

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

D. SIMOENS, Het verkeersongevallenartikel 29bis W.A.M.: stand van zaken na de wijzigingswet van 19 januari 2001

1577

Rechtspraak

1. Arbitragehof – Belang – Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap – **2. Gemeenschap en Gewest** – Bevoegdheid – Federale Staat – a) PWA-arbeidsovereenkomst – Arbeidsbemiddeling – Wedertewerkstelling – Werkloosheidsregeling – Evenredigheidsbeginsel – b) PWA-activiteiten – Beroepsopleiding – Evenredigheidsbeginsel – **3. Grondwet** – Gelijkheid en niet-discriminatie – **Arbeidsovereenkomst** – PWA-arbeidsovereenkomst

Arbitragehof 14 februari 2001 (*met noot van T. De Sutter*, «Het P.W.A. en het bevoegdheidsvraagstuk (?)») 1586

Dwangsom – Verbeurte – Bewijslast – Executiegescil – Beslagrechter – Vordering tot overlegging van stukken – Weerslag op bewijslastverdeling

Cass. 25 september 2000 1590

Strafvordering – Regeling van de rechtspleging – Verwijzingsbeschikking – Onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden – Hoger beroep – Verzuim een onderzoekshandeling te verrichten Cass. 17 oktober 2000 (*met noot van C. Idomon*, «Hoger beroep en cassatieberoep door de inverdenkinggestelde tegen de beslissingen van de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling betreffende de regeling van de rechtspleging») 1590

Arbeidsongeval – Schadeloosstelling – Openbare orde – Vonnis – Kracht van gewijsde – Voorwaarden – Betekening en ontstentenis van hoger beroep

Cass. 27 november 2000 (*met noot*) 1594

Huwelijksvermogensrecht – Wijziging van stelsel – Grote wijziging – Vereffening – Bedrieglijke benadeling van rechten van schuldeisers – Verhaalsmogelijkheden van schuldeisers – Art. 1319bis Ger. W. – Beperkte termijn – Voorwaarden

Cass. 2 maart 2001 (*met noot van K. Vanwinckelen*, «Kanttekeningen inzake de bedrieglijke benadeling van de rechten van schuldeisers en hun bescherming bij de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel») 1595

Verzekering – 1. Verjaring – Driejarige verjaringstermijn – Toepassingsgebied – Overeenkomst van verzekeringsbemiddeling – Buitencontractuele aansprakelijkheid – 2. Makelaar – Informatieverplichting – Draagwijdte van het verzekeringsaanbod – 3. Verzekeraar – Informatieverplichting – Overeenstemming tussen verzekeringsvoorstel en -aanbod – 4. Verzekeringnemer – Geen nazicht van overeenstemming tussen verzekeringsvoorstel en -aanbod – Fout

Hof Antwerpen 23 maart 1998 (*met noot van A. De Boeck*, «Informatie- en verificatieplichten bij de tussenkomst van een verzekeringsmakelaar») 1600

1. Koop – Vrijwaring voor verborgen gebreken – Niet-vrijwaringsbeding – Geldigheid – Interpretatie – Tegenstrijdigheid met beding in onderhandse koopakte – **2. Onrechtmatige daad** – **Aansprakelijkheid** – Deskundige aangesteld door bankier

Hof Brussel 25 september 2000 1606

1. Bevoegdheid en aanleg – Territoriale bevoegdheid – Beslagrechter – Rechter van de plaats van het beslag – Openbare orde – **2. Beslag en executie** – Poging tot minnelijke schikking – Wet Hypotheekair Krediet – Toepassingsgebied – Loonoverdracht – Sanctie – Relatieve nietigheid

Rb. Brussel 12 oktober 1999 1608

1. Alimentatie – Meerderjarig kind – Omvang – Materiële behoeften – Recht op informatie van de ouders – **2. Maatschappelijk welzijn** – Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn – Bestaansminimum – a) Bestuurshandeling – Motiveringsverplichting – b) Terugvordering van onderhoudsplichtigen – Motivering – Zorgvuldigheidsverplichting

Vred. Leuven 30 maart 1999 (*met noot*) 1610

Rechtspraak in kort bestek

Stedenbouw – Herstel van de plaats in de vorige staat – Aard van de maatregel – Gevolgen

Cass. 19 mei 1999 (*met noot*) 1612

Gerechtsdeurwaarder – Tuchtrect – Rechtspleging – Wraking Cass. 5 november 1999 (*met noot J. Laenens*, «De vernieuwde wrakingsprocedure») 1612

Deskundigenonderzoek – Burgerlijke zaken – Onderzoek van een persoon die geen procespartij is

Cass. 7 februari 2000 (*met noot*) 1613

Gemeentebelasting – Voorziening in cassatie – Inwerkingtreding gewijzigde procedureregeling

Cass. 10 april 2000 1613

Rechtsmiddelen – Burgerlijke zaken – Hoger beroep – Devolutieve kracht

Cass. 20 oktober 2000 1614

Boeken

M.N. Boeve en R. Uylenburg, Het milieurecht van de compacte stad (*door S. Ubachs*) 1614

A.A.M. Schrauwen (red.), Flexibility in Constitutions. Forms of closer cooperation in federal and non-federal settings (*door M. Van Der Hulst*) 1615

N. Coipel-Cordonnier, Les conventions d'arbitrage et d'élection de for en droit international privé (*door H. Van Houtte*) 1615

G.J. Loonstra, De kantonrechter als arbeidsrechter (*door J. Petit*) 1616

Errata

XXXIXe Congres Vlaamse Juristenvereniging 1616

Doctoraat Rechten – U. Maastricht 1616

Mededelingen

Opleidingen Milieurecht, Ruimtelijke Ordeningsrecht en Energierecht 1616

Doctoraat Rechten – U. Maastricht 1616

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931, verschijnt iedere week van september tot juni.

Hoofredacteuren: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

Redactie: A. Van Oevelen (hoofredacteur), E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws, M. van Damme, A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Vaste medewerkers:

A. Alen, F. Aps, R. Boes, A. Carette, G. Debersaques, Gh. Dhaeyer, J. Erauw, M. Gelders, P. Humblet, W. Lambrechts, R. Leysen, J. Meeusen, H. Nys, I. Opdebeek, W. Pintens, P. Popelier, W. Rauws, D. Simoens, G. Suetens-Bourgeois, H. Vanhees, S. Van Overbeke, C. Van Schoubroeck, J. Wouters

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Abonnementen, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchillaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.950 f., Advocaten-stagiair: 4.650 f., Studenten: 2.950 f.

Richtlijnen voor de auteurs:

De teksten van hoofdartikelen en annotaties worden, samen met een diskette (WP of Word) toegezonden aan het redactiesecretariaat. Getypt op anderhalve interlinie bedraagt een hoofdartikel bij voorkeur niet meer dan 25 bladzijden, een annotatie niet meer dan 6 bladzijden. De redactie dankt bij voorbaat alle auteurs voor het in acht nemen van deze richtlijnen.

Fusie en splitsing van vennootschappen in de inkomstenbelasting

Het spanningsveld tussen de boekhoudkundige verwerking en de fiscale behandeling

I. Van De Woestyne

2000; ISBN 90-5095-128-7; 584 BLZ.; 4.950 BEF; 245 NLG

Het fiscale vrijstellingsregime voor fusies en splitsingen werd laatst gewijzigd voor operaties die plaatsvinden vanaf 15 januari 1999. De bestanddelen van de overgenomen of gesplitste vennootschap die op absolute wijze kunnen genieten van belastingvrijstelling werden uitgebreid tot de aanwezige kapitaalsubsidies. Deze vrijstelling kadert in het concept zoals dit vanaf 1 januari 1990 werd vooropgesteld.

Vanaf 1 januari 1990 werd immers de basis gelegd van het huidige fiscale vrijstellingsregime inzake fusies en splitsingen.

In dit werk wordt beschreven op welke wijze de fiscale administratie het vrijstellingsregime benadert en in hoeverre deze benadering steun vindt in de fiscale wetgeving.

Vervolgens wordt onderzocht hoe een halt kan worden toegeroepen aan de toenemende beïnvloeding van de boekhouding. Wat de splitsing van vennootschappen betreft, wordt bijzondere aandacht besteed aan de dubbele belasting waartoe de administratieve interpretatie van de belastingvrije splitsing aanleiding kan geven.

Bestel nu!

bel

03/680 15 50

fax

03/658 71 21

mail@intersentia.be

Intersentia uitgevers
Churchillaan 108
2900 Schoten

HET VERKEERSONGEVALLENARTIKEL 29BIS W.A.M.: STAND VAN ZAKEN NA DE WIJZIGINGSWET VAN 19 JANUARI 2001

1. Het stilaan welbekende verkeersongevallenartikel 29bis W.A.M.¹ treft het niet! Begin 1994 ingevoerd² met de beste bedoelingen (door «bewogen juristen», zoals ze door een buitenlandse waarnemer ooit werden omschreven),³ is het artikel sinds de wijzigingswet van 19 januari 2001⁴ aan zijn derde versie toe in nog geen zeven jaar.⁵ Toegegeven, voor een goed deel is deze instabiliteit aan de haastfactor toe te schrijven. Toen het wetsvoorschrift in 1994 werd gecreëerd, was het opgenomen in een sociale programmawet die door het Parlement moest worden gesluit met de spoed dat soort wetten eigen. En bij de wetwijziging in 1995⁶ diende men opnieuw onverwijd tewerk te gaan: ze werd goedgekeurd op de laatste zittingsdag van de Senaat «oude stijl». Bij de derde versie, die thans voorligt, ingevoerd door de wet 19 januari 2001 «tot wijziging van diverse bepalingen betreffende de regeling inzake automatische vergoeding van de schade, geleden door zwakke weggebruikers en passagiers van motorrijtuigen»,⁷ zijn haast en spoed evenwel geen excuses voor de slordigheden die het artikel blijven ontsieren of bij-

komend zijn komen ontsieren! In feite werd aan de praktische toepassing ervan bijna evenveel conflictstof toegevoegd als er werd weggenomen, zoals door ons zal worden aangetoond. Toch is het leveren van (overigens constructief bedoelde) kritiek niet het hoofddoel van de voorliggende bijdrage. Dit doel bestaat erin objectieve informatie te verschaffen, de rechtspracticus ten bate. Deze laatste wordt door ons geacht op de hoogte te zijn van de krachtlijnen van het verkeersongevallenartikel,⁸ en is geïnteresseerd in de innovaties 2001.

2. Voor een goed begrip worden eerst elementen uit de drie versies bijeengesprokkeld, wat leidt tot het volgende actuele wetsvoorschrift (van toepassing op verkeersongevallen die sinds 2 maart 2001 zijn overkomen):⁹

«§ 1. Bij een verkeersongeval waarbij een of meer motorrijtuigen betrokken zijn, op de plaatsen bedoeld in artikel 2, § 1, wordt, met uitzondering van de stoffelijke schade en de schade geleden door de bestuurder van elk van de betrokken motorrijtuigen, alle schade geleden door de slachtoffers en hun rechthebbenden en voortvloeiend uit lichamelijke letsels of het overlijden, met inbegrip van de kledij schade, hoofdelijk vergoed door de verzekeraars die de aansprakelijkheid van de eigenaar, de bestuurder of de houder van de motorrijtuigen overeenkomstig deze wet dekken. Deze bepaling is ook van toepassing indien de schade opzettelijk werd veroorzaakt door de bestuurder.»

«Bij een verkeersongeval waarbij een motorrijtuig is betrokken dat aan spoorstaven is gebonden, rust de verplichting tot schadevergoeding die in het voorgaande lid is bepaald, op de eigenaar van het motorrijtuig.»

«Schade aan functionele prothesen wordt beschouwd als lichamelijke schade. Onder functionele prothesen wordt verstaan: de door het slachtoffer gebruikte middelen om lichamelijke gebreken te compenseren.»

«Artikel 80 van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen is van toepassing op deze schadevergoeding. Wanneer het ongeval evenwel door toeval gebeurde, blijft de verzekeraar tot vergoeding gehouden. De bepalingen van dit artikel zijn tevens van toepassing op de verkeersongevallen in de zin van het eerste lid waarbij motorvoertuigen zijn betrokken die krachtens artikel 10 van deze wet vrijgesteld zijn van de verplichting tot verzekering en wanneer de eigenaars van die motorvoertuigen gebruik hebben gemaakt van die vrijstelling.»

«Slachtoffers die ouder zijn dan 14 jaar en het ongeval en zijn gevolgen hebben gewild, kunnen zich niet beroepen op de bepalingen van het eerste lid.»

«De vergoedingsplicht wordt uitgevoerd overeenkomstig de wettelijke bepalingen betreffende de aansprakelijkheidsverzekering in het algemeen en de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen in het bijzonder, voor zover daarvan in dit artikel niet wordt afgeweken.»

⁹ ... dit is de tiende dag na de publicatiedatum in het *Belgisch Staatsblad* (de wet zelf schrijft geen datum van inwerkingtreding voor).

¹ Wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

² ... door art. 45 wet 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen, B.S. 31 maart 1994.

³ R. VAN DEN BERGH, «Automatische vergoeding van schade geleden door zwakke verkeersdeelnemers: een rechtseconomische kritiek», in *Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland*, M. FAURE en T. HARTLIEF (red.), Antwerpen-Groningen, Intersentia, 1998, 27; zie ook H. BOCKEN en I. GEERS, «De vergoeding van letselschade en schade door overlijden bij verkeersongevallen. Belgisch recht», *T.P.R.* 1996, 1207.

⁴ Wet 19 januari 2001 tot wijziging van diverse bepalingen betreffende de regeling inzake automatische vergoeding van de schade, geleden door zwakke weggebruikers en passagiers van motorrijtuigen, B.S. 21 februari 2001, tweede uitgave.

⁵ Voor een vergelijking van de versies 1994, 1995 en 2001 (wat deze laatste betreft werd alleen het wetsvoorstel vermeld!), zie R. VAN GYSEL en F. GLORIEUX, «Vijf jaar rechtspraak: artikel 29ter W.A.M. (1995-2000)», *T.A.V.W.* 2000, 170-172.

⁶ Wet 13 april 1995 tot wijziging van artikel 29bis en tot afschaffing van artikel 29ter van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, B.S. 27 juni 1995.

⁷ B.S. 21 februari 2001, tweede uitgave.

⁸ Voor uitstekende en praktijkgerichte commentaren, zie vooral: H. BOCKEN en I. GEERS, o.c. (noot 3), 1199-1269; H. CLAASSENS en C. VAN SCHOUBROECK, «Praktische ervaringen met de Belgische schadevergoedingsregeling voor zwakke weggebruikers in de auto-verzekering», in *Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland*, o.c., (noot 3), 75-111; B. DUBUISSON (red.), *L'indemnisation automatique de certaines victimes d'accident de la circulation*, Brussel, Academia-Bruylant, 1995, 167 p.; B. TUERLINCKX, «Artikel 29bis W.A.M.-Wet: toepassing in de praktijk na de wetwijziging van 13 april 1995», *T.P.R.* 1996, 3-69; R. VAN GYSEL en F. GLORIEUX, o.c. (noot 5), 170-183; C. VAN SCHOUBROECK, «Overzicht van de rechtspraak inzake de vergoeding van verkeersslachtoffers op grond van artikel 29bis W.A.M.-Wet», in *Actuele aspecten van verkeersaansprakelijkheid*, JURA FALCONIS, (red.), Gent, Larcier, 2000, 23-57.

«§ 2. De bestuurder van een motorrijtuig en zijn recht-hebbenden kunnen zich niet beroepen op de bepalingen van dit artikel, tenzij de bestuurder optreedt als rechthebbende van een slachtoffer dat geen bestuurder was en op voor-waarde dat hij de schade niet opzettelijk heeft veroorzaakt.»

«§ 3. Onder motorrijtuig moet worden verstaan ieder voertuig bedoeld in artikel 1 van deze wet, met uitzondering van de rolstoelen met een eigen aandrijving die door ge-handicapten in het verkeer kunnen worden gebracht.»

«§ 4. De verzekeraar of het gemeenschappelijk waar-borgfonds treden in de rechten van het slachtoffer tegen de in gemeen recht aansprakelijke derden.»

«De vergoedingen, die ter uitvoering van dit artikel wer-den uitgekeerd, zijn niet vatbaar voor beslag of schuldver-gelijking met het oog op de vordering van andere ver-goedingen wegens het verkeersongeval.»

«§ 5. De regels betreffende de burgerrechtelijke aan-sprakelijkheid blijven van toepassing op alles wat niet uit-drukelijk bij dit artikel wordt geregeld.»

3. Ten behoeve van de haastige lezer sommen we eerst de *acht wijzigingen* op, in de volgorde waarin ze in het wets-artikel voorkomen (en dus niet volgens belangrijkheid), telkens met verwijzing naar het randnummer van de be-spreking ervan in de voorliggende bijdrage:

- het verkeersongeval moet zijn overkomen op de openbare weg (of de daarmee door art. 2, § 1, W.A.M. gelijkgestelde plaatsen) (nrs. 16-20);
- de kledischade opgelopen door de slachtoffers niet-be-stuurders wordt automatisch vergoed (nr. 29);
- tussen de vergoedingsplichtigen (in de praktijk meestal de W.A.M.-verzekeraars) bestaat een passieve hoofdelijkheid wanneer ze met verscheidene zijn (nr. 31);
- de regel van de automatische vergoeding bestaat ook wanneer de bestuurder het ongeval opzettelijk heeft ver-oorzaakt (nr. 8);
- de automatische vergoedingsregel speelt ook wanneer een spoorvoertuig bij het verkeersongeval is betrokken; in dit geval is de eigenaar van dit spoorvoertuig de schadeloos-stelling verschuldigd (nrs. 9-12);
- het prothesebegrip wordt legaal omschreven (nr. 28);
- als uitsluitingsgrond fungeert niet langer de onver-schoonbare fout van het slachtoffer, maar de omstandigheid dat dit slachtoffer ouder is dan veertien jaar en het ongeval en zijn gevolgen heeft gewild (nrs. 24-26);
- de bestuurder is niet uitgesloten van de automatische vergoeding indien hij optreedt als rechthebbende van een getroffen die geen bestuurder is en hij de schade niet op-zettelijk heeft veroorzaakt (nr. 23).

Daarnaast brengt de wet van 19 januari 2001 een wijziging aan in de artikelen 48*ter* Arbeidsongevallenwet en 14*bis*, § 3, Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel: het subrogatie-recht van de arbeidsongevallenverzekeraar geldt voortaan ook tegen de verzekeraar die de aansprakelijkheid dekt van de *bestuurder* van het motorrijtuig (benevens die van de ei-genaar en de houder).

I. TOEPASSINGSGBIED

4. Art. 29*bis* W.A.M. is blijkens de aanhef van zijn eerste paragraaf van toepassing op verkeersongevallen waarbij een of meer motorrijtuigen zijn betrokken en die voorvallen op

plaatsen bedoeld in art. 2, § 1, W.A.M. Deze begrippen worden achtereenvolgens naderbij bekeken.

A. Verkeersongeval

5. Het onderzochte artikel laat nog steeds na, het noch-tans cruciale element «verkeersongeval» te definiëren.¹⁰ Uit eigen onderzoek blijkt dat de enige bestaande legale definitie die is van art. 46, § 1, 6°, Arbeidsongevallenwet, naar luid waarvan «onder verkeersongeval wordt verstaan ieder on-geval in het wegverkeer waarbij één of meer al dan niet gemotoriseerde voertuigen zijn betrokken en dat verband houdt met het verkeer op de openbare weg». Men stelt vast dat deze definitie onpraktisch is, aangezien ze op twee plaatsen de term (weg-)verkeer hanteert. De formulering dat een verkeersongeval verband houdt met het verkeer helpt ons niet vooruit, wanneer dit laatste begrip niet wordt ge-preciseerd.

6. Dan maar te rade gegaan bij de rechtspraak. In zijn arrest van 23 oktober 1984 stelde het Benelux Gerechtshof¹¹ dat een ongeval voortvloeit uit de deelname van het voertuig aan het verkeer, wanneer *enerzijds* de verplaatsingen niet uitsluitend te maken hebben met bedrijfsmatige manoeuvres, en *anderzijds* de veroorzaakte schade karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer. Het eerste criterium van het Hof dient in de context van art. 29*bis* W.A.M. te worden afgewezen. Het heeft te maken met het onderscheid tussen de verzekering B.A.-uitbating en B.A.-motorrijtuig, waarvoor het relevant is of men staat voor schade veroorzaakt door een motorrijtuig dat niet of niet alleen is gebouwd voor het verplaatsen van personen of goederen over wegen, maar uitsluitend of mede om te dienen als werktuig voor andere verrichtingen dan dergelijke ver-plaatsingen (zoals kranen of bulldozers). Dergelijke werk-tuigen zijn wel degelijk als motorrijtuigen te beschouwen in de zin van de artikelen 2, § 1, en 29*bis* W.A.M. (op voor-waarde dat ze zich autonoom over wegen kunnen ver-plaatsen en dus niet op een vracht- of aanhangwagen moe-ten worden vervoerd). En wat met het tweede criterium gehanteerd door het geciteerde arrest van het Benelux Ge-rechtshof, luidende dat de veroorzaakte schade karakteris-tiek moet zijn voor een schadeveroorzaking door een mo-torrijtuig in het verkeer? Het brengt evenmin zoden aan de dijk: letselschade bijvoorbeeld kan weliswaar talloze vormen aannemen, zonder dat sommige daarvan karakteristiek zijn voor verkeersongevallen en dus niet tevens kunnen worden opgelopen naar aanleiding van bijvoorbeeld arbeidson-gevallen, schoolongevallen of gewoon ongevallen thuis overkomen. Evenmin als de *aard van de schade*, kan de *wijze waarop deze is veroorzaakt* determinerend zijn voor het on-derscheid tussen verkeers- en andere ongevallen: letselschade wordt meestal opgelopen door een contact met een hard voorwerp, maar kan bijvoorbeeld ook het gevolg zijn van

¹⁰ ... net als art. 601*bis* Ger. W., dat de politierechtbanken bevoegd maakt om kennis te nemen van alle vorderingen tot vergoeding van de schade ontstaan uit een «verkeersongeval» (zie J. LAENENS, D. SIMOENS en R. VERSTRAETEN, *Verkeersaansprakelijk-heid en procedure voor de politierechtbanken, Dossier Verkeersrecht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1995, 9).

¹¹ R.W. 1984-85, 1009; vgl. Cass. 12 juni 1989, R.W. 1989-90, 230; Brussel 18 november 1992, *De Verz.* 1993, 258; voor commentaar: B. TUERLINCKX, o.c. (noot 8), 15.

een val veroorzaakt door een schrikreactie zonder enig contact, zowel binnen als buiten de verkeerscontext.

7. Het lijkt dan ook dat vooral een criterium dat verwijst naar de plaats waar het ongeval heeft plaatsgevonden (de openbare weg, zoals wordt gesuggereerd door het geciteerde art. 46, § 1, 6°, *in fine* Arbeidsongevallenwet), ons in staat stelt dit als een verkeersongeval te beschouwen. Subsidiar spelen ook de elementen «motorrijtuig» en «betrokkenheid van een motorrijtuig» een rol ter afbakening van het verkeersongevallenfenomeen. Deze aspecten worden hieronder besproken. Voorlopig kunnen we stellen dat zowel een verwijzing naar de openbare weg als de eis dat bij het ongeval een motorrijtuig is betrokken, de gedachte van een *verplaatsing* oproepen, zodat als eigen kenmerk van een verkeersongeval het zich verplaatsen of het verplaatsen van andere personen of van goederen, kan worden vooropgesteld.

8. Thans preciseert art. 29bis W.A.M. (in zijn eerste paragraaf, eerste lid *in fine*) dat het ook van toepassing is wanneer een bestuurder een verkeersongeval *opzettelijk* heeft veroorzaakt. Onder de vroegere redactie kon men de mening toegedaan zijn geweest dat in een dergelijk geval niet van een ongeval kan worden gesproken, maar van opzettelijke doodslag of van moord (of van het opzettelijk toebrengen van slagen en verwondingen), dus van daden zonder het vereiste accidentele karakter.¹²

B. Motorrijtuig

9. Verwijst het nieuwe wetsvoorschrift zoals de voorafgaande versies wat het motorrijtuigenbegrip betreft eenvoudig naar art. 1 W.A.M.,¹³ dan dient te worden vastgesteld dat de actuele redactie is aangetast door een interne contradictie. Oude zekerheden werden zelfs doorbroken door het tweede lid van art. 29bis, § 1, W.A.M., in zoverre dit gewag maakt van «een motorrijtuig (...) dat aan spoorstaven is gebonden».

10. Volgens de definitie van art. 1 W.A.M. is een motorrijtuig elk rij- of voertuig, bestemd om zich over de grond te bewegen en dat door een mechanische kracht kan worden gedreven,¹⁴ zonder aan spoorstaven te zijn gebonden. Men moet aannemen dat deze omschrijving, op het laatste element na, ook geldt voor het verkeersongevallenartikel. Men mag er immers van uitgaan dat binnen eenzelfde wet door de diverse artikelen hetzelfde motorrijtuigenbegrip wordt gehanteerd, en dat in art. 29bis W.A.M. enkel een toevoeging van de spoorvoertuigen wordt beoogd.

11. De wetgever werd tot deze toevoeging genoopt door een arrest van het Arbitragehof van 15 juli 1998,¹⁵ dat stelde dat het onderscheid, vervat in het toenmalige verkeersongevallenartikel, tussen gewone motorvoertuigen en spoorvoertuigen, met daaraan verbonden «het instellen van een fundamenteel verschillende schadevergoedingsregeling»,

niet redelijk te verantwoorden was in het licht van de artikelen 10 en 11 G.W.

12. De vraag dient echter te worden gesteld of de draagwijdte van dit arrest wel zodanig was, dat niet enkel trams maar eveneens treinen onder het toepassingsgebied van het herschreven art. 29bis W.A.M. moesten worden gebracht. Een negatief antwoord ligt voor de hand. Allereerst omdat het Arbitragehof zijn uitspraak deed naar aanleiding van een prejudiciële vraag hem door een politierechter voorgelegd naar aanleiding van een ongeval waarbij een tram was betrokken. Een tweede argument om te stellen dat het Hof enkel trams en geenszins mede treinen heeft bedoeld, kan worden gehaald uit deze overweging: «weliswaar kan worden aanvaard dat de spoorvoertuigen onderworpen zijn aan regels van politie op het wegverkeer die afwijken van die welke op de andere voertuigen van toepassing zijn, bijvoorbeeld omdat hun traject voorspelbaar is en hun mobiliteit alsmede hun remvermogen beperkter zijn, maar het is geenszins aangetoond dat de spoorvoertuigen een risico met zich meebrengen dat zodanig kleiner is dat het instellen van een fundamenteel verschillende schadevergoedingsregel verantwoord is». Men merkt dat in het begin van deze passus wordt gealludeerd op *de regels van politie op het wegverkeer*, die voor spoorvoertuigen mogen afwijken van die toepasselijk op de andere voertuigen. Het is duidelijk dat deze politieregels op het wegverkeer wel trams maar geenszins treinen betreffen! In het herschreven art. 29bis W.A.M. hadden dus enkel trams moeten worden vermeld en niet, op de meest algemene wijze, spoorvoertuigen. Het mede-opnemen van treinen in het toepassingsveld van art. 29bis W.A.M. was naar onze mening overbodig, en de beschouwingen allerhande die tijdens de parlementaire voorbereiding aan treinongevallen werden gewijd,¹⁶ hadden bijgevolg achterwege kunnen blijven.

Om trams op een juridische wijze af te zetten tegenover andere spoorvoertuigen had men wel moeten verwijzen naar de wet 9 juli 1875 op de tramways! De Wegcode gebruikt enkel de omschrijving «spoorvoertuigen die de rijbaan volgen»,¹⁷ zonder nadere precisering.

13. Zoals onder de versie 1995, vallen niet onder het motorrijtuigenbegrip: de rolstoelen met een eigen aandrijving die door gehandicapten in het verkeer kunnen worden gebracht.

C. Betrokkenheid van het motorrijtuig

14. In de toelichting bij het wetsvoorstel dat zou leiden tot de wijzigingswet 2001 leest men tot zijn verbazing dat voortaan «niet meer wordt gesproken over een verkeersongeval dat werd *veroorzaakt* door een motorrijtuig», maar dat voldoende is dat bij het ongeval zo'n rijtuig is *betrokken*.¹⁸ Maar dit is reeds het geval sinds de allereerste versie van het verkeersongevallenartikel! Tijdens de parlementaire voorbereiding in 1994 van deze aanvangsversie werd beklemtoond dat men de term «oorzaak» wilde weren, om elke discussie over het causaal verband te ontlopen.¹⁹

¹² *Parl. St.* Kamer, 1999-2000, nr. 210/1, p. 4.

¹³ Zie voor een nadere interpretatie: H. BOCKEN en I. GEERS, *o.c.* (noot 3), 1236; C. VAN SCHOU BROECK, *o.c.* (noot 8), 33.

¹⁴ Voldoende is dat het rijtuig mechanisch *kan* worden aangedreven, niet dat het op het ogenblik van het ongeval in beweging was (B. TUERLINCKX, *o.c.* (noot 8), 12).

¹⁵ *B.S.* 13 oktober 1998.

¹⁶ *Infra*, nr. 19.

¹⁷ Art. 15.4.

¹⁸ *Parl. St.* Kamer, 1999-2000, nr. 210/1, p. 4.

¹⁹ *Parl. St.* Senaat, 1993-94, nr. 980/3, p. 22.

Met het gebruik, toen reeds, van de omschrijving «verkeersongeval waarbij een motorrijtuig is *betrokken*», zocht men naar de ruimst mogelijke band tussen het ongeval en het motorrijtuig. «Het motorrijtuig – zo is toen gezegd – is niets anders dan een aanknopingspunt voor de vergoeding van de schade».²⁰ De notie van de *betrokkenheid* werd hernomen door de versie 1995 en thans ook door de nieuwe tekst. Van een innovatie is dus zeker geen sprake!

15. Er bestond trouwens voor de wijzigingswet 2001 geen reden om terzake te vernieuwen. De rechtspraak en de rechtsleer hebben zich voor de interpretatie van de betrokkenheid terecht laten leiden door de jurisprudentie van het Franse Hof van Cassatie over het element *implication* (van een motorrijtuig bij een ongeval) uit de wet-Badinter.²¹ Deze rechtspraak kan worden samengevat in twee stelregels:²² bij een fysiek contact van het verkeersslachtoffer met het motorrijtuig is er steeds sprake van een betrokkenheid van dit laatste bij het ongeval, en bij ontstentenis van zo'n contact is vereist (en tevens voldoende) dat het motorrijtuig op een of andere wijze een rol heeft gespeeld («un rôle quelconque») bij het ongevalsgebeuren. In deze laatste regel ligt naar het oordeel van de rechtsleer toch een zekere causaliteitsgedachte verrat, zij het dan in de meest afgezwakte vorm. Het criterium van de *conditio sine qua non* speelt hier ten volle, en wordt anders dan bij de buitencontractuele aansprakelijkheid niet begrensd in de zin dat alleen foutieve daden worden aangegrepen.

D. Plaats van het ongeval

16. Het ongeval moet, blijkens een nieuw toegevoegd zinsdeel van het eerste lid van art. 29bis, § 1, W.A.M., zijn overkomen op de plaatsen bedoeld in art. 2, § 1, van dezelfde wet. Uit een lezing van dit laatste wetsvoorschrift blijkt dat het moet gaan om «de openbare weg en terreinen die toegankelijk zijn voor het publiek of slechts voor een zeker aantal personen die het recht hebben om er te komen». Enkel voor verkeer op deze plaatsen geldt de verzekeringsplicht en dus ook het verkeersongevallenartikel, dat de aanwezigheid van een verplicht verzekerd motorrijtuig onderstelt.

17. Toch bestaat over het lokalisatiepunt nog veel verwarring. Deze wordt in de hand gewerkt door onder meer de omstandigheid dat het wetsvoorstel dat tot de wijzigingswet

2001 zou leiden, aanvankelijk zijn toepassingsveld had uitgebreid tot «privé-terreinen»,²³ zelfs wanneer deze niet toegankelijk waren voor het publiek of voor personen die er het toegangsrecht genoten. Op advies van de Commissie voor Verzekeringen werd deze uitbreiding naderhand geschrapt: niet alleen waren misbruiken te vrezen, maar bovendien rijden op louter particuliere domeinen eventueel ook niet-verzekerde voertuigen (zoals graafmachines).²⁴ Een expansie van het verkeersongevallenartikel tot privé-terreinen zonder enige restrictie, zou er volgens ons toe hebben geleid dat een automobilist die zich kwetst bij het sleutelen aan de motor, terwijl de auto zich in zijn eigen garage bevindt, op een *no-fault* grondslag schadeloos zou worden gesteld (ook al omdat, zoals aangegeven, van het vereiste dat de schade bij een verkeersongeval is opgelopen, weinig of geen beperkende werking uitgaat, gelet op het schimmige karakter van het verkeersongevallenbegrip).

18. Een ernstiger bron van verwarring, steeds wat de lokalisatie van het ongeval betreft, spruit voort uit de uitbreiding vervat in art. 1, laatste lid, van de modelpolis, van de W.A.M.-dekking tot ongevallen overkomen op privé-domeinen. Tijdens de voorbereiding van de aanvangsversie van art. 29bis W.A.M. is gezegd dat dit artikel deze uitbreiding volgde.²⁵ Daarbij komt nog dat de modelpolis is overgenomen door een koninklijk besluit.²⁶ Toch blijven wij weigeren deze expansie tot privé-terreinen (een begrip overigens vooropgesteld zonder enige begrenzing) bij te vallen.²⁷ Allereerst om de redenen die de Commissie voor Verzekeringen heeft laten gelden bij de voorbereiding van de versie 2001 (gevaar voor misbruiken en de eventuele aanwezigheid op deze terreinen van niet-verzekerde voertuigen). Ten tweede omdat de actuele en duidelijke wettekst die hierboven is weergegeven en die geen gewag maakt van zuiver particuliere domeinen, niet ongedaan wordt gemaakt door verklaringen afgelegd bij de voorbereiding van de versie 1994 en evenmin door bepalingen van een modelpolis die, al zijn ze opgenomen in een koninklijk besluit, dan nog niet opwegen tegen een omschrijving vervat in een formele wet (art. 2, § 1, W.A.M.). We zijn er ons van bewust dat het zesde lid van art. 29bis, § 1, W.A.M. uitdrukkelijk bepaalt dat «de vergoedingsplicht van de verzekeraar moet worden uitgevoerd overeenkomstig de wettelijke bepalingen betreffende de aansprakelijkheidsverzekering in het algemeen en de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen in het bijzonder», en dat de omstreden passus uit de modelpolis is opgenomen in een koninklijk besluit en dus materieel beschouwd een wetsbepaling is. Maar art. 2, § 1, W.A.M. is benevens een materiële ook een formele wetsbepaling, die daarenboven duidelijk is en waarnaar door het verkeersongevallenartikel in het eerste lid van zijn eerste paragraaf *expliciet* wordt verwezen, wat niet kan worden

²⁰ *Ibid.*, 30.

²¹ Het is bekend dat deze Franse wet (officieel: Loi nr. 85-677 du 5 juillet 1985 tendant à l'amélioration de la situation des victimes d'accidents de la circulation et à l'accélération des procédures d'indemnisation, *Journal Officiel* 6 juli 1985) voor de hervorming in België model heeft gestaan.

²² Zie uitdrukkelijk over de betrokkenheidsnotie: D. PHILIPPE en M. MEYSMANS, «De betrokkenheid van het motorrijtuig in de nieuwe wet tot bescherming van de zwakke weggebruikers», *T.P.R.* 1995, 405-438; alsmede: H. CLAASSENS en C. VAN SCHOUWBROECK, «Praktische ervaringen met de Belgische schadevergoedingsregeling van zwakke weggebruikers in de autoverzekering», in *Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland*, o.c. (noot 3), 92; B. TUERLINCKX, «Art. 29bis W.A.M.: toepassing in de praktijk na de wetwijziging van 13 april 1995», *T.P.R.* 1996, 22-27; C. VAN SCHOUWBROECK, «Overzicht van de rechtspraak inzake de vergoeding van verkeersslachtoffers op grond van artikel 29bis W.A.M.», in *Actuele aspecten van verkeersaansprakelijkheid*, o.c. (noot 8), 35.

²³ *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 210/1, p. 4.

²⁴ *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 210/2, p. 3.

²⁵ *Parl. St. Kamer*, 1993-94, nr. 1422/5, p. 9 en 19.

²⁶ K.B. 14 december 1992 betreffende de modelovereenkomst voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, *B.S.* 3 februari 1993.

²⁷ *Anders*: H. BOCKEN en I. GEERS, «De vergoeding van letselschade en schade door overlijden bij verkeersongevallen. Belgisch recht», *T.P.R.* 1996, 1237; B. TUERLINCKX, o.c. (noot 22), 17.

gezegd van de obscure en dus *allesbehalve expliciete* verwijzing naar «de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen», neergelegd in het zesde lid van dezelfde paragraaf.

19. Een volgend punt is ten eerste relevant voor *treinongevallen*. Treinen rijden niet op openbare wegen (of daarmee door art. 2, § 1, W.A.M. gelijkgestelde plaatsen), maar in eigen beddingen. Geldt het principe van de automatische vergoeding ook voor ongevallen die gebeuren in deze bijzondere beddingen? Men denke daarbij niet in de allereerste plaats aan treinbotsingen (zoals die einde maart 2001 te Pécrot) of treinontsporingen, maar aan suïcides (of pogingen daartoe): blijkens door ons bij de N.M.B.S. ingewonnen inlichtingen slaat in België gemiddeld om de twee dagen iemand de hand aan zichzelf door voor een trein te springen, en straks zullen we betogen dat zowel bij mislukte als bij gelukte daden van zelfdoding de schadeloosstellingsvraag rijst (of minstens kan rijzen).²⁸

Volgens een *eerste*, «brede» interpretatie is het verkeersongevallenartikel ook van toepassing op ongevallen overkomen in eigen bedding. Het sterkste argument wordt geboden door de tekst zelf van het tweede lid van art. 29bis W.A.M., dat voor verkeersongevallen waarbij een spoorvoertuig is betrokken niet verwijst naar «de plaatsen bedoeld in artikel 2, § 1», zoals in het eerste lid wel gebeurt ten aanzien van ongevallen met auto's of brom- of motorfietsen. Ook de parlementaire voorbereiding zet aan tot deze interpretatie, althans in een bepaalde mate. Een regeringsamendement werd verworpen dat uitdrukkelijk met de openbare weg gelijkgestelde: «de eigen beddingen van de voertuigen die gebruikmaken van het openbaar vervoer, die grenzen aan of die de openbare weg oversteken».²⁹ Nagestreefd werd de eigen «stroken» voor trams en treinen op dezelfde wijze te behandelen als de gereserveerde stroken voor autobussen. De regering trok dit amendement in bij de bespreking in de Kamercommissie, naar aanleiding van de verklaring van een van de indieners van het wetsvoorstel dat reeds het oorspronkelijke voorstel «in de praktijk betekent dat niet alleen ongevallen met trams of treinen *op de oversteekplaats*, maar ook buiten de oversteekplaats voor voetgangers en fietsers, onder de toepassing van art. 29bis W.A.M. vallen».³⁰

Een *tweede*, «restrictieve» interpretatie, die wij eerder voorstaan, houdt daarentegen in dat ongevallen met treinen overkomen in eigen beddingen niet door het verkeersongevallenartikel wordt beheerst, behalve die welke plaatsvinden op een overweg, die door art. 2.10 Wegcode wordt omschreven als «de gehele of gedeeltelijke kruising van een openbare weg door een of meer buiten de rijbaan aangelegde sporen». (Voor andere slachtoffers dan de treinreizigers mag dit evident lijken, maar voor deze reizigers zelf is het onlogisch dat ze bij een treinontsporing door art. 29bis W.A.M. anders worden behandeld naargelang de trein uit zijn rails is gegaan op of buiten een overweg). Wat met het zo-even vermelde tekstargument, inhoudende dat het tweede lid van art. 29bis W.A.M., anders dan het eerste, geen verwijzing bevat naar art. 2, § 1, van dezelfde wet, dus naar de openbare wegen en de daarmee gelijkgestelde plaatsen en

bijgevolg geen plaatsen uitsluit, ook niet de eigen beddingen? Er is grond om te argumenteren dat het hier om een vergetelheid van de wetgever gaat. Heeft de federale minister van Verkeer immers in de Senaatscommissie niet verklaard «dat de artikelen 1 en 2 W.A.M. zouden moeten worden gewijzigd, wilde men het wetsontwerp ook op de N.M.B.S. toepasbaar maken»?³¹ Men is deze aanzetten tot wetswijziging blijkbaar uit oog verloren – de genoemde artikelen 1 en 2 W.A.M. werden door de wijzigingswet 2001 ongemoeid gelaten –, en dezelfde onzorgvuldigheid is volgens ons door de wetgever begaan ten aanzien van het tweede lid van het verkeersongevallenartikel, waarin de verwijzing naar art. 2, § 1, W.A.M. onterecht werd vergeten. Daarbij komt dat hetzelfde tweede lid geen zelfstandig bestaan kent, maar de verplichting tot schadeloosstelling afbakt door te verwijzen naar «het voorgaande lid», dus het eerste lid, dat alleen openbare wegen als lokalisatiepunt voor de *no-fault* verzekerde verkeersongevallen aangeeft. Dit blijkt ons des te meer valabel, daar tussen beide alinea's geen taakverdeling bestaat, in die zin dat de eerste enkel over niet aan spoorstaven gebonden motorrijtuigen zou gaan en de tweede exclusief over spoorvoertuigen: het in het eerste lid gehanteerde motorrijtuigenbegrip heeft zowel op de eerste als op de tweede soort voertuigen betrekking. De *aanwezigheid* van de vermelding van art. 2, § 1, W.A.M. in het eerste lid van het verkeersongevallenartikel is als het ware toevallig: de wetgever wilde de uitbreiding tot ongevallen voorgevallen «op privé-terreinen», zoals opgenomen in het aanvankelijke wetsvoorstel, op een uitdrukkelijke manier ongedaan maken. En de *afwezigheid* van deze vermelding in het tweede lid is even toevallig, zodat uit het niet-vermelden geen conclusies mogen worden gehaald: tot nader order geldt de beperking van art. 2, § 1, W.A.M. voor alle bepalingen van deze wet, dus zonder dat ze in elk artikel of in elk artikelonderdeel dient te worden herhaald.

Of men nu de eerste (brede) uitlegging voorstaat dan wel voorstander is van de tweede (restrictieve) interpretatie, men moet toegeven dat ook op dit punt het onderzochte wetsvoorschrift allesbehalve duidelijk is en dat men tijdens de parlementaire voorbereiding vluchtig over het probleem heen is gestapt, ook al op basis van de foutieve informatie verschaft door de federale minister van Verkeer dat «er bij de N.M.B.S. veel minder slachtoffers vallen dan bij De Lijn, de M.I.V.B. en de T.E.C.»:³² dit is zonder het groot aantal plegers van zelfdoding gerekend (een honderdtachtigtal per jaar). Hoe dan ook geeft het blijk van slordig legiferen, door middel van één enkele zinsnede voorkomend in een *bis*-artikel uit een wet die volledig op de bescherming van slachtoffers van auto-ongevallen (en ongevallen met motor- en bromfietsen) is gericht, te willen regelen (in deze volgorde) (a) treinongevallen, (b) overkomen aan diverse categorieën van slachtoffers (suïcidanten, maar ook reizigers, voor wie de N.M.B.S.-vervoersovereenkomst speelt), en dit (c) zowel voor de lokalisatiepunten overweg als eigen bedding. Mede ten gevolge van deze onbehoorlijke wijze van wetgevend optreden, dient naar onze mening te worden geopteerd voor een zo restrictief mogelijke interpretatie van het afgeleverde wetsartikel, al zullen anderen er misschien een andere redenering op nahouden.

²⁸ *Infra*, nrs. 25 en 26.

²⁹ *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 210/4, p. 1.

³⁰ *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 210/5, p. 11.

³¹ *Parl. St. Senaat*, 1999-2000, nr. 2-478/3, p. 9.

³² *Ibid.*, 12.

20. Wat *tramongevallen* betreft, is de toestand nog onduidelijker. Trams rijden slechts voor een deel in een eigen bedding, maar maken meestal gebruik van rijbanen die ook door wagenbestuurders en brom- en motorfietser alsmede door zwakke weggebruikers worden benut. De Wegcode biedt geen uitkomst: ze bevat slechts twee bepalingen over trams die voor de vraagstelling irrelevant zijn.³³ In de loop van de parlementaire voorbereiding van de wijzigingswet 2001 is vooral aandacht besteed aan de kusttram en is opgemerkt dat de meeste ongevallen met deze tram gebeuren doordat voetgangers die de Koninklijke Baan oversteken, de eigen bedding dwarsen op plaatsen die geen oversteekplaatsen zijn.³⁴ Op dit punt had het hierboven geciteerde regeringsamendement,³⁵ eerst ingediend en dan weer ingetrokken, tot een wetsverduidelijking kunnen en moeten leiden. Dat oversteken buiten de daartoe bestemde plaatsen foutief is, maakt een beschouwing uit die voor de toepasselijkheid van art. 29bis W.A.M. zonder belang is. Volgens een cassatiearrest van 14 april 1981³⁶ – niet gewezen met het oog op tramongevallen – kan de bodemrechter beslissen dat een weg een openbare weg is in de zin van art. 1 Wegcode, wanneer hij in feite vaststelt dat de weg toegankelijk was voor het publiek. Een eigen bedding heeft *de facto* een andere betekenis voor trams dan voor treinen: voor deze laatste is deze bedding meestal *materialiter* buiten de overwegen niet te dwarsen door «het publiek», omdat ze zich temidden van particuliere erven bevindt of door afsluitingen is beveiligd; voor trams daarentegen is de eigen bedding meestal niet doeltreffend gescheiden van de rijbanen die de openbare weg vormen en kan ze dus – volgens de terminologie van het voormelde cassatiearrest – *de facto* «toegankelijk zijn voor het publiek». Hieruit kan, zij het met enig voorbehoud, worden besloten dat bij aanrijdingen tussen een tram en een voetganger (of fietser) het verkeersongevallenartikel ook speelt wanneer de aanrijding plaatsvond buiten een aangeduide oversteekplaats, als de rechter maar vaststelt dat «het publiek» ter hoogte van de aanrijdingsplaats in feite toegang had tot de beweerde eigen bedding.

³³ Art. 15.4: «het kruisen van spoorvoertuigen die de rijbaan volgen, mag links geschieden (...);» art. 16.9: «het inhalen van spoorvoertuigen die de rijbaan volgen geschiedt rechts (...).» Men merkt dat telkens slechts de hypothese onder ogen wordt genomen van «spoorvoertuigen die de rijbaan volgen», en dat geen gewag wordt gemaakt van het verkeer in eigen bedding.

³⁴ *Parl. St.* Senaat, 1999-2000, nr. 2-478/3, p. 5.

³⁵ *Supra*, nr. 19.

³⁶ *Arr. Cass.* 1980-81, 944.

³⁷ Deze redenering werd in ons recht voor het eerst ontwikkeld rond 1900 door de risicoleer, met het oog op arbeidsongevallen: bij deze is duidelijk een onderscheid te maken tussen degenen die het ongevalrisico scheppen (de werkgevers) en degenen die het ondergaan (de werknemers). Bij verkeersongevallen echter is deze tweedeling niet consequent toepasbaar: men kan weliswaar stellen dat de automobilisten door het aanwenden van de motorkracht het verkeersrisico creëren en dat de voetgangers en de passagiers dit risico ondergaan, maar men botst op de evidente vaststelling dat ook de automobilisten schade oplopen en dus eveneens aan het verkeersrisico zijn blootgesteld.

II. VERGOEDINGSGERECHTIGDEN

21. Vergoedingsgerechtigden zijn alle niet-bestuurders. Of de uitsluiting van de bestuurders van motorrijtuigen verantwoord is in het licht van de artikelen 10 en 11 G.W., is in de periode 1994-2001 niet aan de orde geweest op het niveau van het Arbitragehof (dat waarschijnlijk bevestigend zou hebben geantwoord, gelet op de onderliggende gedachte van het verkeersongevallenartikel, namelijk de zwakke weggebruikers te beschermen tegen de sterke, dit zijn de gemotoriseerde verkeersdeelnemers),³⁷ en de vermelde uitsluiting stond evenmin ter discussie bij de voorbereiding van de versie 2001. Onrechtstreeks heeft men de kring der uitgesloten personen zelf verruimd door er thans ook de bestuurders van spoorvoertuigen in op te nemen.

Het bestuurdersbegrip wordt door de rechtspraak terecht restrictief geïnterpreteerd: het begrip komt immers voor in een uitzonderingsbepaling,³⁸ namelijk § 2 van het verkeersongevallenartikel, terwijl § 1 in het algemeen gewag maakt van «de slachtoffers en hun rechthebbenden», die wel vergoedingsgerechtigd zijn. Het afbakenen van de bestuurderscategorie stelde de rechtspraak (in België, en ook in Frankrijk) voor meer problemen dan in 1994 werd verwacht.³⁹ Is een gevallen motorfietser een bestuurder? En een persoon die zijn bromfietser (al dan niet met draaiende motor) met de hand voortduwt? Een autobestuurder die ten gevolge van een eerste botsing bewusteloos achter zijn stuurwiel zit en vervolgens opnieuw wordt aangereden? Een persoon die, vanaf de passagierszetel rechts vooraan, even het stuurwiel overneemt, terwijl de chauffeur zijn handen met een crème inwrijft, een automobilist die wordt gevat terwijl hij aan het in- of uitstappen is of die zich bij de gelegenheid de voet verzwikt? Gelet op de verscheidenheid van gevallen die kunnen voorkomen, heeft de wetgever er op 19 januari 2001 goed aan gedaan zich te onthouden van het omschrijven van het bestuurdersbegrip, en de rechtspraak verder haar werk te laten doen. Ze moet daarbij volgens ons twee principes voor ogen houden: het reeds aangestipte uitzonderingsregime van de bestuurders, en de irrelevantie van de vraag hoe de personen uit de zo-even aangegeven voorbeelden dan wel te kwalificeren zijn (als voetgangers, als passagiers,...?); het volstaat op een negatieve wijze vast te stellen dat ze geen bestuurders zijn, en de vraag is zonder belang in welke hoedanigheid ze dan wel aan het verkeer deelnemen.⁴⁰

22. Een bepaalde wetsprecisering intrigeert: in § 2 staat voortaan te lezen dat de bestuurder zich wel op de automatische vergoeding kan beroepen wanneer hij «optreedt als rechthebbende van een slachtoffer dat geen bestuurder was en op voorwaarde dat hij de schade niet opzettelijk heeft veroorzaakt». Met dit laatste zinsdeel wordt de bestuurdermoordenaar uitgesloten;⁴¹ ook zonder de wetwijziging had men kunnen redeneren dat in deze omstandigheden het accidentele element ontbrak en er dus geen sprake was van een

³⁸ H. CLAASSENS en C. VAN SCHOU BROECK, *o.c.* (noot 22), 84; B. TUERLINCKX, *o.c.* (noot 28), 34; R. VAN GYSEL en F. GLORIEUX, «Vijf jaar rechtspraak: artikel 29bis W.A.M. (1995-2000)», *T.A.V.W.* 2000, 177; C. VAN SCHOU BROECK, *o.c.* (noot 22), 25.

³⁹ Voor een overzicht: H. CLAASSENS en C. VAN SCHOU BROECK, *o.c.* (noot 22), 84-86.

⁴⁰ Aldus terecht: B. TUERLINCKX, *o.c.* (noot 28), 31-33.

⁴¹ *Parl. St.* Kamer, 1999-2000, nr. 210/1, p. 4.

verkeersongeval. Met het eerste deel van de toegevoegde zin wordt bijvoorbeeld de volgende ongevalsituatie beoogd: een bestuurder vervoert, op de rechtse passagierszit, zijn echtgenote, hij ramt een andere wagen en lijdt zelf letselschade, maar zijn echtgenote wordt gedood. Voor de hemzelf treffende schade wordt hij vanzelfsprekend niet automatisch vergoed, maar wat met de reflectieschade (bijvoorbeeld de morele schade) die hij ondergaat door het overlijden van zijn vrouw? Spontaan zal men antwoorden dat deze laatste een *no-fault* gedekte passagierster is en dat bijgevolg haar rechthebbenden aanspraak hebben op de automatische schadeloosstelling. Sommigen voerden aan dat dit laatste evenwel niet opging voor – om bij ons voorbeeld te blijven – haar echtgenoot, omdat deze een bestuurder was en dus een uitgesloten persoon.⁴² Dit resultaat was door de wetgever in 1994 noch in 1995 bedoeld: de man liet immers duidelijk zijn aanspraken gelden, niet in de hoedanigheid van (inderdaad uitgesloten) bestuurder, maar in die van rechthebbende van een overleden niet-bestuurder. In die zin zou ongetwijfeld het Hof van Cassatie hebben beslist, maar de wetgever is het Hof in 2001 voor geweest door de aangegeven wetsprecisering. Heeft hij echter wel gedacht aan analoge situaties die de rechtspraak voor problemen kunnen stellen: wordt in ons voorbeeld (man achter stuur, zijn vrouw naast hem) de bestuurder gedood en overleeft zijn echtgenote, dan blijft ook na de wetwijziging van 2001 gelden dat ze voor de reflectieschade die ze lijdt «rechthebbende van een bestuurder» is en bijgevolg van het voordeel van de *no-fault* dekking verstoken blijft.

III. UITSLUITINGSGROND

23. De meest in het oog springende wijziging op 19 januari 2001 aangebracht aan het verkeersongevallenartikel betreft de uitsluitingsgrond voor de automatische vergoeding. Deze is thans als volgt geformuleerd: «slachtoffers die ouder zijn dan veertien jaar en het ongeval en zijn gevolgen hebben gewild, kunnen zich niet beroepen op de bepalingen van het eerste lid» (dat de automatische vergoedingsplicht bevat). Daarmee wordt de uitsluitingsgrond voor de derde keer anders geregeld! In de versie 1994 werd het begrip «onverschoonbare fout» opgenomen, zonder verdere precisering, tenzij in de parlementaire voorbereidingsstukken, waarin de rechters werd aanbevolen dit begrip restrictief te interpreteren, zoals in Frankrijk gebeurt met toepassing van de wet-Badinter, die het heeft over *une faute inexcusable* (die in het Nederlands werd vertaald als onverschoonbare fout).⁴³ Omdat in weerwil van de bedoeling van de wetgever, de rechters het eerste jaar na de introductie van art. 29bis W.A.M. soms nog te vlug besloten tot het voorhanden zijn van zo'n fout, werd in de versie van 1995 een definitie van de onverschoonbare fout opgenomen, die gewoon neerkwam op de vertaling van een stereotype overweging van de Franse cassatierechtspraak: «enkel de opzettelijke (bedoeld werd: de

vrijwillige)⁴⁴ fout van uitzonderlijke ernst, waardoor degene die ze begaan heeft zonder geldige reden wordt blootgesteld aan een gevaar waarvan hij zich bewust had moeten zijn, is onverschoonbaar». Maar ook na deze wetwijziging bleken de rechters niet in de pas te lopen. De memorie van toelichting voorafgaand aan de versie van 2001 vermeldt dat «de wet door sommige politierechters wordt uitgehold doordat dezen het begrip 'onverschoonbare fout' zeer ruim interpreteren, wat zeker niet de bedoeling van de wetgever was».⁴⁵ «Zeer ruim interpreteren» betekent in deze context dat de rechtspraak nog te streng op het voetgangers- en fietsersgedrag bleef toekijken. Opmerkelijk hierbij is dat in het Franse recht – waaraan zoals gezegd het begrip van de onverschoonbare fout was ontleend – A. Tunc in 1998 tot de vaststelling kwam dat de wet-Badinter door de rechtspraak, het Hof van Cassatie voorop, werd uitgehold doordat...te weinig werd besloten tot de aanwezigheid van een *faute inexcusable*: «for all practical purposes, the exception of *faute inexcusable* has disappeared from our law».⁴⁶ Een *no-fault* ongevallenwet kon dus falen door (zoals in België het geval heette te zijn) *te veel*, of (zoals in Frankrijk) precies *te weinig* met foutbeschouwingen rekening te houden.

Afgaande op de (schaarse) gepubliceerde rechtspraak over de foutkwestie, maar vooral op overzichten van rechtspraak die ook onuitgegeven vonnissen en arresten bespreken,⁴⁷ hadden wij persoonlijk niet de indruk dat in ons land verkeersfouten te vlug als onverschoonbaar werden beschouwd, zoals werd aangenomen door de indieners van het wetsvoorstel dat begin 2001 tot de derde versie van het verkeersongevallenartikel zou leiden.

24. Voortaan volstaat voor een uitsluiting dus geen onverschoonbare fout en zelfs geen gewone opzettelijke fout, in de zin zoals deze bijvoorbeeld door art. 48 Arbeidsongevallenwet of door art. 134 Ziektewet wordt vooropgesteld. Het slachtoffer moet niet enkel het ongeval maar ook «zijn gevolgen» hebben nagestreefd. En met die gevolgen wordt blijkbaar de letselschade zelf bedoeld. Worden voortaan dus enkel nog uitgesloten: personen die tot zelfverminking overgaan of die een mislukte suïcidepoging achter de rug hebben (steeds in de verkeerscontext!). Maar wat hebben deze laatsten door hun daad nagestreefd: het absolute einde, een ander leven in een hiernamaals of een nieuwe start in het hier-nu-maals? Niet aan ons (en dus evenmin aan de rechters) hierop te antwoorden, maar een zaak lijkt vast te staan: de suïcidanten zullen geen verder leven met een handicap er bovenop hebben gewild! Met gezond verstand beschouwd, is de actuele uitsluitingsgrond dus niet toepasbaar. Daarbij voegen zich nog onverkwikkelijke vragen als: is het wel opportuun (of zelfs ethisch) ongelukkigen dieper in de put te duwen, en in welke mate zijn zelfverminderingen en pogingen tot zelfdoding uitingen van een volledig vrije en bewuste wil (en welke van de partijen draagt terzake de bewijslast)?

⁴⁵ *Parl. St.* Kamer, 1999-2000, nr. 210/1, p. 3.

⁴⁶ «Traffic liability and victim protection: lessons from ten years of experience with the Loi Badinter», in *Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland*, o.c. (noot 3), 231.

⁴⁷ Zie vooral B. TUERLINCKX, o.c. (noot 44), 52-57; C. VAN SCHOU BROECK, «Overzicht van de rechtspraak inzake de vergoeding van verkeersslachtoffers op grond van artikel 29bis W.A.M.», in *Actuele aspecten van verkeersaansprakelijkheid*, o.c. (noot 8), 42-46.

⁴² Vermelden deze stelling, maar verwerpen ze: H. CLAASSENS en C. VAN SCHOU BROECK, o.c. (noot 22), 85; C. VAN SCHOU BROECK, o.c. (noot 22), 27.

⁴³ *Parl. Hand.* Senaat, 1993-94, 2 maart 1994, p. 1359.

⁴⁴ B. TUERLINCKX, «Artikel 29bis W.A.M.: toepassing in de praktijk na de wetwijziging van 13 april 1995», *T.P.R.* 1996, 52; Pol. Brugge 22 februari 2000, *R.W.* 2000-01, 819.

25. Bij een «gelukke» zelfdoding liggen de kaarten helemaal anders: het opzet van de overledene wordt zijn nabestaanden niet aangerekend, en zijn rechthebbenden hebben, zoals de teksten nu luiden, recht op een integrale schade-loosstelling. Een uitsluiting van deze rechthebbenden, zoals die wordt aangenomen door de gevestigde cassatierechtspraak in het domein van de buitencontractuele aansprakelijkheid (met toepassing van art. 1382 B.W.),⁴⁸ ligt zeker niet voor de hand. Het verkeersongevallenartikel staat immers niet alleen los van elke aansprakelijkheids-gedachte,⁴⁹ het maakt daarenboven een duidelijk onderscheid tussen degenen die het als slachtoffers aanduidt en de nabestaanden die over eigen aanspraken beschikken en naar wie met een afzonderlijke term wordt verwezen: ze zijn de *rechthebbenden*. Zo worden nabestaanden van een suïcidant helemaal verschillend behandeld naargelang het middel aangewend voor de fatale daad zich binnen dan wel buiten de verkeerscontext situeert. Men kan de vraag stellen of deze ongelijke behandeling door het Arbitragehof niet als strijdig met de artikelen 10 en 11 G.W. zal worden beschouwd, aangezien de differentiatie op grond van het zelfdodings-middel duidelijk elke redelijke verantwoording mist vanuit het standpunt van de nabestaanden.

26. Was het niet beter geweest een zeker eigen-schuldverweer te behouden en de rechter de bevoegdheid te geven de schadeloosstelling te moduleren naargelang de ernst van een op een bepaalde manier gekwalificeerde zware fout? Toegegeven dat dit tot vele gedingen aanleiding zou hebben gegeven, maar deze zouden een behatelswaardig doel hebben nagestreefd, namelijk een verkeersopvoeding, de ongevallenpreventie ten bate. Achteraf beschouwd strookte dit met de bedoeling van de wetgever bij de creatie in 1994 van de aanvangsversie van art. 29bis W.A.M.: *à la limite* een element van responsabilisering inbouwen in een artikel dat voor het overige afrekent met foutbeschouwingen.⁵⁰

IV. VERZEKERDE SCHADE

27. Ook wat de gedekte schade betreft is sinds 1994 een evolutie waar te nemen. De aanvangsversie sloot elke zaakschade (toen reeds en nu nog steeds aangeduid met de

incorrecte term «stoffelijke schade»⁵¹ uit, de versie van 1995 bracht schade aan prothesen onder het bereik van de *no-fault* vergoeding en de thans voorliggende redactie doet hetzelfde met kledij schade, en geeft daarenboven een definitie van prothesen («de door het slachtoffer gebruikte middelen om lichamelijke gebreken te compenseren»), «met het oog op – aldus de memorie van toelichting – een interpretatie in de ruimste zin», zodat onder meer onder dit begrip vallen «een wieg voor een baby, een rolwagen en een geleidehond».⁵² De vraag rijst of deze definiëring wel nodig was, gelet op de cassatierechtspraak over het prothesebegrip uit art. 28 Arbeidsongevallenwet: «prothesen hebben, aldus het hoogste rechtscollege, de betekenis van kunst- en hulpmiddelen die een valide persoon niet behoeft en die als gevolg van het ongeval nodig zijn om aangetaste of verzwakte lichaamsdelen te steunen of te vervangen dan wel het gebruik of de functies ervan te bevorderen».⁵³ Een ruim jurisprudentieel begrip dus, in die zin dat een prothese niet noodzakelijk *een orgaan* moet vervangen (bijvoorbeeld een kunstarm in de plaats van een afgeurde arm), maar dat het voldoende is dat *de functie van een orgaan* wordt overgenomen (bijvoorbeeld het zich binnen- en buitenshuis verplaatsen na verlies van een been of van de ogen: rolstoelen en geleidehonden zijn prothesen). In het raam van het arbeidsongevallenrecht brengt de rechtspraak bijvoorbeeld aanpassingswerken aan een auto uitgevoerd om deze door een gehandicapte persoon bestuurbaar te maken, onder de noemer «prothese»⁵⁴ (en de rechtsleer doet hetzelfde met aanpassingswerken aan een woning⁵⁵). Het Hof van Cassatie zou op voorspelbare wijze zijn rechtspraak uit de arbeidsongevallencontext hebben toegepast op situaties na verkeersongevallen, zodat de nieuwe wettelijke precisering in art. 29bis W.A.M. alleen maar de lectuur van het artikel hindert, zonder er inhoudelijk iets aan toe te voegen dat niet reeds lang door de rechtspraak was uitgemaakt. Erger nog: de legale verwijzing naar «het compenseren van *lichamelijke* gebreken» stoort niet enkel op een theoretisch vlak (de mens is niet de optelsom van lichaam en geest, maar is een bezielde lichaam of, wat op hetzelfde neerkomt, een geïncarneerde geest), maar kan een rem zetten op recente jurisprudentiële tendensen (steeds in het arbeidsongevallenrecht) om ook prothesen te zien in hulpmiddelen die mentale en sociale functies ondersteunen.⁵⁶

28. Letselschade gaat meestal gepaard met kledij schade: men denke aan een bebloede broek of een door de hulpdiensten opengescheurd hemd. In de voorbereidende werken staat te lezen dat «de vergoeding van kledij schade een psy-

⁴⁸ Cass. 2 maart 1995, *R.G.A.R.* 1997, nr. 12.872; *J.T.* 1995, 542; *J.L.M.B.* 1996, 339; Cass. 5 oktober 1995, *R.W.* 1997-98, 997.

⁴⁹ Tot dit besluit komt: G. SCHOORENS, «Verkeersongevallen met zwakke weggebruikers. Het nieuwe vergoedingssysteem van artikel 29bis W.A.M. Het kwalificatieprobleem», *R.G.A.R.* 1995, nr. 12.443/1-8; in de andere zin: L. CORNELIS, «De objectieve aansprakelijkheid voor motorrijtuigen», *R.W.* 1998-99, 521-537.

⁵⁰ *Parl. Hand.* Senaat, 1993-94, 2 maart 1994, p. 1357.

⁵¹ De term «stoffelijke schade» kan worden begrepen als tegengesteld aan ideële schade, waarbij deze laatste als het ware van een hogere («geestelijke») orde is. Stoffelijke schade kan ook worden gebruikt als synoniem voor patrimoniale (dus materiële) schade, te onderscheiden van extrapatrimoniale (dus morele) schade, en heeft in deze context dan betrekking op elke vermogensverarming, bijvoorbeeld door de noodzaak van het maken van kosten of door een vermindering van de te verwachten vermogensaanwas ten gevolge van, bijvoorbeeld, een arbeidsongeschiktheid. In geen geval kan het begrip «stoffelijke schade» worden gebruikt om te verwijzen naar een zaakbeschadiging, zoals art. 29bis W.A.M. ten onrechte doet.

⁵² *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 210/1, p. 5.

⁵³ Cass. 15 oktober 1990, *B.T.S.Z.* 1991, 281, met noot J. HUYS.

⁵⁴ Aldus: bijvoorbeeld *Arbh.* Luik 29 juni 1995, *Soc. Kron.* 1997, 72.

⁵⁵ M. BOLLAND, «Les aménagements immobiliers sont-ils des prothèses au sens de la législation accidents du travail?», *J.T.T.* 1997, 285-289.

⁵⁶ Zo beschouwde het Arbeidshof te Luik op 17 mei 1983 (*J.T.T.* 1984, 392) een aangepaste telefoon als een prothese, omdat deze de communicatie vergemakkelijkte en sociale isolatie tegenging. De Arbeidsrechtbank te Antwerpen volgde op 1 februari 1996 (*Soc. Kron.* 1997, 84) een analoge redenering ten aanzien van een P.C.: deze hielp het slachtoffer bij zijn vrijetijdsbesteding.

chologisch aspect heeft in het raam van de slachtofferhulp».⁵⁷ In feite zagen vele slachtoffers er tegen op alleen maar voor een paar duizend frank een vordering in te stellen op basis van artikel 1382 B.W., (met alle bewijsmoeilijkheden vanden), zodat *de facto* de meeste schade aan klederen onvergoed bleef.⁵⁸ Verdiende deze redenering niet te worden doorgetrokken naar fietsschade? Zeker wel, maar wanneer men kennis neemt van de terughoudendheid van velen bij de voorbereiding van de wijzigingswet 2001 tegenover het principe ook zaakbeschadiging – zeer partieel – op een *no-fault* basis te gaan dekken,⁵⁹ ziet men in dat een verdere stap (in de richting van fietsschade) voorlopig een illusie is.

V. VERGOEDINGSPLICHTIGEN

29. Wat de aanduiding van de vergoedingsplichtigen betreft, is niet veel nieuws te signaleren: het gaat om de W.A.M.-verzekeraars van de betrokken motorrijtuigen. Wel moest worden gepreciseerd, de uitbreiding tot spoorvoertuigen indachtig, op wie de verbintenis rust tot schadeloosstelling van slachtoffers van tram- en treinongevallen. Uiteraard kon daartoe niet worden verwezen naar de W.A.M.-verzekeraars van de spoorvoertuigen, die immers buiten het toepassingsgebied van de W.A.M. vallen. Vandaar dat in het tweede lid van art. 29bis W.A.M. is bepaald dat «de verplichting tot schadevergoeding (...) rust op de eigenaar van het motorrijtuig». Omdat met dit laatste in deze context het betrokken spoorvoertuig wordt bedoeld, wordt (nog maar eens) het motorrijtuigenbegrip uit art. 1 W.A.M. geweld aangedaan. Waarom niet eenvoudig van een spoorvoertuig gewagen?

30. Weer een andere wijziging is de toevoeging van de term *hoofdelijk* aan de eerste zin van het eerste lid van art. 29bis W.A.M. Staan we hier voor een welgekomen wetsaanvulling (los nog van de vraag of de wijze waarop de zin is geformuleerd niet eerder op een actieve hoofdelijkheid wijst, terwijl duidelijk een verbintenis *in solidum* onder de vergoedingsdebiteurs wordt bedoeld, dus een passieve hoofdelijkheid)? De Commissie voor Verzekeringen achtte tijdens de voorbereiding van de wijzigingswet 2001 het inschrijven van een hoofdelijkheid overbodig.⁶⁰ In feite was de rechtspraktijk reeds vast in die richting gevestigd, zij het zonder duidelijke gronden.⁶¹ Na een eerste aarzeling door een deel van de rechtsleer in de periode kort na de introductie (in 1994) van het verkeersongevallenartikel, was men tot het besluit gekomen dat art. 29bis W.A.M. niet neerkwam op een objectieve aansprakelijkheidsregel.⁶² Maar dan gold het principe niet van het hoofdelijk gehouden zijn tot schadevergoeding door de aansprakelijke personen, als ze met verscheidene zijn, wanneer hun on-

rechtmatige daden tevens misdrijven uitmaken. Anderzijds was er het gegeven dat het verkeersongevallenartikel noch voorzag in een regel dat het *no-fault* gedekte verkeersslachtoffer, gewond bij een ongeval waarbij verscheidene motorrijtuigen waren betrokken en dus geplaatst tegenover een pluraliteit van W.A.M.-verzekeraars, eerder de ene dan de andere onder deze laatsten moest aanspreken, noch in een criterium voor het slachtoffer om een breukdeel van zijn schade van deze en een andere fractie van gene verzekeraar te vorderen. Door de toevoeging van de hoofdelijkheidsnotie is deze leemte opgevuld en geldt aan de zijde van de getroffen een volledige keuzevrijheid. «Op die manier – aldus de memorie van toelichting – worden de discussies over de hoogte van het verschuldigde bedrag vereenvoudigd en wordt bijgevolg de uitbetaling van de vergoeding versneld».⁶³ Ons is onduidelijk hoe door de wetsaanvulling betwistingen over de *hoogte* van het schadeloosstellingsbedrag worden ontlopen, maar het is reeds een vooruitgang – in de richting van een bespoediging van de uitkering – dat over het *principe* van de vergoedingsplicht aan de zijde van elk van de verzekeraars geen discussie meer bestaat.

31. Voor de volledigheid vermelden we nog dat volgens de nieuwe redactie, zoals reeds overeenkomstig de versie van 1995, eveneens tot schadeloosstelling kunnen zijn gehouden: – het gemeenschappelijk waarborgfonds, onder meer in gevallen waarin de gemotoriseerde verkeersdeelnemer aan zijn verzekeringsplicht is tekortgeschoten, maar niet wanneer het verkeersongeval «door toeval gebeurde» (in dit laatste geval is de W.A.M.-verzekeraar van het betrokken motorrijtuig verplicht op te treden); – de eigenaars van motorrijtuigen die krachtens artikel 10 W.A.M. zijn vrijgesteld van de plicht zich te verzekeren en van deze vrijstelling gebruik hebben gemaakt.

VI. BESLUIT: «DERDE KEER» ZEKER WEL, MAAR OOK «GOEDE KEER»?

32. Van de acht wijzigingen⁶⁴ op 19 januari 2001 aangebracht aan art. 29bis W.A.M., werden er twee uitgelokt door de rechtspraak: de uitbreiding tot spoorvoertuigen, als gevolg van het arrest op 15 juli 1998 gewezen door het Arbitragehof, en de vervanging van de uitsluitingsgrond «onverschoonbare fout» door de (dan nog op een bijzondere manier opgevatte) «opzettelijke fout»; of dit laatste echt nodig was, gelet op het strenge optreden van de politierechters, durven we te betwijfelen. In elk geval leidt de actuele omschrijving (uitgesloten zijn de slachtoffers «die het ongeval en zijn gevolgen hebben gewild») tot *absurde* situaties, wanneer ze wordt toegepast op personen die een poging tot zelfdoding hebben overleefd en op de nabestaanden van omgekomen suïcidanten. Een viertal wijzigingen lijken ons dan weer *overbodig*: het vestigen van een hoofdelijkheid bij pluraliteit van W.A.M.-verzekeraars (tot deze oplossing was de rechtspraktijk reeds gekomen), het regelen van verkeersongevallen opzettelijk veroorzaakt door bestuurders en het beschermen van de bestuurders-rechthebbenden (de rechtspraak, eventueel geleid door het Hof van Cassatie, zou op deze twee punten met een grote mate van waarschijnlijkheid tot dezelfde resultaten zijn gekomen als de wetge-

⁵⁷ Parl. St. Kamer, 1999-2000, nr. 210/1, p. 4.

⁵⁸ H. CLAASSENS en C. VAN SCHOU BROECK, «Praktische ervaringen met de Belgische schadevergoedingsregeling van zwakke weggebruikers in de autoverzekering», in *Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland*, o.c. (noot 3), 98.

⁵⁹ Parl. St. Senaat, 1999-2000, nr. 2-478/3, p. 10.

⁶⁰ Parl. St. Kamer, 1999-2000, nr. 210/3, p. 3.

⁶¹ H. CLAASSENS en C. VAN SCHOU BROECK, o.c. (noot 58), 88.

⁶² *Supra*, voetnoot 49.

⁶³ Parl. St. Kamer, 1999-2000, nr. 210/1, p. 5.

⁶⁴ Voor een overzicht: *supra*, nr. 3.

ver). Maar wat naar onze mening vooral onder de noemer *overbodig* moet worden gebracht, zelfs in het licht van het geciteerde arrest van het Arbitragehof, is de uitbreiding van het verkeersongevallenartikel tot treinongevallen, omdat een verbreding tot tramongevallen had volstaan. Het artikel is voorts in de hoogste mate *verwarrend*, steeds in de context van treinongevallen, wat het lokalisatiepunt van de verkeersongevallen betreft: komen eigen beddingen in aanmerking? Op weer andere plaatsen gaat de wijzigingswet van 19 januari 2001 dan weer *niet ver genoeg*; namelijk in zoverre ze in het domein van de zaakschade wel kledischade vermeldt maar geen fietsschade, en in zoverre ze de evoluerende

rechtspraak over het prothesebegrip aan banden legt door enkel compensatie (door de prothese) van *lichamelijke* gebreken te vermelden. Al bij al dient te worden besloten, geplaatst voor *absurde, overbodige, verwarrende en half-slachtinge innovaties*, dat ook de derde keer waarschijnlijk niet de goede keer zal zijn geweest, hoe nobel de bedoelingen ook waren. Beslist, het verkeersongevallenartikel treft het niet, ook niet wanneer het deze maal zonder tijdsdruk kon worden aangepast.

Dries SIMOENS
Gewoon hoogleraar K.U.Leuven

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

14 FEBRUARI 2001

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: de hh. Henneuse en Bossuyt

Advocaten: mrs. Bourtembourg en De Block loco Maron

1. Arbitragehof – Belang – Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap – 2. Gemeenschap en Gewest – Bevoegdheid – Federale Staat – a) PWA-arbeidsovereenkomst – Arbeidsbemiddeling – Wedertewerksstelling – Werkloosheidsregeling – Evenredigheidsbeginsel – b) PWA-activiteiten – Beroepsopleiding – Evenredigheidsbeginsel – 3. Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Arbeidsovereenkomst – PWA-arbeidsovereenkomst

1. *Daar het maatschappelijk doel van de V.Z.W. Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap van de Stad Namen rechtstreeks en ongunstig wordt geraakt door een wet die P.W.A.'s nieuwe voorschriften en verplichtingen oplegt, o.a. als werkgever, heeft deze V.Z.W. het vereiste belang om voor het Arbitragehof in rechte te treden.*

2. a) *Hoewel de wet van 7 april 1999 aan de door de werklozen uitgeoefende activiteiten een contractuele vorm verleent en het statuut van de verrichters van die activiteiten beoogt te verbeteren, regelt deze wet niet de arbeidsbemiddeling of de wedertewerksstelling. Zij houdt een regeling inzake de werkloosheid in, en behoort aldus tot de bevoegdheid van de federale Staat.*

Door die nieuwe werkloosheidsreglementering aan te nemen, heeft de federale wetgever de uitoefening van de gewestelijke bevoegdheden inzake wedertewerksstellingsprogramma's voor uitkeringsgerechtigde volledig werklozen of gelijkgestelde personen niet onmogelijk of overdreven moeilijk gemaakt.

b) *Doordat de wet van 7 april 1999 het P.W.A., als werkgever, ertoe verplicht ervoor te zorgen dat de PWA-er over een gepaste vorming beschikt, bevat zij een specifieke regel inzake beroepsopleiding. In zoverre die opleiding beperkt blijft tot de enkele noodzakelijkheden voor de activiteiten in het raam van het P.W.A., overschrijdt de nieuwe wet niet de*

grenzen van de federale bevoegdheid. Evenmin maakt ze de uitoefening, door de bevoegde overheden van de deelentiteiten, van hun principiële bevoegdheid inzake beroepsopleiding onmogelijk of buitengewoon moeilijk.

3. *Gelet op het nagestreefde doel en de objectieve verschillen, is het redelijkerwijze veantwoord dat de P.W.A.-arbeidsovereenkomstwet van 7 april 1999 de P.W.A.-ers en hun werkgevers in bepaalde opzichten anders behandelt dan de werknemers en werkgevers die door een gewone arbeidsovereenkomst zijn verbonden.*

Arrest nr. 14/2001

I. Onderwerp van het beroep

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij 18 oktober 1999 ter post aangetekende brief, is beroep tot vernietiging ingesteld van de wet van 7 april 1999 betreffende de P.W.A.-arbeidsovereenkomst (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 20 april 1999) door de V.Z.W. «Agence locale pour l'emploi de la ville de Namur».

...

III. In rechte

...

B.2. De bedoelingen van de wetgever zijn in volgende bewoordingen uiteengezet:

«Met het oog op de duidelijkheid onderstreept de minister nogmaals dat de bedoeling van deze hervorming de valorisatie van het statuut van de P.W.A.'er in het arbeidsrecht is. Conform de beslissing van de Ministerraad en het advies van de sociale partners in de N.A.R. blijven de basiswerkingsprincipes van het stelsel onveranderd, met name de samenstelling en de bevoegdheden van de P.W.A.'s, de potentiële gebruikers, de P.W.A.'ers en het maximum aantal gewerkte uren, de toegelaten activiteiten, de financiële voorwaarden voor de gebruiker, de sociale bescherming en het fiscaal stelsel voor de P.W.A.'er.

Het voorliggende wetsontwerp is opgebouwd rond drie grote beginselen:

– aan de P.W.A.'er een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur aanbieden die aangepast is aan zijn werksituatie;

– de soepelheid van het huidige stelsel bewaren;
– aan de werknemer het behoud van netto-inkomen dat dergelijke werknemers momenteel ontvangen, waarborgen.» (*Parl. St.*, Kamer, 1998-1999, nr. 2000/5, p. 4 en 5)

Bovendien is het specifieke karakter van de P.W.A.-arbeidsovereenkomst, vergeleken met de andere arbeidsovereenkomsten, meermaals onderstreept; aldus is opgemerkt:

«De P.W.A.-arbeidsovereenkomst onderscheidt zich evenwel van de andere arbeidsovereenkomsten door het feit dat:

- de werkgever enkel een plaatselijk werkgelegenheidsagentschap opgericht overeenkomstig de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders kan zijn;
- de werknemer dient te beantwoorden aan wettelijke en reglementaire voorwaarden om arbeidsprestaties te kunnen verrichten;
- enkel de arbeidsprestaties bepaald bij koninklijk besluit kunnen worden uitgevoerd in het raam van dit type van arbeidsovereenkomst.

...

Elke overeenkomst die arbeid als hierboven omschreven tot voorwerp heeft, zal worden beheerst door deze wet. De wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten is niet van toepassing op dit type van overeenkomst.» (*Parl. St.*, Kamer, 1998-1999, nr. 2000/1, p. 5)

Wat de ontvankelijkheid betreft

...

B.3.3. Wat het belang van de verzoekster om onderhavig beroep in te dienen betreft, merkt het Hof op dat art. 3 van haar statuten haar als maatschappelijk doel «het beheer van het 'Agence locale pour l'emploi de la ville de Namur'» heeft toegekend; dat maatschappelijk doel kan rechtstreeks en ongunstig worden geraakt door een wetgeving die inzake P.W.A.'s nieuwe voorschriften en verplichtingen oplegt, met name ten laste van de verzoekster, die optreedt in de hoedanigheid van werkgever krachtens art. 2 van de wet van 7 april 1999.

...

Ten gronde

...

Ten aanzien van de inachtneming van de bevoegdheidsregels

...

Wat de eerste twee middelen betreft

B.6.1. Naar luid van art. 6, §1, IX, 1° en 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, gewijzigd bij de bijzondere wetten van 8 augustus 1988 en 16 juli 1993, behoren tot de bevoegdheid van de gewesten:

«Wat het tewerkstellingsbeleid betreft:

1° De arbeidsbemiddeling;

2° De programma's voor wedertewerking van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen of van de daarmee gelijkgestelde personen, met uitzondering van de programma's voor wedertewerking in de besturen en diensten van de federale overheid of die onder het toezicht van deze overheid ressorteren.

(...))»

B.6.2. Uit de parlementaire voorbereiding van de bijzondere wet van 8 augustus 1988 blijkt dat aan de gewesten zijn toegekend:

a) de ruimste bevoegdheid voor de plaatsing van al dan niet werkloze werkzoekenden; en

b) de bevoegdheid om zelf programma's voor wedertewerking op te zetten, een bevoegdheid die voordien beperkt was tot de uitvoering van door de federale overheid vastgestelde maatregelen (*Parl. St.*, Kamer, B.Z., 1988, nr. 516/1, p. 18 en 19).

Krachtens art. 6, § 1, VI, vijfde lid, 1°, is het evenwel de federale wetgever die exclusief bevoegd blijft voor de sociale zekerheid, die de reglementering van de werkloosheid omvat.

B.6.3. Art. 6, § 3bis, 1°, van de voormelde bijzondere wet bepaalt:

«Er wordt overleg gepleegd tussen de betrokken regeringen en de betrokken federale overheid over: 1° het uitwisselen van informatie tussen de diensten voor opleiding, werkloosheid en bemiddeling, alsmede over de initiatieven met betrekking tot de wedertewerkstellingsprogramma's van werklozen; (...)).»

B.7.1. Zoals blijkt uit de in B.2 vermelde parlementaire voorbereiding, is de aangevochten wet aangenomen teneinde, op het vlak van het arbeidsrecht, het statuut te verbeteren van de werklozen die activiteiten uitoefenen in het raam van de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen.

Wat de essentie van de zaak betreft, worden die activiteiten voortaan uitgeoefend in het raam van een «P.W.A.-arbeidsovereenkomst», die wordt gedefinieerd in art. 3 van de wet; deze bepaalt de respectieve verplichtingen van het P.W.A., de werkloze en de persoon die een beroep doet op zijn diensten, die voortaan in het raam van de P.W.A.-arbeidsovereenkomst respectievelijk werkgever, werknemer en gebruiker worden genoemd. Ten slotte worden de voorwaarden van schorsing en verbreking van die arbeidsovereenkomst gepreciseerd.

B.7.2. Hoewel de contractuele vorm die aldus wordt verleend aan de activiteiten die door de werklozen worden uitgeoefend in het raam van de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen en de bestanddelen ervan beantwoorden aan de zorg om het statuut van de verrichters van die activiteiten te verbeteren, volgt daaruit niet dat de wetgever, met de aanneming van de wet van 7 april 1999, de arbeidsbemiddeling of de wedertewerking van de werklozen heeft geregeld.

Uit de kenmerken van de P.W.A.-arbeidsovereenkomst blijkt immers dat ze een specifieke arbeidsovereenkomst *sui generis* vormt, zoals wordt bevestigd in de in B.2 geciteerde parlementaire voorbereiding.

Onder de bijzondere kenmerken van de P.W.A.-arbeidsovereenkomst, die deze overeenkomst onderscheiden van die welke worden geregeld bij de wet van 3 juli 1978, en naast de bijzonderheden die door de verzoekende partij worden opgemerkt, stelt het Hof vast dat de wet van 7 april 1999 de essentiële elementen van het P.W.A.-stelsel, dat is ingevoerd bij art. 73 van de wet van 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen, ongewijzigd heeft gelaten, zoals de hierna weergegeven elementen aantonen.

Het nieuwe art. 8 van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, ingevoegd bij art. 73 van de voormelde wet van 30 maart 1994, heeft tot doel «de organisatie en de controle van activiteiten die men niet aantreft in de reguliere arbeidscircuits» (§ 1, eerste lid). Het belast daartoe de gemeenten of groepen van gemeenten ermee «een plaatselijk werk-

gelegenheidsagentschap (op te richten)» (*ibid.*), en bepaalt de vorm (tweede lid) en de samenstelling (derde lid) ervan.

Het regelt de formaliteiten die de «kandidaat-gebruiker» moet vervullen en belast de Koning met de vaststelling van de voorwaarden en de nadere regelen voor de indiening van de aanvraag en voor de te verlenen toestemming; zoals gewijzigd bij art. 28 van de aangevochten wet machtigt het de Koning ook, bij in Ministerraad overlegd besluit, de prijs van de P.W.A.-cheques vast te stellen en de wijze waarop de kandidaat-gebruiker ze kan aanschaffen (§ 2).

De activiteiten verricht in het raam van het plaatselijk werkgelegenheidsagentschap mogen slechts worden uitgeoefend door een langdurig uitkeringsgerechtigde volledig werkloze of door een volledig werkloze die is ingeschreven als werkzoekende en het bestaansminimum geniet; art. 28 van de wet van 7 april 1999 voegt aan die twee categorieën van werklozen de volledig werklozen toe die zijn ingeschreven als werkzoekenden, die zijn ingeschreven in het bevolkingsregister en die maatschappelijke hulp genieten maar die, wegens hun nationaliteit, geen recht hebben op het bestaansminimum (§ 3, eerste lid).

De activiteiten verricht in het raam van het werkgelegenheidsagentschap moeten, voor de werkloze – voortaan werknemer genoemd op basis van zijn P.W.A.-activiteiten – het karakter behouden van een bijkomende activiteit. De Koning bepaalt – voortaan bij in Ministerraad overlegd besluit – het maximumaantal uren van activiteit dat de verrichter daarvan mag presteren (§ 3, derde lid).

De Koning bepaalt welke activiteiten die men niet aantreft in de reguliere arbeidscircuits verricht mogen worden in het raam van het plaatselijk werkgelegenheidsagentschap; de werkloze, werknemer genoemd voor de activiteiten die worden verricht in het P.W.A.-kader, ontvangt een vergoeding die wordt betaald in de vorm van een P.W.A.-cheque, alsmede een P.W.A.-inkomensgarantie-uitkering waarvan de wijze van berekening door de Koning wordt vastgesteld (§ 4).

De bedoelde werklozen worden door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening verzekerd tegen arbeidsongevallen (§ 5).

Ten slotte wordt bepaald dat de uitgaven van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening die op de uitbetaling van de P.W.A.-cheques betrekking hebben, in de begroting van de Rijksdienst worden ingeschreven als werkloosheidsuitkering.

B.7.3. Een analyse van het geheel van de bestreden bepalingen leidt tot de vaststelling dat, ondanks het – specifieke – contractuele kader dat is ingevoerd bij de wet van 7 april 1999, het stelsel van de werkgelegenheidsagentschappen een begeleidende maatregel blijft ten gunste van bepaalde categorieën van werklozen, veeleer dan een «arbeidsbemiddeling» of een «wedertewerksstelling», omdat het gehele stelsel buiten de gewone arbeidscircuits verloopt, gelet op onder meer de restrictieve definitie van het type van betrokken activiteiten, het toegestane aantal uren en de wijze van vergoeding van die activiteiten. De bestreden bepalingen moeten derhalve worden beschouwd als een regeling inzake de werkloosheid.

B.7.4. Het hoofdonderdeel van het eerste middel is niet gegrond.

B.8.1. De verzoekende partij voert echter in subsidiair aan dat de wet van 7 april 1999 op onevenredige wijze de gewestbevoegdheid inzake werkgelegenheid raakt (A.7),

doordat zij «inbreuk dreigt te plegen op de initiatieven die door het Gewest inzake wedertewerksstelling van werklozen worden genomen», wat de Ministerraad betwist.

B.8.2. Hoewel de federale wetgever bevoegd is om een werkloosheidsreglementering vast te stellen, mag hij, bij de uitoefening van die bevoegdheid, niet op onevenredige wijze afbreuk doen aan de bevoegdheid van de gewesten inzake wedertewerksstelling van werklozen.

De bestreden maatregelen hebben slechts betrekking op sommige activiteiten – die welke geen concurrentie betekenen voor het reguliere arbeidscircuit (*Parl. St.*, Kamer, 1998-1999, nr. 2000/1, p. 1) – en zij richten zich slechts tot diegenen die door langdurige werkloosheid gevaar lopen op termijn geen werkloosheidsuitkeringen meer te genieten, tot de volledig werklozen die zijn ingeschreven als werkzoekenden en die het bestaansminimum genieten, en tot diegenen die ervan verstoken zijn wegens hun nationaliteit. De aangevochten maatregelen voorzien slechts in een activiteit die accessoir moet blijven. Bovendien opent art. 21, tweede lid, voor de P.W.A.'er het recht om zonder vooropzegging noch vergoeding zijn overeenkomst op te zeggen wanneer hij een baan heeft gevonden, wat het geval inhoudt van een baan die wordt verkregen in het raam van een gewestelijk wedertewerksstellingsprogramma.

Door een nieuwe werkloosheidsreglementering aan te nemen die met name beperkt is tot het soort van activiteiten en tot de categorie van werklozen die hiervoor zijn beschreven, heeft de federale wetgever de uitoefening van de gewestelijke bevoegdheden betreffende de wedertewerksstellingsprogramma's voor uitkeringsgerechtigde volledig werklozen of gelijkgestelde personen niet onmogelijk of overdreven moeilijk gemaakt.

...

Wat het derde middel betreft

B.10. Het derde middel is afgeleid uit de schending van art. 4, 16°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, gelezen in samenhang met de bepalingen die zijn aangenomen ter uitvoering van art. 138 van de Grondwet, in zoverre art. 11 van de wet van 7 april 1999, doordat het bepaalt dat de werkgever verplicht is «desgevallend, te zorgen voor een gepaste vorming» de beroepsomscholing en –bijscholing zou regelen, die onder de bevoegdheid van de gemeenschappen vallen of, op zijn minst, er op onevenredige wijze afbreuk aan zou doen.

B.11.1. Het werkloosheidsstelsel waartoe de wet van 7 april 1999 behoort, valt onder de bevoegdheid van de federale wetgever; bovendien valt de wetgeving betreffende de arbeidsovereenkomst onder de bevoegdheid van dezelfde federale wetgever, met inbegrip van de vaststelling van de respectieve verplichtingen van de werkgevers en de werknemers.

Doordat art. 11 het P.W.A., als werkgever, verplicht ervoor te zorgen dat de werkloze die werkt in het raam van een P.W.A.-overeenkomst, over een gepaste vorming beschikt, bevat het een specifieke regel inzake beroepsopleiding; in zoverre die opleiding beperkt blijft tot de enkele noodzakelijkheden voor de activiteiten die de werknemer moet uitoefenen in het raam van het P.W.A. – wat de bevoording «desgevallend» impliceert – overschrijdt art. 11 niet de grenzen van de federale bevoegdheid zoals hiervoor beschreven; het blijkt evenmin dat de inwerkingstelling ervan de uitoefening, door de bevoegde overheden van de

deelentiteiten, van hun principiële bevoegdheid inzake beroepsopleiding onmogelijk of buitengewoon moeilijk maakt.

B.11.2. Het derde middel is niet gegrond.

Wat de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet betreft (vierde middel)

...

B.13. De volledig uitkeringsgerechtigde langdurige werklozen en de volledig werklozen die zijn ingeschreven als werkzoekenden, die al dan niet een bestaansminimum genieten, en op wie de bestreden maatregelen van toepassing zijn krachtens het nieuwe art. 8, § 3, eerste lid, van de Besluitwet van 28 december 1944, vormen een objectief gedefinieerde categorie van personen zonder werk, die om die reden een uitkering genieten.

De activiteiten die hun kunnen worden toevertrouwd in het raam van de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen, moeten activiteiten zijn «die men niet aantreft in de reguliere arbeidscircuits» en zijn op beperkende wijze vastgesteld door de Koning (art. 8, §§ 1 en 4).

De betaling van de genoemde activiteiten geschiedt met P.W.A.-cheques. Zij bevat de bezoldiging van de werknemer, die slechts de aanvulling is bij zijn uitkering.

Ten slotte kan de werkgever, partij bij de voormelde overeenkomst, enkel een P.W.A. zijn, waarvan de kenmerken – en met name de opdracht (van openbare dienst), de rechtsvorm, de samenstelling, het personeel dat kan worden tewerkgesteld en de financiering – op dwingende wijze door de wetgever worden vastgesteld.

B.14. Rekening houdende met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen, enerzijds, en de hiervoor opgemerkte objectieve verschillen, anderzijds, blijkt het redelijkerwijze verantwoord dat de wet van 7 april 1999, in bepaalde opzichten, de werknemers en de werkgevers die door een P.W.A.-overeenkomst zijn verbonden, in vergelijking met de werknemers en werkgevers die door een gewone – aan de wet van 3 juli 1978 onderworpen – arbeidsovereenkomst zijn verbonden, verschillend behandelt.

B.15. Het middel dat is afgeleid uit de schending van de art. 10 en 11, al dan niet gelezen in samenhang met art. 23 van de Grondwet, is niet gegrond.

...

NOOT – *Het P.W.A. en het bevoegdheidsvraagstuk (?)*

1. Met de verwerping van het vernietigingsberoep tegen de wet van 7 april 1999 betreffende de P.W.A.-arbeidsovereenkomst (B.S. 20 april 1999), bevestigt het Arbitragehof een eerdere uitspraak en beantwoordt het arrest dan ook aan de verwachtingen. Dit betekent echter niet dat geen kanttekeningen gemaakt kunnen worden.

2. De plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (P.W.A.'s) vinden hun oorsprong in een initiatief van voormalig minister van Arbeid en Tewerkstelling Hansenne (K.B. 19 juni 1987 tot wijziging van het K.B. van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en de werkloosheid, B.S. 1 juli 1987, err. B.S. 16 juli 1987). Pas in maart 1994 besliste de toenmalige Minister Smet om het stelsel te verbeteren en te veralgemenen tot een verplichting voor alle gemeenten en steden (art. 73 wet van 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen, B.S. 31 maart 1994). Sindsdien zijn de P.W.A.'s, soms ook lokale klusjesdiensten genoemd (juridisch staan deze activiteiten evenwel niet gelijk

met die van een «klusjesman»: zie hierover *Vr. en Antw.* Kamer 1995-96, 28 februari 1996, 4318 (*Vr.* nr. 104 Vandeurzen)), onderhevig aan een onophoudende stortvloed van regelgeving. De laatste belangrijke wijziging heeft betrekking op de P.W.A.-arbeidsovereenkomst (voor een recente bijdrage over het P.W.A.-stelsel, zie T. De Sutter, «Het plaatselijk werkgelegenheidsagentschap (P.W.A.): regelgeving en praktijkervaring», *Jura Falconis* 2001, 229-254).

3. De doelstelling van het P.W.A.-initiatief is driedelig. In eerste instantie tracht het een antwoord te bieden op een aantal behoeften in de maatschappij waaraan de reguliere arbeidsmarkt niet of onvoldoende tegemoetkomt: enerzijds activiteiten ten behoeve van de privé-huishouding (huis-, tuin- en keukenactiviteiten) en anderzijds die met betrekking tot collectieve behoeften (sociale, culturele en onderwijsactiviteiten). Een tweede gedeelte is de poging tot reïntegratie van de langdurig werklozen in de arbeidsmarkt. Werkloosheid heeft niet enkel financiële gevolgen, maar evengoed sociale uitsluiting, gebrek aan zelfrespect, zich nutteloos voelen, ... Misschien kunnen we spreken van een specifiek «inburgeringscontract». De derde component betreft het teggengaan van het zwartwerk: de P.W.A.-activiteiten zorgen voor het «wit wassen van de activiteiten in het informele arbeidscircuit. Ten slotte wijst Van Steenberge nog op een belangrijk element in de onderliggende filosofie: het groeiende maatschappelijk gevoel dat sociaal verzekerden iets moeten presteren om hun (langdurige) uitkering te verdienen (J. Van Steenberge, «De P.W.A.'s: wie is de klus» in *Liber Amicorum Alfons Vandeurzen*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 300-301). Een stelling die niet te ontkennen valt.

4. Zoals hierboven gezegd, sprak het Arbitragehof zich reeds in dezelfde zin uit over de vraag of de federale Staat de bevoegdheidsverdelende regelen niet miskent ten nadele van de Gewesten (Arbitragehof nr. 75/94, 13 oktober 1994, B.S. 29 november 1994, T.B.P. 1995, 99, A.A. 1994, 891 (verwerping van de vordering tot schorsing) en Arbitragehof nr. 58/95, 12 juli 1995, B.S. 31 augustus 1995, T.B.P. 1996, 19, A.J.T. 1995-96, 193, noot J. Clement, en M. Van De Putte, A.A. 1995, 859 (verwerping van het beroep ten gronde)).

5. Het werkgelegenheidsbeleid, met de arbeidsbemiddeling en wedertewerkstellingsprogramma's, behoort tot de bevoegdheid van de Gewesten (Art. 6, §1, IX, 1° en 2°, Bijzondere wet 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, B.S. 15 augustus 1980 (hierna B.W.H.I.)). De werkloosheidsverzekering behoort dan weer tot de federale bevoegdheid (Art. 6, §1, VI, vijfde lid, 12° B.W.H.I.). In gelijksoortige bewoordingen kwalificeert het Arbitragehof in zijn arresten nrs. 58/95 en 14/2001 het P.W.A.-stelsel als regeling inzake werkloosheid, omdat het een begeleidende maatregel ten gunste van bepaalde categorieën werklozen betreft die buiten de gewone arbeidscircuits verloopt (respectievelijk overwegingen B.8.4. en B.7.3.). Bij de uitoefening van die bevoegdheid mag de federale wetgever niet op een onevenredige wijze afbreuk doen aan de bevoegdheid van de Gewesten inzake wedertewerkstelling van werklozen. Dit is niet het geval, aangezien het P.W.A.-stelsel zich beperkt tot een bepaalde groep werklozen en tot sommige activiteiten waaraan de privé-sector niet beantwoordt en waartegen zij geen concurrentie vormen (respectievelijk overwegingen B.8.5. en B.8.2.).

6. Of de federale Staat of de Gewesten bevoegd worden geacht, hangt eigenlijk af van de algemene zienswijze ten

aanzien van het P.W.A. (zie J. Van Steenberge, l.c., 303-304). Beschouwd men de activiteiten in het kader van het P.W.A. als een tussenstap van werkloosheid naar een volwaardige arbeidsplaats, dan lijken de Gewesten bevoegd. Ziet men de P.W.A.-activiteiten eerder als een bijkomende voorwaarde voor het verkrijgen – behouden van een werkloosheidsuitkering, dan is de federale Staat bevoegd.

7. Als we kijken naar de doelstellingen van het P.W.A.-initiatief, zouden we kunnen besluiten dat de eerste zienswijze prevaleert. Niettemin heeft men bij de juridisch-technische uitwerking gekozen voor de tweede zienswijze. Getuige daarvan de verplichting voor de ambtshalve ingeschreven werkloze om een passende activiteit te aanvaarden (art. 79, § 5, eerste lid, Werkloosheidsbesluit *juncto* art. 32bis Uitvoeringsbesluit). Nochtans wordt opnieuw de eerste zienswijze ondersteund met de invoering van de P.W.A.-arbeidsovereenkomst. De bedoeling was immers het statuut te verbeteren van de P.W.A.-werknemer. Ook in de praktijk komt het er eigenlijk op neer de werkloze de mogelijkheid te bieden een (welkom) extraatje laten bij te verdienen. Daarnaast merken we op dat bepaalde categorieën van werklozen zich vrijwillig kunnen inschrijven in het P.W.A. Voor hen geldt logischerwijs geen verplichting om een passende activiteit te aanvaarden.

8. Tot slot verwijzen we naar een conceptnota van minister Landuyt waaruit (terecht) geen groot geloof in de complementariteit van allerlei Vlaamse en federale initiatieven inzake dienstenwerkgelegenheid blijkt: «Op korte termijn zullen het huidige P.W.A. en de uitbouw van de duurzame nieuwe dienstenwerkgelegenheid *noodgedwongen* naast elkaar – zij het in permanent overleg – moeten blijven staan. Op termijn moet het echter de betrachting zijn om de huidige P.W.A.-werking volledig in de nieuwe diensteneconomie te laten opgaan.» (eigen cursivering) (Landuyt, R., *Lokale werkwinkels. Conceptnota*, Brussel, Kabinet van Vlaams minister van Werkgelegenheid en toerisme, januari 2000, 7).

Tom De Sutter

*Derde licentiaat rechten Universiteit Gent
Optie nationaal en internationaal publiekrecht*

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 25 SEPTEMBER 2000

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Storck

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaat: mr. Nelissen Grade

Dwangsom – Verbeurte – Bewijslast – Executiegeschil – Beslagrechter – Vordering tot overlegging van stukken – Weerslag op bewijslastverdeling

De executiegerechtigde draagt de bewijslast van het feit dat de dwangsom is verbeurd. Dit bewijs kan voor de beslagrechter worden geleverd door alle middelen rechtens. De executiegerechtigde kan in dat verband ook een vordering instellen tot overlegging door de executieplichtige van bepaalde stukken.

Het inwilligen van een dergelijke vordering is niet in strijd met de genoemde bewijslastverdeling.

S. e.a. t/ N.V. C.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 november 1998 gewezen door het Hof van Beroep te Bergen;

...

Overwegende dat art. 1385quater Ger. W. bepaalt dat de partij die de veroordeling heeft verkregen de dwangsom ten uitvoer kan leggen krachtens de titel waarbij zij is vastgesteld;

Dat uit die bepaling, zoals zij moet worden begrepen in het licht van de uitlegging die het Benelux-Gerechtshof in zijn in de zaak A/82/8 gewezen arrest van 14 april 1983 aan art. 3 van de eenvormige wet op de dwangsom heeft gegeven, volgt dat de verschuldigdheid van de dwangsom haar grondslag vindt in de rechterlijke uitspraak waarbij zij is opgelegd, en dat op grond van die uitspraak waarbij zij is opgelegd, en dat op grond van die uitspraak, wanneer na de betekening ervan aan de in de uitspraak aangegeven voorwaarden wordt voldaan, de dwangsom ten volle verschuldigd is en zonder nieuwe rechterlijke uitspraak kan worden tenuitvoergelegd;

Dat in geval van zwaarigheden bij de tenuitvoerlegging het krachtens art. 1498 Ger. W. aan de beslagrechter staat om uit te maken of de voorwaarden voor de dwangsom vervuld zijn;

Overwegende dat het bewijs dat die voorwaarden vervuld zijn weliswaar moet worden geleverd door de partij die de tenuitvoerlegging van de dwangsom vordert, maar dat geen enkele wetsbepaling terzake het gebruik van de bewijsmiddelen van gemeen recht beperkt;

Overwegende dat het arrest, daar het de weigering om de door de eiseressen gevorderde onderzoeksmaatregel te bevelen hierop grondt, dat zulks zou neerkomen op een omkering van de op hen rustende bewijslast, de in het onderdeel aangegeven wetsbepalingen (art. 1315 B.W. en art. 870, 871, 877, 1042, 1385bis, 1385quater, 1494 en 1498 Ger. W.), alsmede het algemeen rechtsbeginsel schendt volgens welk partijen verplicht zijn mee te werken aan de bewijsvoering;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 17 OKTOBER 2000

Voorzitter: de h. Forrier

Rapporteur: de h. Huybrechts

Openbaar ministerie: de h. du Jardin

Advocaat: mr. Bützler

Strafvordering – Regeling van de rechtspleging – Verwijzingsbeschikking – Onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden – Hoger beroep – Verzuim een onderzoekshandeling te verrichten

Het verzuim een onderzoekshandeling te verrichten is geen onregelmatigheid, verzuim of nietigheid die een invloed heeft

op hetzij een handeling van het onderzoek zelf, hetzij de bewijsverkrijging, als omschreven in art. 131, § 1, Sv.

De kamer van inbeschuldigingstelling is dan ook niet geroepen om over een dergelijke onregelmatigheid, verzuim of nietigheid uitspraak te doen.

C. t/ D. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 30 december 1999 gewezen door het Hof van Beroep te Gent, kamer van inbeschuldigingstelling;

Over de gedane afstand:

Overwegende dat het arrest eisers hoger beroep tegen de verwijzingsbeschikking van de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne van 23 februari 1999 niet ontvankelijk verklaart op de volgende grond: «In zijn conclusies neergelegd voor de raadkamer te Veurne heeft (eiser) enerzijds verweer gevoerd nopens feitelijkheden, namelijk omtrent het al dan niet volledig zijn van het onderzoek en nopens het al dan niet aanwezig zijn van bezwaren tegen hem; anderzijds nopens het feit dat hij niet door de onderzoeksrechter zelf werd ondervraagd. Geen van deze elementen kan als een onregelmatigheid, verzuim of nietigheid worden aangemerkt als bedoeld in art. 131, § 1, Sv. Het hoger beroep voldoet derhalve niet aan de toepassingsvoorwaarden, beperkend opgesomd in art. 135, § 2, Sv. Het hoger beroep dient dan ook als niet ontvankelijk te worden afgewezen»;

Overwegende dat krachtens art. 135, § 2, Sv. de inverdenkinggestelde slechts tegen een verwijzingsbeschikking bepaald in art. 129 en 130 Sv., onverminderd het in art. 539 beoogde hoger beroep, hoger beroep kan instellen:

1. in geval van onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden bepaald in art. 131, § 1, Sv., indien het middel daarover bij schriftelijke conclusie is ingeroepen voor de raadkamer;

2. in geval van gronden van niet-ontvankelijkheid of van verval van de strafvordering, indien het middel daarover bij schriftelijke conclusie is ingeroepen voor de raadkamer of de vermelde gronden zijn ontstaan na het debat voor de raadkamer;

3. wanneer de verwijzingsbeschikking zelf is aangetast door onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden;

Overwegende dat uit art. 135, § 2, en 416, tweede lid, Sv. volgt dat de inverdenkinggestelde alleen maar in gelijksoortige gevallen onmiddellijk cassatieberoep kan instellen, namelijk wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling het hoger beroep van de inverdenkinggestelde ontvankelijk heeft verklaard of wanneer ze zijn hoger beroep niet ontvankelijk heeft verklaard, maar in werkelijkheid geroepen werd uitspraak te doen over:

1. onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden bepaald in art. 131, § 1, Sv. die bij schriftelijke conclusie waren ingeroepen voor de raadkamer;

2. gronden van niet-ontvankelijkheid of van verval van de strafvordering die bij schriftelijke conclusie waren ingeroepen voor de raadkamer of zijn ontstaan na het debat voor de raadkamer;

3. onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden die de verwijzingsbeschikking zelf aantasten;

Overwegende dat eiser bij de appèlrechtters heeft aangevoerd dat hij bij schriftelijke conclusie voor de raadkamer heeft ingeroepen dat het feit dat hij door de onderzoeksrechter niet is verhoord, zijn recht van verdediging miskent en art. 6, eerste lid, E.V.R.M. schendt en dat dit verweer onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden bepaald in art. 131, § 1, Sv., betrof;

Overwegende dat het verzuim een onderzoekshandeling te verrichten geen onregelmatigheid, verzuim of nietigheid is die een invloed heeft op hetzij een handeling van het onderzoek zelf, hetzij de bewijsverklaring, als omschreven in art. 131, § 1, Sv.;

Overwegende dat dan ook de kamer van inbeschuldigingstelling niet geroepen werd over een dergelijke onregelmatigheid, verzuim of nietigheid uitspraak te doen;

Overwegende dat eisers cassatieberoep niet ontvankelijk is; Dat er grond is om afstand te verlenen.

NOOT – Hoger beroep en cassatieberoep door de inverdenkinggestelde tegen de beslissingen van de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling betreffende de regeling van de rechtspleging

1. De inverdenkinggestelde kan slechts in een beperkt aantal gevallen, bepaald in art. 135, § 2, Sv., hoger beroep instellen tegen de verwijzingsbeschikking van de raadkamer bedoeld in art. 129 en 130 van dit wetboek, nl. tegen:

– beschikkingen betreffende onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden als bedoeld in art. 131, § 1, Sv., d.w.z. invloed hebbend op een handeling van het onderzoek of op de bewijsverkrijging, op voorwaarde dat het middel bij schriftelijke conclusie werd ingeroepen voor de raadkamer,

– beschikkingen bedoeld in art. 539 Sv., d.w.z. betreffende de bevoegdheidsbetwisting,

– beschikkingen betreffende de niet-ontvankelijkheid of het verval van de strafvordering, op voorwaarde dat het middel bij schriftelijke conclusie werd ingeroepen voor de raadkamer, behalve wanneer de gronden van niet-ontvankelijkheid of van verval van de strafvordering zijn ontstaan na de debatten voor de raadkamer,

– beschikkingen die zelf door onregelmatigheden, verzuimen of nietigheden zijn aangetast.

Onmiddellijk cassatieberoep tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling is overeenkomstig art. 416, tweede lid, Sv. slechts mogelijk indien het een arrest inzake bevoegdheid of een arrest gewezen met toepassing van art. 135 en 235bis Sv. betreft.

Uit het geannoteerde arrest blijkt dat de inverdenkinggestelde slechts onmiddellijk cassatieberoep kan instellen tegen een verwijzingsarrest van de kamer van inbeschuldigingstelling in gelijksoortige gevallen als waarin hij hoger beroep kan instellen tegen de beschikking van de raadkamer (zie ook: Cass., 11 januari 2000, *T. Straf.*, 2000, 112, met noot Verstraeten, R., «De ontvankelijkheid van een cassatieberoep van een inverdenkinggestelde tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling»; Cass. 30 januari 2001, nog niet gepubliceerd, A.R. nr. P.00.1618.N; Declercq, R., «Het gerechtelijk onderzoek en de wet van 12 maart 1998», in *Liber Amicorum Jean du Jardin*, Deurne, Kluwer, 2001, 126).

2. In de zaak die aanleiding gaf tot het cassatiearrest van 17 oktober 2000 voerde de inverdenkinggestelde voor de raadkamer, ter gelegenheid van de regeling van de rechts-

pleging, verweer nopens het al dan niet volledig zijn van het onderzoek en betreffende het feit dat hij niet door de onderzoeksrechter zelf werd ondervraagd, waardoor zijn recht van verdediging en art. 6.1 E.V.R.M. zou zijn miskend. De kamer van inbeschuldigingstelling besliste dat het tegen de verwijzingsbeschikking van de raadkamer ingestelde hoger beroep niet ontvankelijk was, omdat deze elementen niet als een onregelmatigheid, verzuim of nietigheid als bedoeld in art. 131, § 1, Sv., kunnen worden beschouwd.

De vraag of de inverdenkinggestelde tegen de beschikking van de raadkamer, waarbij zijn verzoek om een onderzoekshandeling te bevelen of zijn verweer nopens de regelmatigheid van een onderzoekshandeling wordt afgewezen en waarbij hij naar het vonnisgerecht wordt verwezen, hoger beroep kan instellen, en of hij tegen het op dit hoger beroep gewezen arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling cassatieberoep kan aantekenen, kwam in een aantal arresten van het Hof van Cassatie ter sprake.

3. De weigering van de raadkamer om een bijkomende onderzoekshandeling te bevelen levert geen onregelmatigheid op in de zin van art. 131, § 1, Sv. noch van de verwijzingsbeschikking, en verleent derhalve aan de inverdenkinggestelde geen recht op hoger beroep. Onmiddellijk cassatieberoep tegen de beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling is derhalve evenmin mogelijk (Cass., 15 december 1998, *T. Straf.*, 2000, 99; Cass., 14 november 2000, nog niet gepubliceerd, A.R. nr. P.00.1382.N).

Uit het arrest van 8 december 1998 (*Arr. Cass.*, 1998, nr. 510) blijkt impliciet dat het cassatieberoep wel ontvankelijk is wanneer het is gericht tegen het arrest waarbij de kamer van inbeschuldigingstelling het verzoek om een andere deskundige met een nieuw onderzoek te gelasten, afwijst op grond van de overweging dat uit geen enkel element van het strafdossier blijkt dat de aangestelde deskundige blijk zou hebben gegeven van enige vooringenomenheid ten aanzien van de verdachten.

Het cassatieberoep tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling waarbij een verzoek van de inverdenkinggestelde om een aanvullend onderzoek te bevelen betreffende de provocatie door de politie waarvan hij het voorwerp zou zijn geweest werd afgewezen, werd door het Hof van Cassatie impliciet ontvankelijk verklaard (Cass., 28 april 1999, *Arr. Cass.*, 1999, nr. 246; vgl. Cass., 13 januari 1999, *Arr. Cass.*, 1999, nr. 22).

In een andere zaak verklaarde de kamer van inbeschuldigingstelling het hoger beroep niet ontvankelijk, omdat het oordeelde dat de omstandigheid dat de psycholoog die het verslag opstelde, voordien reeds bijstand had verleend tijdens het eerste verhoor en het hieruit afgeleide gebrek aan onpartijdigheid, geen onregelmatigheid, verzuim of nietigheid opleveren die invloed heeft ofwel op een daad van onderzoek ofwel op de bewijsverkrijging als bedoeld in art. 131, § 1, en 135, § 2, Sv. Het Hof van Cassatie besliste in zijn arrest van 22 december 1998 (*Arr. Cass.*, 1998, nr. 531) dat de kamer van inbeschuldigingstelling ten onrechte het hoger beroep onontvankelijk verklaarde, omdat uitspraak werd gedaan over een betwisting omtrent de onregelmatigheid die invloed heeft op een onderzoeksmaatregel.

In het arrest van 11 januari 2000 (*T. Straf.*, 2000, 113, met noot Verstraeten, R.; Jaarverslag van het Hof van Cassatie 1999-2000, 114-115) besliste het Hof van Cassatie dat het

cassatieberoep van de inverdenkinggestelde tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat, op het hoger beroep van de burgerlijke partijen, een beschikking tot buitenvervolginstelling van de raadkamer wijzigt en daarbij vaststelt dat er tegen de inverdenkinggestelde voldoende bezwaren bestaan, zegt dat er geen aanvullende daden van onderzoek moeten worden verricht en dat het tijdens het gerechtelijk onderzoek gevoerde deskundigenonderzoek regelmatig is, slechts ontvankelijk is in zoverre het is gericht tegen de beslissing waarbij uitspraak wordt gedaan over de regelmatigheid van het tijdens het gerechtelijk onderzoek uitgevoerde deskundigenonderzoek.

4. Uit deze arresten kan alvast worden afgeleid dat geen hoger beroep (respectievelijk cassatieberoep vóór de eindbeslissing) mogelijk is wanneer de raadkamer (de kamer van inbeschuldigingstelling) louter uitspraak doet over een verzoek een bijkomende onderzoekshandeling te verrichten.

Wanneer de raadkamer (of de kamer van inbeschuldigingstelling) daarentegen vaststelt dat uit de aangevoerde middelen niet kan worden afgeleid dat er een onregelmatigheid, verzuim of nietigheid bestond in een bepaalde onderzoekshandeling of bij het verkrijgen van het bewijs, zodat uitspraak werd gedaan over een geschil betreffende de regelmatigheid van een onderzoeksmaatregel, kan een ontvankelijk hoger beroep (cassatieberoep) worden ingesteld (Declercq, R., «Het gerechtelijk onderzoek en de wet van 12 maart 1998», *l.c.*, 128).

Wanneer de inverdenkinggestelde derhalve voor de raadkamer, teneinde de afwezigheid van voldoende bezwaren aan te tonen, wijst op een leemte in het onderzoek en verzoekt een aanvullende onderzoeksdaad te bevelen, en de raadkamer dit verzoek verwerpt, heeft de verwijzingsbeschikking van de raadkamer geen betrekking op een onregelmatigheid, verzuim of nietigheid die invloed heeft op een handeling van het onderzoek of op de bewijsverkrijging.

Het is evenwel niet voldoende dat de inverdenkinggestelde zijn verzoek om een aanvullend onderzoek te bevelen in conclusie omschrijft als een verzuim betreffende de bewijsverkrijging of betreffende een handeling van het onderzoek, opdat het hoger beroep tegen de beschikking van de raadkamer (en het cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling) ontvankelijk zou zijn.

De omstandigheid dat de kwalificatie die de inverdenkinggestelde aan de betwisting geeft, niet determinerend is bij de beoordeling van de ontvankelijkheid van het hoger beroep en van het cassatieberoep, blijkt reeds uit de van vóór de wet van 12 maart 1998 daterende cassatierechtpraak. Onder geding van de oude wetgeving kon de verdachte tegen de beschikking van verwijzing geen hoger beroep (destijds «verzet» genaamd) instellen, tenzij een exceptie van onbevoegdheid werd verworpen. Teneinde aan de principiële onmogelijkheid om hoger beroep in te stellen te ontsnappen, werden vele betwistingen als «bevoegdheidsbetwistingen» voorgesteld, die er in werkelijkheid geen waren (Declercq, R., *Beginnelen van strafrechtspeling*, Antwerpen, Kluwer, 1999, p. 273-276, nrs. 596-597). Het Hof van Cassatie oordeelde terzake dat de vraag of een exceptie van onbevoegdheid voor het onderzoeksgerecht werd opgeworpen niet diende te worden beantwoord aan de hand van de benaming die de inverdenkinggestelde aan zijn betwisting heeft gegeven, maar aan de hand van het wer-

kelijke voorwerp ervan (Cass., 20 mei 1992, *Arr. Cass.*, 1991-92, nr. 497).

5. In het geannoteerde arrest stelt het Hof van Cassatie vast, na te hebben gewezen op het parallelisme tussen het hoger beroep tegen de beschikking van de raadkamer en het cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, dat de eiser bij de kamer van inbeschuldigingstelling aanvoerde dat hij voor de raadkamer had ingeroepen dat zijn recht van verdediging werd geschonden door het feit dat hij niet door de onderzoeksrechter werd ondervraagd en dat dit verweer een onregelmatigheid, verzuim of nietigheid als bedoeld in art. 131, § 1, Sv., betrof.

Volgens het Hof van Cassatie is het verzuim een onderzoekshandeling te verrichten geen onregelmatigheid, verzuim of nietigheid die een invloed heeft op hetzij een handeling van het onderzoek zelf, hetzij de bewijsverkrijging, als omschreven in art. 131, § 1, Sv. De kamer van inbeschuldigingstelling werd dan ook niet geroepen om over een dergelijke onregelmatigheid, verzuim of nietigheid uitspraak te doen, zodat het cassatieberoep van de inverdenkinggestelde niet ontvankelijk werd verklaard.

In zijn conclusie bij dit arrest beklemtoonde procureur-generaal du Jardin dat de ondervraging door de onderzoeksrechter niet wettelijk verplicht is (Cass., 14 januari 1998, *Arr. Cass.*, 1998, nr. 24; Cass., 5 april 1996, *Arr. Cass.*, 1996, nr. 111), ook niet na de inwerkingtreding van de Wet Franchimont, en dat de afwezigheid van een dergelijke ondervraging op zichzelf geen onregelmatigheid, verzuim of nietigheid oplevert. De omstandigheid dat de inverdenkinggestelde of de raadkamer de weigering van een dergelijk verhoor als een verzuim kwalificeert, is terzake irrelevant.

6. De Franstalige afdeling van de tweede kamer van het Hof van Cassatie lijkt, wat de ontvankelijkheid van het cassatieberoep betreft, niet hetzelfde standpunt te verdedigen als de Nederlandstalige afdeling.

Uit het arrest van 20 september 2000 (nog niet gepubliceerd, A.R. nr. P.00.1185.F) blijkt dat de kamer van inbeschuldigingstelling, die een hoger beroep tegen een verwijzingsbeschikking van de raadkamer niet ontvankelijk verklaart omdat het niet valt onder een van de gevallen vermeld in art. 235bis Sv., niettemin rechtsprekt met toepassing van dat artikel. Tegen het arrest van niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep staat derhalve onmiddellijk cassatieberoep open. Was het hoger beroep daadwerkelijk niet ontvankelijk, dan zal het cassatieberoep ontvankelijk, maar ongegrond worden verklaard (Huybrechts, L., «Twee jaar Wet Franchimont», voordracht Centrum voor Beroepsvervolmaking in de Rechten, Universiteit Antwerpen, UIA, 2000, 78).

7. De onenigheid tussen de Franstalige en de Nederlandstalige afdeling komt ook tot uiting in de arresten betreffende de ontvankelijkheid van het hoger beroep en van het cassatieberoep wanneer door de inverdenkinggestelde een motiveringsgebrek tegen de beschikking van de raadkamer wordt aangevoerd.

Wanneer de inverdenkinggestelde voor de kamer van inbeschuldigingstelling een onregelmatigheid aanvoert m.b.t. de motivering van de beschikking van verwijzing van de raadkamer en het een betwisting in verband met de bezwaren betreft, is het hoger beroep, volgens de Neder-

landstalige afdeling van de tweede kamer, niet ontvankelijk en kan tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling evenmin onmiddellijk een ontvankelijk cassatieberoep worden ingesteld (Cass., 27 juni 2000, nog niet gepubliceerd, A.R. nr. P.00.1152.N).

In een via de website van het Hof van Cassatie (www.cass.be) bekendgemaakte noot bij het arrest van 27 juni 2000, wordt erop gewezen dat het hele stelsel van de Wet Franchimont erin bestaat dat het hoger beroep tegen de verwijzingsbeschikking van de raadkamer, gesteund op het middel dat de bezwaren betwist, en daarop aansluitend het cassatieberoep, niet ontvankelijk zijn. De ware aard van de vordering mag niet worden verward met het vermeende voorwerp van de betwisting zoals dat door de inverdenkinggestelde wordt voorgesteld.

Het Hof van Cassatie besliste in dezelfde zin op 5 september 2000 (nog niet gepubliceerd, A.R. nr. P.00.0988.N): er wordt geen onregelmatigheid, verzuim of nietigheid van de verwijzingsbeschikking in de zin van art. 135, § 2, Sv. opgeworpen wanneer de kritiek op de motivering van deze beschikking erop neerkomt alleen het bestaan van voldoende bezwaren te betwisten. Opmerkelijk is dat, hoewel de voorziening in cassatie derhalve niet ontvankelijk is, het Hof van Cassatie toch nog uitspraak deed over het aangevoerde middel. Dat middel, dat formeel een motiveringsgebrek aanvoert, komt volgens het Hof in werkelijkheid op tegen de beslissing over het bestaan van voldoende bezwaren, zodat het niet ontvankelijk is. In een noot bij dit arrest (www.cass.be) wordt verwezen naar de «afwijkende» stelling in het arrest van 7 juni 2000, gewezen door de Franstalige afdeling van de tweede kamer van het Hof.

Volgens dit arrest maakt de afwezigheid van motivering van de beschikking tot regeling van rechtspleging wel een verzuim met betrekking tot die beschikking uit, zodat de kamer van inbeschuldigingstelling, wanneer voor haar een middel wordt ingeroepen waarin een dergelijk verzuim wordt aangevoerd, het hoger beroep ontvankelijk moet verklaren en de grond van het ingeroepen middel moet onderzoeken. Het cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling tot onontvankelijkverklaring van het hoger beroep, werd door het Hof van Cassatie ontvankelijk en gegrond verklaard (Cass., 7 juni 2000, *J.T.*, 2000, 699, met noot Vandermeersch, D. en Klees, O.).

Wanneer voor de kamer van inbeschuldigingstelling – terecht of onterecht – wordt aangevoerd dat de verwijzingsbeschikking van de raadkamer niet werd gemotiveerd en dat een dergelijke afwezigheid van motivering een onregelmatigheid met betrekking tot de verwijzingsbeschikking uitmaakt, zou het hoger beroep derhalve ontvankelijk dienen te worden verklaard (Vandermeersch, D. en Klees, O., *l.c.*, 700). Het inpakken van de aangevoerde argumenten in een «art. 135-papier en § 2-strik» lijkt volgens L. Arnou essentieel voor de ontvankelijkheid van het hoger beroep («Raadkamer moet antwoorden op conclusies bij regeling van rechtspleging», *Juristenkrant*, 2000, nr. 17, 4).

8. In de rechtspraak van het Hof van Cassatie zijn aldus twee standpunten terug te vinden omtrent de ontvankelijkheid van het cassatieberoep van de inverdenkinggestelde tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling betreffende de regeling van de rechtspleging.

Volgens de eerste stelling, verdedigd door de Franstalige afdeling van de tweede kamer van het Hof, doet de kamer van inbeschuldigingstelling, die het hoger beroep van de inverdenkinggestelde onontvankelijk verklaart omdat het niet werd ingesteld in één van de in art. 135 Sv. bepaalde gevallen, niettemin uitspraak met toepassing van deze bepaling en kan derhalve tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling een ontvankelijk cassatieberoep worden ingesteld. De kamer van inbeschuldigingstelling past m.a.w. art. 135 Sv. toe door deze bepaling niet van toepassing te verklaren. Cassatieberoep is dus mogelijk tegen alle arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling waarbij het hoger beroep op grond van art. 135 Sv. onontvankelijk wordt verklaard, ongeacht de grief die door de inverdenkinggestelde tegen de beschikking van de raadkamer werd aangevoerd (de Codt, J., «Les fins de non-recevoir du pourvoi en matière répressive», in *Liber Amicorum Jean du Jardin*, o.c., 189).

Volgens de tweede stelling, waaraan de Nederlandstalige afdeling van de tweede kamer de voorkeur geeft, doet de kamer van inbeschuldigingstelling, die met betrekking tot het ontvankelijkheidsonderzoek van het door de inverdenkinggestelde ingestelde hoger beroep nagaat of zijn verweer begrepen is onder de gevallen waarin de wet hoger beroep tegen de beschikking van de raadkamer toelaat, nog geen uitspraak met toepassing van art. 135 Sv. Wanneer het hoger beroep terecht niet ontvankelijk wordt verklaard, valt het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling evenmin in de categorie beslissingen waartegen overeenkomstig art. 416, tweede lid, Sv. onmiddellijk een ontvankelijk cassatieberoep kan worden ingesteld (De Swaef, M., «De wet Franchimont: één jaar cassatierechtspraak», in *Liber Amicorum Jean du Jardin*, o.c., 155).

Het uiteindelijke resultaat van beide stellingen lijkt in de praktijk niet enorm verschillend. Indien de kamer van inbeschuldigingstelling het hoger beroep van de inverdenkinggestelde terecht onontvankelijk heeft verklaard, zal het cassatieberoep, volgens de eerste stelling, als ontvankelijk maar ongegrond worden afgewezen, terwijl het volgens de tweede stelling onontvankelijk zal worden verklaard (Huybrechts, L., o.c., 78).

Nochtans kan de inverdenkinggestelde er belang bij hebben dat zijn cassatieberoep ontvankelijk wordt verklaard, omdat hij alsdan de mogelijkheid krijgt het Hof van Cassatie te verzoeken een prejudiciële vraag te stellen aan het Arbitragehof (art. 26, § 2, tweede lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof). Dat er omtrent de mogelijkheid hoger beroep in stellen tegen de beschikkingen van de raadkamer vragen kunnen rijzen nopens de gelijke behandeling van inverdenkinggestelde, openbaar ministerie en burgerlijke partij is niet denkbeeldig. Een dergelijke vraag werd immers reeds door het Hof van beroep te Gent aan het Arbitragehof voorgelegd (*B.S.*, 12 januari 2001).

9. Gezien de afwijkende standpunten van de Franstalige en Nederlandstalige afdeling van de tweede kamer van het Hof van Cassatie, komt het Hof vooralsnog tekort aan zijn taak te zorgen voor conformiteit in de rechtspraak. Toekomstige arresten, eventueel gewezen in voltallige zitting, zullen wellicht bijdragen tot meer rechtszekerheid.

Catherine Idomon

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 27 NOVEMBER 2000

Voorzitter: de h. Boes

Rapporteur: de h. Dhaeyer

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaten: mrs. Bützler en Van Ommeslaghe

Arbeidsongeval – Schadeloosstelling – Openbare orde – Vonnis – Kracht van gewijsde – Voorwaarden – Betekening en ontstentenis van hoger beroep

De bepalingen van de Arbeidsongevallenwet inzake de vaststelling van de aan de getroffen of zijn rechthebbenden verschuldigde vergoedingen zijn van openbare orde, zodat de partijen in een vonnis als bedoeld in art. 24 van de Arbeidsongevallenwet niet kunnen berusten. Hieruit volgt dat de beslissingen van zo'n vonnis slechts in kracht van gewijsde gaan na de betekening van het vonnis en bij ontstentenis van hoger beroep.

J. e.a. t/ N.V. A.B.I. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 september 1999 op verwijzing gewezen door het Arbeidshof te Brussel;

Over het eerste middel, gesteld als volgt:

...

Overwegende dat het arrest vaststelt dat: 1) Karel G. op 16 augustus 1975 het slachtoffer werd van een arbeidsongeval; 2) de Arbeidsrechtbank te Antwerpen bij vonnis van 18 december 1980 de consolidatiedatum van de letsels van Karel G. vaststelde op 3 februari 1979, oordeelde dat de getroffen van dan af behept was met een blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 procent, vermeerderd met 50 procent voor hulp van derden, en het basisloon bepaalde op 310.677 fr.; 3) dit vonnis niet werd betekend; 4) alleen verweerster sub 1 hoger beroep instelde en uitsluitend met betrekking tot de graad van de blijvende arbeidsongeschiktheid; 5) het Arbeidshof te Antwerpen bij arrest van 26 juli 1983 de graad van de blijvende arbeidsongeschiktheid op 100 procent bepaalde; 6) Karel G. op 14 maart 1986 is overleden; 7) de eisers (nabestaanden van Karel G.) de N.V. Verzekeringsmaatschappij De S. op 21 oktober 1986 in herziening hebben gedagvaard;

Overwegende dat het middel tegen het arrest opkomt in zoverre dit oordeelt dat de vordering tot herziening te laat werd ingesteld, mitsdien niet ontvankelijk was, op grond dat met het arrest van het Arbeidshof te Antwerpen van 26 juli 1983 het vonnis van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen van 18 december 1980 dat de consolidatiedatum bepaalde op 3 februari 1979, in kracht van gewijsde is gegaan;

Overwegende dat krachtens art. 28 Ger. W. iedere beslissing in kracht van gewijsde gaat zodra zij niet meer vatbaar is voor verzet of hoger beroep, behoudens de uitzonderingen die de wet bepaalt en onverminderd de gevolgen aan de buitengewone rechtsmiddelen;

Overwegende dat de bepalingen van de Arbeidsongevallenwet inzake de vaststelling van de aan de getroffen of zijn rechthebbenden verschuldigde vergoedingen van openbare orde zijn, zodat de partijen in een vonnis als bedoeld in art. 24 van de Arbeidsongevallenwet niet kunnen berusten;

dat hieruit volgt dat de beslissingen van zo'n vonnis slechts in kracht van gewijsde kunnen gaan na betekening van het vonnis en bij ontstentenis van hoger beroep;

Overwegende dat het voormeld arrest van 26 juli 1983 ingevolge het beperkt hoger beroep van de arbeidsongevallen-verzekeraar uitsluitend oordeelde over de in het vonnis van 18 december 1980 bepaalde graad van de blijvende arbeidsongeschiktheid van Karel G.; dat het voormeld vonnis van 18 december 1980, bij ontstentenis zowel van betekening ervan als van hoger beroep met betrekking tot de andere beslissingen ervan, door voormeld arrest uitsluitend met betrekking tot de graad van de blijvende arbeidsongeschiktheid van Karel G. in kracht van gewijsde is gegaan en niet met betrekking tot de consolidatiedatum en het basisloon;

Dat het bestreden arrest, door de vordering tot herziening van de eisers wegens laattijdigheid niet-ontvankelijk te verklaren op grond dat het vonnis van 18 december 1980 met betrekking tot de aanvangsdatum van de blijvende arbeidsongeschiktheid in kracht van gewijsde was gegaan op 26 juli 1983, de in het middel aangewezen wetsbepalingen schendt;

Dat het middel gegrond is.

NOOT – Zie Cass., 17 oktober 1988, *R.W.*, 1988-89, 982, met noot; zie ook Cass., 4 september 2000, *R.W.*, 2000-2001, ...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 2 MAART 2001

Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. Dubrulle

Advocaten: mrs. Houtekier en Nelissen Grade

Huwelijksvermogensrecht – Wijziging van stelsel – Grote wijziging – Vereffening – Bedrieglijke benadeling van rechten van schuldeisers – Verhaalsmogelijkheden van schuldeisers – Art. 1319bis Ger. W. – Beperkte termijn – Voorwaarden

Indien de door art. 1319 Ger. W. vereiste publiciteitsvoorschriften zijn nageleefd, zijn de schuldeisers van een der echtgenoten niet meer ontvankelijk om, na een termijn van één jaar te rekenen vanaf de bekendmaking van de beslissing in het Belgisch Staatsblad, op te komen tegen de vereffening die met bedrieglijke benadeling van hun rechten is geschied.

De in art. 1313 Ger. W. voorgeschreven termijn van één maand, binnen dewelke geen homologatievonnis mag worden uitgesproken, is geen publiciteitsvoorschrift in de zin van art. 1319 Ger. W.

A. en H. t./ N.V. V.A.O.

Over het eerste middel, gesteld als volgt:

...
doordat het bestreden arrest van bevestiging de vordering van de verweerster ontvankelijk en toelaatbaar verklaart en voor recht zegt dat het vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout, tweede kamer, van 20 maart 1991, zijnde aan akte tot wijziging huwelijksvermogensstelsel,

zoals verleden door notaris (...), met standplaats te (...), op 11 december 1990, niet kan worden tegengeworpen aan verweerster, zodat beide eisers tegenover verweerster dienen te worden beschouwd als nog steeds zijnde gehuwd en gehuwd zijnde en blijvend onder hun oorspronkelijke huwelijksstelsel van gemeenschappelijk vermogen, bij ontstentenis van huwelijkscontract met ingang van de datum van hun huwelijk, zijnde 5 juli 1985, op grond dat verweerster is opgekomen tegen het homologatievonnis bij wijze van derdenverzet om het vonnis te bestrijden in de zin van art. 1167 B.W.; dat echter het gemene recht van art. 1122 e.v. Ger. W. buiten werking is gesteld door art. 1319bis Ger. W., voor zover de bepalingen nopens de publiciteit zijn nageleefd; dat de bepalingen nopens de formaliteiten die dienen te worden vervuld krachtens art. 1319 B.W. niet werden nageleefd; dat een uittreksel van het verzoekschrift tot de grote wijzigingsprocedure dient te worden opgenomen op verzoek van de eisende partij in het *Belgisch Staatsblad* krachtens art. 1312 Ger. W.; dat geen vonnis mag worden uitgesproken dan een maand nadat voldaan is aan de publiciteitsvoorschriften van art. 1311-1312 en 1319 Ger. W. die moeten worden in acht genomen op straffe van nietigheid krachtens art. 1313 Ger. W. en art. 1319, 2°, Ger. W.; dat het verzoekschrift tot homologatie werd gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* op 3 april 1991 en de beschikking inhoudende de homologatie van wijziging van huwelijksstelsel werd verleend op 20 maart 1991; dat de door de wet vereiste publiciteit derhalve niet werd nageleefd zodat de vervaltermijn bepaald in art. 1319bis Ger. W. geen aanvang heeft genomen, zodat verweerster met toepassing van art. 1122 Ger. W. tegen de bedrieglijke benadeling van haar rechten kan opkomen; dat de oorspronkelijke vordering dan ook terecht toelaatbaar werd verklaard,

...
Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat krachtens art. 1319bis Ger. W., indien de formaliteiten, voorgeschreven in het vorige artikel, in acht zijn genomen, de schuldeisers van een der echtgenoten niet meer ontvankelijk zijn om, na de termijn van een jaar te rekenen van de bekendmaking van de beslissing in het *Belgisch Staatsblad*, op te komen tegen de vereffening, wanneer deze met bedrieglijke benadeling van hun rechten is geschied;

Overwegende dat art. 1319 Ger. W., zoals toepasselijk, bepaalt: «De bepalingen van de artikelen 1311 tot 1316 zijn van toepassing op de verzoeken tot homologatie van de akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel, behoudens het hierna bepaalde:

1° het uittreksel uit het verzoek en de homologatiebeslissing worden in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt door de zorg van beide echtgenoten. Zij zijn hiervan evenwel vrijgesteld indien de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel niet tot gevolg heeft dat het vorige stelsel wordt vereffend of dat de bestaande samenstelling van de vermogens wordt gewijzigd;

2° de nietigheid waarin art. 1313 voorziet, kan alleen door de schuldeisers van de echtgenoten worden tegengeworpen (...);»;

Overwegende dat het voornoemde art. 1319bis Ger. W. de toepassing van de termijn van een jaar waarover de schuldeisers beschikken, afhankelijk maakt van het in acht nemen van de formaliteiten van het vermelde art. 1319 Ger.

W. dat de bepalingen van art. 1311 tot 1316 Ger. W. van toepassing verklaart, onverminderd enkele te dezen niet toepasselijke voorschriften;

Overwegende dat, volgens art. 1313 Ger. W., behoudens de bewarende maatregelen, op de vordering tot scheiding geen vonnis mag worden uitgesproken dan een maand nadat voldaan is aan de voormelde vormvoorschriften, die moeten worden in acht genomen op straffe van nietigheid;

Overwegende dat de formaliteiten bedoeld in het voornoemde art. 1319bis Ger. W., slechts de publiciteitsvoorschriften zijn bepaald in de door art. 1319 vermelde art. 1311 tot 1316;

Overwegende dat de in art. 1313 voorgeschreven termijn van een maand geen betrekking heeft op publiciteitsvoorschriften;

Overwegende dat het arrest, dat anders beslist, de in het onderdeel aangewezen wetsbepalingen schendt;

Dat het onderdeel gegrond is.

NOOT – *Kanttekeningen inzake de bedrieglijke benadeling van de rechten van schuldeisers en hun bescherming bij de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel*

1. Het beginsel van de onveranderlijkheid van de huwelijksvoorwaarden, waarvoor de opstellers van de *Code civil* hadden geopteerd, was mede ingegeven door het belang van derden. Derden moesten worden beschermd tegen bedrieglijke manoeuvres van de echtgenoten (J.-G. Locré, *Législation civile, commerciale et criminelle*, VI, Brussel, Tarlier, 1836, 461). Deze bekommernis leidde uiteindelijk bij de afschaffing van de onveranderlijkheid tot art. 1395, § 1, tweede lid, B.W. volgens welk de rechtbank de homologatie moet weigeren zo de wijziging afbreuk doet aan de rechten van derden (M. Coene, «Aktuele problemen inzake conventionele wijziging van huwelijksvermogensstelsels», *T.P.R.* 1985, 208).

De homologatierechter is derhalve verplicht rekening te houden met schuldeisers die rechten hebben t.a.v. de echtgenoten, m.a.w. met de bestaande schuldeisers. Toekomstige schuldeisers hebben daarentegen nog geen rechten, zodat de wijziging tegen hun belangen mag ingaan. Ze worden alleen maar beschermd door de niet-tegenwerpelijheid van de wijziging, indien de publiciteitsvereisten niet zijn nageleefd (H. Casman, *Notarieel familierecht*, Gent, Mys en Breesch, 1991, nr. 463-464; M. Puelinckx-Coene, «Benadeling van eventuele rechten van schuldeisers bij wijziging van het huwelijksstelsel ter bescherming van de belangen van het gezin», (noot onder Antwerpen 30 maart 1988), *R.W.* 1989-90, 90; J. Gerlo, *Handboek voor familierecht*, II, *Huwelijksvermogensrecht*, 1996, nr. 494. Cf. Rb. Brugge 20 oktober 1995, *Not. Fisc. M.* 1997, 238, met noot N. Torfs, *T.B.B.R.* 1995, 22). De bestaande schuldeisers betreffen zowel de schuldeisers wier schuldvordering bestaat op het ogenblik van de wijzigingsakte als de schuldeisers wier schuldvordering ontstaat tijdens de homologatieprocedure vóór het homologatievonnis of -arrest (J. Gerlo, «Tussenkomst en toezicht van de rechter bij het sluiten van familierechtelijke overeenkomsten», in *De overeenkomst vandaag en morgen*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 467; A. Verbeke, «Bescherming van schuldeisers bij wijziging van huwelijksvermogensstelsel van gemeenschap van goederen naar scheiding van goederen. Een vergelijking tussen het Belgische en het Franse

recht», *T. Not.* 1993, 94. Cf. Luik 30 juni 1987, *Rev. trim. dr. fam.* 1988, 165). Volgens het Hof van Beroep te Antwerpen kan ook een gekende «eventuele» schuldeiser, over wiens vordering nog niet definitief werd geoordeeld, worden beschouwd als een schuldeiser die de benadeling van zijn rechten kan invoeren (Antwerpen 30 maart 1988, *J.M.L.B.* 1989, 67, *Rev. not. b.* 1989, 67, *R.W.* 1989-90, 88, met noot M. Puelinckx-Coene, *Rec. gén. enr. not.* 1990, nr. 23897, noot; G. Baeteman, H. Casman en J. Gerlo, «Overzicht van rechtspraak (1989-1995). Huwelijksvermogensrecht», *T.P.R.* 1996, 260. Zie ook M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», in *Les régimes matrimoniaux (La réforme de 1976)*, *Rép. Not.*, Brussel, Larcier, 1998, 579-580).

2. De controle van de homologatierechter slaat op de mogelijke aanwezigheid van bedrog t.o.v. de aan hem bekende schuldeisers wier bestaand onderpand via de wijziging niet mag verkleinen of verdwijnen. Het gevaar ligt daarbij niet zozeer in de wijziging van het stelsel op zich (cf. Cass. (fr.) 4 januari 1977, *D.* 1977, I.R., 254, *J.C.P.* 1977, IV, 52, *Rev. trim. dr. civ.* 1978, 127, met noot), dan wel in de manier waarop de dadelijke overgang van goederen tussen de vermogens concreet wordt geregeld (J. Gerlo, «Commentaar bij artikel 1395 B.W.», in *Comm. Pers.*, Antwerpen, Kluwer, losbl., 1999, nr. 20; H. Tielemans, «Het huwelijk van de schuldenaar: een ongelukstijding voor de schuldeiser?», *T.P.R.* 1981, 339-341; A. Verbeke, «Bescherming van schuldeisers bij wijziging van huwelijksvermogensstelsel van gemeenschap van goederen naar scheiding van goederen. Een vergelijking tussen het Belgische en het Franse recht», *I.c.*, 94 en de verwijzingen daar).

Zo zullen de gemeenschapsschuldeisers, in geval van overgang van een gemeenschapstelsel naar een stelsel van scheiding van goederen, zich kunnen beroepen op art. 1440 B.W. volgens welk iedere echtgenoot in principe met al zijn goederen blijft instaan voor de overblijvende gemeenschapsschulden (Antwerpen 13 december 1989, *Rev. not. b.* 1990, 332; Rb. Leuven 14 december 1993, *T.B.B.R.* 1995, 406; Beslag. Gent 25 februari 1997, *T.G.R.* 1997, 127. Cf. ook Rb. Luik 11 oktober 1993, *J.M.L.B.*, 1994, 1184, *T.B.B.R.* 1994, 413, *Rev. not. b.* 1995, 303). In het omgekeerde geval, bij de overdracht van eigen goederen naar het gemeenschappelijk vermogen, zullen de persoonlijke schuldeisers worden beschermd door art. 1410 B.W. dat hun een verhaalsmogelijkheid biedt op het gemeenschappelijk vermogen in zoverre dat is verrijkt door de opneming van eigen goederen van de schuldenaar (zie ook M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», *o.c.*, 578). Het is mogelijk dat door dergelijke wijzigingen de tot dan toe gemeenschaps- of persoonlijke schuldeisers met andere schuldeisers in samenloop komen en dat er aldus aan hun belangen afbreuk wordt gedaan. Dit louter gegeven laat deze schuldeisers echter niet toe om zich tegen de wijziging te verzetten, daar er geen afbreuk wordt gedaan aan hun rechten. De mogelijke samenloop is niet een enkel aan de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel te wijten specifiek nadeel dat schuldeisers kunnen ondergaan (M. Coene, «Actuele problemen inzake conventionele wijziging van huwelijksvermogensstelsels», *I.c.*, 211; *R.P.D.B., Régimes matrimoniaux (droit interne)*, Compl. VI, Brussel, Bruylant, 1983, nr. 966).

De bedrieglijke benadeling van de rechten van schuldeisers zal b.v. veeleer blijken uit fraude in de boedelbe-

schrijving waarbij goederen worden «vergeten» of waarbij een vals eigen of gemeenschappelijk statuut aan bepaalde goederen wordt verleend (Gent 19 januari 1995, *R.W.* 1995-96, 676; Rb. Turnhout 25 april 1995, *Turnh. Rechtsl.* 1994-95, 108), uit de overwaarding van de goederen die aan de echtgenoot-schuldenaar worden toebedeeld, terwijl die welke aan de andere echtgenoot toevallen, worden ondergewaardeerd (Luik 30 juni 1987, *Rev. not. b.* 1988, 153, met noot R. De Valkeneer, *Rev. trim. dr. fam.* 1988, 165), uit de toedeling van goederen die gemakkelijk kunnen worden weggemaakt aan de echtgenoot-schuldenaar en van alle onroerende goederen aan de andere echtgenoot (P. De Page, «Le régime matrimonial, son opposabilité et la fraude aux droits des tiers», in *Mélanges offerts à R. Vander Elst*, I, Brussel, Nemesis, 1986, 145), uit de overbedeling van gemeenschapsgoederen aan de echtgenoot met de minste schulden (Antwerpen 2 mei 1990, *T. Not.* 1990, 227; Rb. Luik 21 februari 1994, *Rev. trim. dr. fam.* 1995, 571; Rb. Antwerpen 26 oktober 1983, *R.W.* 1984-85, 1793, met noot M. Coene) en zelfs uit het verlenen van uitstel van betaling van een overnamesom bij de overgang naar een stelsel van scheiding van goederen (C. De Busschere, «Wijziging van het huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk. Enkele capita selecta», *Not. Fisc. M.* 1990, 207).

3. De controlebevoegdheid van de rechtbank strekt zich niet alleen uit tot de wijzigingsakte, maar ook tot de boedelbeschrijving en de regelingsakte. Het is krachtens de tekst van art. 1395, § 1, tweede lid, B.W. niet vereist dat de rechter die de homologatie weigert, daadwerkelijk de bedrieglijke benadeling van de schuldeisers aantoonst (G. Baeteman, J. Gerlo, E. Guldix, W. De Mulder en P. Luypaers, «Overzicht van rechtspraak (1982-1988). Huwelijksvermogensrecht», *T.P.R.* 1990, 237-238). Volgens Verbeke volstaat de benadeling op zichzelf voor de rechter om het verzoek tot homologatie af te wijzen (A. Verbeke, «Bescherming van schuldeisers bij wijziging van huwelijksvermogensstelsel van gemeenschap van goederen naar scheiding van goederen. Een vergelijking tussen het Belgische en het Franse recht», *l.c.*, 98-99. Cf. P. De Page, «Le régime matrimonial, son opposabilité et la fraude aux droits des tiers», *o.c.*, 141). Vaak is dan ook de vrees voor bedrieglijke benadeling de eigenlijke verantwoording voor de afwijzing (H. Casman, *Notarieel familierecht*, *o.c.*, nr. 466).

4. De homologatierechter waakt dus ambtshalve over de rechten van de bestaande schuldeisers. Nochtans werden er bij de wet van 14 juli 1976 (*B.S.* 18 september 1976) nog andere bepalingen tot hun bescherming ingevoerd.

Zo kunnen de schuldeisers om mededeling van de wijzigingsakte en van de boedelbeschrijving en regelingsakte vragen, en zelfs in de procedure tussenkomen zolang de rechter zich niet over de homologatie heeft uitgesproken (art. 1314 en 1319 Ger. W.; A. Wylleman, «Commentaar bij artikel 1319 Ger. W.», in *Comm. Pers.*, Antwerpen, Kluwer, losbl., 1991, nr. 6-7). Uit de parlementaire voorbereiding blijkt de voorkeur van de wetgever voor deze tussenkomst tijdens de homologatieprocedure boven de mogelijkheid van derdenverzet gedurende een termijn van dertig jaar (Verslag Hambye, *Parl. St. Senaat* 1975-76, nr. 683/2, p. 24-25). Er dient te worden opgemerkt dat sinds de wet van 9 juli 1998 (*B.S.* 7 augustus 1998) in geval van wijzigingen aangebracht aan het gemeenschappelijk vermogen, zonder dat het huwelijksstelsel voor het overige wordt gewijzigd, de boedel-

beschrijving en de regelingsakte krachtens art. 1394, vijfde lid, B.W. niet langer verplicht, maar facultatief zijn. De rechter kan beide akten ambtshalve toch laten opmaken «wanneer hij de vervulling van die formaliteiten noodzakelijk of nuttig acht, of volgens de aard van de voorgestelde wijziging (Verslag Giet, *Parl. St. Kamer B.Z.* 1995, nr. 102/3, 10). Dit kan b.v. zijn na tussenkomst van een schuldeiser die zich in rechten aangetast voelt. Teneinde schuldeisers de mogelijkheid tot tussenkomst te geven, mag de rechter, behoudens bewarende maatregelen, geen homologatievonnis uitspreken dan een maand na de bekendmaking van een uittreksel uit het verzoekschrift tot homologatie in het *Belgisch Staatsblad* (art. 1313 en 1319, 1°, Ger. W.). Volgens sommige auteurs is de procedure die met miskenning van deze termijn zou zijn gevoerd, nietig (H. Casman, *Notarieel familierecht*, *o.c.*, nr. 485; -, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, losbl., 2000, II.5, 27; M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», *o.c.*, 587). Gelet op het geannoteerde cassatiearrest, kan deze stelling m.i. niet worden gevolgd (cf. *infra*, nr. 6), te meer daar het niet is vereist dat deze schuldeisers moeten worden opgeroepen om tussen te komen (M. Lejeune, «La mutabilité des régimes matrimoniaux; un premier bilan», *Rev. rég. dr.* 1978, 387).

De tussenkomende schuldeisers kunnen krachtens art. 1395, § 1, derde lid, B.W. binnen een maand na de kennisgeving door de griffier hoger beroep instellen tegen het vonnis dat de homologatie verleent. Indien het Hof van Beroep de wijzigingsakte homologeert, beschikken ze over een termijn van drie maanden voor een voorziening in cassatie (art. 1395, § 2, eerste lid en § 3, eerste lid, B.W.; art. 1073 Ger. W.; Verslag Giet, *l.c.*, nr. 102/3, 12; *R.P.D.B.*, *o.c.*, nr. 1003).

5. De wijziging van het huwelijksvermogensstelsel is krachtens art. 1396, eerste lid, B.W. aan derden tegenwerpelijk vanaf de bekendmaking van een uittreksel uit de homologatiebeslissing in het *Belgisch Staatsblad*. Toch staan hen nog verscheidene mogelijkheden ter beschikking om tegen de gehomologeerde wijziging op te komen.

Zo kunnen de schuldeisers die niet zijn tussengekomen derdenverzet aantekenen tegen de homologatiebeslissing wegens bedrieglijke benadeling van hun rechten, wat door hen zal moeten worden bewezen (art. 1033 en 1122, 3°, Ger. W.; P. De Page, «Les régimes matrimoniaux. Chronique de jurisprudence: 1984-1987», *Rev. trim. dr. fam.* 1988, 48). Het bedrog kan zowel uit de regelingsakte als uit de wijzigingsakte als uit de eigenlijke homologatieprocedure blijken (G. Baeteman, J. Gerlo, E. Guldix, W. De Mulder en P. Luypaers, «Overzicht van rechtspraak (1982-1988). Huwelijksvermogensrecht», *l.c.*, 238 en de verwijzingen daar). Derdenverzet is krachtens art. 1122, 3°, Ger. W. trouwens ook mogelijk wanneer de schuldeisers zich kunnen beroepen op een hypotheek, een voorrecht of enig ander recht dat buiten hun schuldvordering ligt, b.v. wanneer ze de nietigheid van de procedure kunnen invoeren op grond van art. 1319, 2°, Ger. W. (M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», *o.c.*, 587-588; *R.P.D.B.*, *o.c.*, nr. 997). Derdenverzet verjaart in principe door verloop van dertig jaar, terug te brengen tot drie maanden indien de homologatiebeslissing aan de schuldeisers werd betekend (art. 1128-1129 Ger. W.; H. Casman, *Huwelijksvermogensrecht*, *o.c.*, II.5, 26). Er dient te worden gewezen op art. 1127

Ger. W., volgens welk «de beslagrechter, op dagvaarding ten verzoeken van de partij die derdenverzet heeft gedaan en na oproeping van alle andere partijen, de tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing voorlopig geheel of ten dele kan opschorten» (Beslagr. Gent 31 december 1979, *J.T.* 1980, 746, *Rev. not. b.* 1980, 144, met noot D. Sterckx). Indien de rechter het derdenverzet gegrond acht, kunnen het homologatievonnis en de daaropvolgende verdeling niet aan de verzetdoende schuldeisers worden tegengeworpen (H. Tielemans, «Het huwelijk van de schuldenaar. Een ongelukstijd voor de schuldeiser?», *l.c.*, 347).

De schuldeisers kunnen zich ook verzetten tegen het feit dat de verdeling buiten hun aanwezigheid plaatsvindt (art. 882 B.W.). Gebeurt dit desondanks toch, dan kunnen ze de vernietiging van de verdeling vorderen, zonder dat er bedrog moet worden bewezen (A. Verbeke, «Bescherming van schuldeisers bij wijziging van huwelijksvermogensstelsel van gemeenschap van goederen naar scheiding van goederen. Een vergelijking tussen het Belgische en het Franse recht», *l.c.*, 101). Buiten de hypothese van miskend verzet, kan er tegen een voltrokken verdeling niet meer worden opgekomen met een *actio pauliana* (art. 882 en 1167, tweede lid, B.W.; R. Dillemaans en J. Verstraete, «Overzicht van rechtspraak (1961-1967). Erfenissen», *T.P.R.* 1968, 389; M. Puelinckx-Coene en J. Verstraete, «Overzicht van rechtspraak (1978-1987), *T.P.R.* 1988, 1003).

Uit art. 1319bis Ger. W. volgt evenwel dat de schuldeisers van een van de echtgenoten binnen een termijn van een jaar te rekenen vanaf de bekendmaking van een uittreksel uit de homologatiebeslissing in het *Belgisch Staatsblad* nog kunnen opkomen tegen de vereffening die met bedrieglijke benadeling van hun rechten is gebeurd, ook al hadden ze zich niet verzet tegen de verdeling buiten hun aanwezigheid (Brussel 18 september 1984, *Pas.* 1985, II, 22, *Rec. gén. enr. not.* 1987, 376, met noot A.C.; Kh. Brussel 8 december 1981, *B.R.H.* 1982, 393, met noot; *Rev. prat. soc.* 1982, 228, met noot; Rb. Luik 17 mei 1985, *J.L.* 1985, 506; G. Baeteman, J. Gerlo, E. Guldix, W. De Mulder en P. Luypaers, «Overzicht van rechtspraak (1982-1988). Huwelijksvermogensrecht», *l.c.*, 238). Het oude art. 1395, § 4, B.W. bepaalde dat de definitieve vereffening bij notariële akte ook moest worden vastgesteld binnen een jaar na de bekendmaking van een uittreksel uit de homologatiebeslissing in het *Belgisch Staatsblad*, zodat de bescherming van de schuldeisers enigszins in vraag kon worden gesteld. Toch stelden sommige auteurs dat de regelingsakte louter een ontwerp van vereffening zou bevatten, wat de schuldeisers in staat stelde om zich van een mogelijke benadeling van hun rechten te vergewissen (cf. G. Baeteman, J. Gerlo en C. Engels, «Overzicht van rechtspraak (1976-1981). Huwelijksvermogensrecht», *T.P.R.* 1982, 1044-1045). De wet van 9 juli 1998 heeft art. 1395, § 4, B.W. volledig vervangen, waardoor de slotakte nog wel moet worden opgemaakt binnen die termijn van een jaar in geval van vereffening van het vorig stelsel, maar niet langer geldt als bijkomende opschortende voorwaarde voor de wijziging van het huwelijksstelsel. Hieruit kan worden afgeleid dat thans de regelingsakte zelf de definitieve vereffening van het stelsel moet bevatten, zij het onder de opschortende voorwaarde van de homologatie van de wijziging (C. De Buschere, De wet van 9 juli 1998 betreffende de procedure inzake de minnelijke wijziging van het huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk», *T. Not.* 1999, 36).

Het is onduidelijk over welke verhaalsmiddelen de schuldeisers beschikken: de *actio pauliana* (art. 1167 B.W.; art. 20 Faill.W.) gericht tegen de handelingen die de vereffening en verdeling teweegbrengen, namelijk de regelingsakte en de aanvullende slotakte, of de techniek van het derdenverzet gericht tegen de homologatiebeslissing zelf (M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», *o.c.*, 589; A. Wylleman, «Commentaar bij art. 1319bis Ger. W.», in *Comm. Pers.*, Antwerpen, Kluwer, losbl., 1991, nr. 4). De regelingsakte is strikt gesproken niet aan de homologatie onderworpen; art. 1395, § 1, eerste lid, B.W. spreekt alleen van de wijzigingsakte die ter homologatie moet worden voorgelegd. Nochtans staat er *in fine* te lezen dat de boedelbeschrijving en de regelingsakte moeten worden overgelegd, wanneer die moeten worden opgemaakt. De homologatierechter zal bij zijn beoordeling dan ook met deze akten rekening houden, zodat de homologatie zal worden geweigerd wanneer de rechten van de schuldeisers in de regelingsakte worden geschaad (*supra* nr. 3; J. Gerlo, «Huwelijkscontract – algemene beginselen», in *De evolutie van de huwelijkscontracten*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 29). Door de homologatie gaan de akten deel uitmaken van het homologatievonnis. De wijziging en de daarbijhorende overeenkomsten zouden derhalve alleen nog maar op grond van eventuele buitengewone rechtsmiddelen, *in casu* derdenverzet, kunnen worden aangevochten (Brussel 17 januari 1984, *R.W.* 1985-86, 1359; Antwerpen 20 april 1998, *R.W.* 1999-2000, 607; M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», *o.c.*, 589). Pauliaanse vordering of derdenverzet, de termijn van een jaar waarbinnen de schuldeisers tegen de vereffening kunnen opkomen, zal alleen gelden als de in art. 1319 Ger. W. voorgeschreven formaliteiten zijn nageleefd.

6. De vraag rijst derhalve op welke formaliteiten in bovenstaand geval precies worden bedoeld. Het antwoord wordt uitdrukkelijk geleverd door het hier te annoteren cassatiearrest.

De feiten zijn als volgt. Een echtpaar wenste over te gaan van het wettelijk stelsel naar een stelsel van scheiding van goederen. De wijzigingsakte werd gehomologeerd door de Burgerlijke Rechtbank te Turnhout op 20 maart 1991, ofschoon het uittreksel uit het verzoekschrift pas op 3 april 1991 in het *Belgisch Staatsblad* is verschenen. Het uittreksel uit de homologatiebeslissing werd bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 4 mei 1991. Op 24 maart 1993 tekende een schuldeiser derdenverzet tegen de homologatiebeslissing aan.

Normaliter zou men moeten oordelen dat de schuldeiser te laat is opgekomen tegen de bedrieglijke benadeling van zijn rechten, gelet op de vervaltermijn in art. 1319bis Ger. W. van een jaar, te rekenen vanaf de bekendmaking van een uittreksel uit de homologatiebeslissing in het *Belgisch Staatsblad*. Hiertoe dient wel aan de formaliteiten voorgeschreven in art. 1319 Ger. W. te zijn voldaan. Dit artikel verwijst naar de artikelen 1311-1316 Ger. W. inzake de gerechtelijke scheiding van goederen, die ook van toepassing worden verklaard in het raam van de homologatieprocedure bij de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel, enkele aanpassingen uitgezonderd. Deze artikelen bevatten, naast de uitdrukkelijke mogelijkheid tot tussenkomst (art. 1314 Ger. W.; *supra*, nr. 4), verschillende publiciteitsvoorschriften. Zo moet de griffier onverwijld een uittreksel in een

daartoe op de griffie gehouden register inschrijven zodra een verzoek tot homologatie op de rol is gebracht (art. 1311 Ger. W.), en moeten beide echtgenoten eveneens een uittreksel uit het verzoekschrift laten publiceren in het *Belgisch Staatsblad* (art. 1312 en 1319, 2°, Ger. W.). Na de homologatiebeslissing moet de griffier hiervan melding maken op de kant van de inschrijving in het daartoe op de griffie gehouden register (art. 1315 Ger. W.) en dienen beide echtgenoten een uittreksel uit de beslissing te laten bekendmaken in het *Belgisch Staatsblad* (art. 1316 en 1319, 1°, Ger. W.). Voorts bepaalt art. 1313 Ger. W. dat er geen homologatievonnis mag worden uitgesproken dan een maand nadat de publiciteitsvereisten van art. 1311-1312 Ger. W. zijn nageleefd.

In *casu* werd het homologatievonnis uitgesproken nog vóór het uittreksel uit het verzoekschrift in het *Belgisch Staatsblad* was bekendgemaakt. De schuldeiser beriep zich er derhalve op dat niet aan alle formaliteiten voorgeschreven in art. 1319 Ger. W. was voldaan, zodat de vervaltermijn van een jaar geen toepassing kon vinden. Deze stelling werd zowel in eerste aanleg als in beroep aanvaard, zodat de homologatiebeslissing van 20 maart 1991 niet aan de schuldeiser kon worden tegengeworpen.

Nochtans mag worden aangenomen dat de formaliteiten waarvan sprake in art. 1319bis Ger. W. alleen slaan op de verschillende publiciteitsmaatregelen (Gent 24 maart 1994, *R.W.* 1995-96, 572; W. Delva, «De veranderbaarheid van het huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk», *T.P.R.* 1978, 348; J. Gerlo, «Commentaar bij art. 1396 B.W.», in *Comm. Pers.*, Antwerpen, Kluwer, losbl., 1999, nr. 8; A. Wylleman, «Commentaar bij art. 1319 Ger. W.», *o.c.*, nr. 1) en niet op de wachttermijn van een maand van art. 1313 Ger. W. Een termijn is immers geen formaliteit (cf. G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, Parijs, Presses universitaires de France, 1998, 381), laat staan een publiciteitsmaatregel. In de parlementaire voorbereiding van de wet van 14 juli 1976 staat bovendien het volgende te lezen: «De commissie heeft bij de behandeling van de artikelen betreffende veranderlijkheid van huwelijksvoorwaarden besloten de regelen inzake openbaarmaking van de aanvragen tot homologatie van de wijzigingsakten van de huwelijksvoorwaarden in overeenstemming te brengen met die welke in art. 1311 tot 1316 Ger. W. voorkomen terzake van de gerechtelijke scheiding. De verwijzing naar die artikelen en de noodzakelijke aanpassingen zijn opgenomen in een hoofdstuk XIbis en art. 1319 en 1319bis van het Gerechtelijk Wetboek...» (Verslag Hambye, *l.c.*, 106). Uit deze passage blijkt m.i. duidelijk het verband tussen de publiciteitsmaatregelen en de formaliteiten als bedoeld in art. 1319bis Ger. W. Er kan voorts nog worden gewezen op de betreffende wettekst zelf. Zo bepaalt art. 1319, 2°, Ger. W. dat «de nietigheid waarin artikel 1313 voorziet, alleen door de schuldeisers van de echtgenoten kan worden tegengeworpen». Krachtens art. 1313 Ger. W. kan «geen vonnis worden uitgesproken dan een maand nadat voldaan is aan de voormelde vormvoorschriften, die in acht moeten worden genomen op straffe van nietigheid». Hieruit volgt dat alleen de publiciteitsvoorschriften van art. 1311-1312 Ger. W. op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven, niet de wachttermijn van een maand. Aangezien deze termijn geen publiciteitsmaatregel is en dus geen formaliteit in de zin van art. 1319bis Ger. W., kan de stelling in *casu* van het Hof van Beroep te Antwerpen van 16 december 1997 niet worden gevolgd.

Het Hof van Cassatie heeft in zijn arrest van 2 maart 2001 terecht in deze zin beslist.

7. Tot slot moet worden aangenomen dat de schuldeisers na het verstrijken van de termijn van een jaar niet meer kunnen opkomen tegen de vereffening, ook niet via derdenverzet tegen de homologatiebeslissing, indien aan de publiciteitsvereisten is voldaan (Gent 25 maart 1994, *R.W.* 1995-96, 572; Brussel 18 september 1984, *Pas.* 1985, II, 22, *Rec. gén. enr. not.* 1987, 376, met noot A.C.; M. Lejeune, «La modification des conventions matrimoniales après le mariage», *o.c.*, 588; A. Wylleman, «Commentaar bij artikel 1319bis Ger. W.», *o.c.*, nr. 5).

Men kan zich de vraag stellen of de termijn van een jaar in art. 1319bis Ger. W. niet alleen geldt voor het opkomen tegen de vereffening, maar ook voor het opkomen door derden tegen de gehomologeerde wijziging in het algemeen, vanzelfsprekend onder de voorwaarde dat de vereiste publiciteitsvoorschriften zijn nageleefd. Zoals reeds is vermeld (*supra* nr. 4), heeft de wetgever van 1976 de voorkeur gegeven aan de tussenkomst van schuldeisers in het homologatiegeding i.p.v. hen toe te staan om gedurende een termijn van dertig jaar derdenverzet tegen de homologatiebeslissing uit te oefenen. Het gemene recht zou hierbij worden vervangen door de bijzondere regeling in art. 1319bis Ger. W. (Gent 25 maart 1994, *R.W.* 1995-1996, 572. Cf. J. Gerlo, «Commentaar bij artikel 1396 B.W.», *o.c.*, nr. 8). Dit wordt nog eens bevestigd door de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 9 juli 1998, die de procedure van minnelijke wijziging van het huwelijksstelsel heeft aangepast. Zo staat er te lezen dat «derden, indien de wet niet in een bijzondere regeling zou voorzien, de gemeenrechtelijke *actio pauliana* zouden kunnen instellen, ook na de periode van één jaar na de bekendmaking van de homologatiebeslissing in het *Belgisch Staatsblad* waarbinnen zij thans kunnen opkomen wegens bedrieglijke benadeling van hun rechten» (Verslag Giet, *l.c.*, 5-6). Verder: «Men moet vandaag constateren dat ze (de homologatieprocedure) nog nauwelijks leidt tot weigering van de homologatie en dat de periode van één jaar waarover de schuldeisers beschikken om op te komen voor hun rechten, geen effectieve bescherming biedt» (Verslag Giet, *l.c.*, 8). En ten slotte: «Art. 1319bis Ger. W. dient onverkort te blijven bestaan. Het is niet aangewezen de pauliaanse vordering toe te passen volgens art. 1167 B.W., en aldus de echtgenoten in blijvende rechtsonzekerheid te laten» (Verslag Giet, *l.c.*, 13). Het lijkt m.a.w. weinig twijfel dat de mogelijkheid van de schuldeisers om de gehomologeerde wijziging aan te vechten in de tijd werd beperkt, juist om te vermijden dat de huwelijksvermogensrechtelijke situatie van de echtgenoten jarenlang onzeker zou blijven (cf. A. Wylleman, «Commentaar bij artikel 1319bis Ger. W.», *l.c.*, nr. 5). Dit alles zou moeten leiden tot een positief antwoord op de hierboven gestelde vraag. Trouwens, reeds enkele jaren na de inwerkingtreding van de wet werd al gesuggereerd dat het beter zou zijn om alleen in de mogelijkheid van tussenkomst en derdenverzet te voorzien en dit binnen een korte termijn (G. Baeteman en H. Casman, «Homologatie van wijzigingen van het huwelijksstelsel», in *Liber amicorum F. Dumon*, Antwerpen, Kluwer, 1983, 51). Hoe aantrekkelijk dit voor de echtgenoten ook mag klinken, *de lege lata* zal art. 1319bis Ger. W. alleen op het opkomen tegen de bedrieglijke vereffening worden toegepast, gelet op de omstandigheid dat de tekst van de wet duidelijk is. Voor het overige geldt het gemene recht, net

zoals voor de schuldeisers bij kleine wijzigingen. Sinds de wet van 9 juli 1998 zijn deze wijzigingen immers niet meer onderworpen aan het homologatievereiste (art. 1395, § 1, B.W., eerste lid B.W.), zodat ze niet langer door de rechter worden getoetst aan de rechten van derden. Als men de onzekere toestand voor de echtgenoten van hun huwelijksvermogensrechtelijke situatie, die hierdoor toch ontstaat, in acht neemt, is het wenselijk dat de wetgever uitdrukkelijk een beperkte termijn zou opleggen waarbinnen wijzigingen van het huwelijksstelsel kunnen worden aangevochten.

Koen Vanwinckelen

Instituut voor familiaal vermogensrecht, K.U.Leuven

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e Bis KAMER – 23 MAART 1998

Voorzitter: de h. Peeters

Advocaten: mrs. Slechten, Van Looy loco Driessen en Dieryck loco Swinnen

Verzekering – 1. Verjaring – Driejarige verjaringstermijn – Toepassingsgebied – Overeenkomst van verzekeringsbemiddeling – Buitencontractuele aansprakelijkheid – 2. Makelaar – Informatieverplichting – Draagwijdte van het verzekeringsaanbod – 3. Verzekeraar – Informatieverplichting – Overeenstemming tussen verzekeringsvoorstel en -aanbod – 4. Verzekeringnemer – Geen nazicht van overeenstemming tussen verzekeringsvoorstel en -aanbod – Fout

1. De driejarige verjaringstermijn van art. 34 van de Wet Landverzekeringsovereenkomst is niet van toepassing op de overeenkomst van verzekeringsbemiddeling en evenmin op de buitencontractuele aansprakelijkheid van de verzekeraar.

2. Een verzekeringsmakelaar, die optreedt als bemiddelaar, heeft de contractuele verbintenis de verzekerde juist in te lichten betreffende de draagwijdte van het verzekeringsaanbod. Meer in het bijzonder dient hij na te gaan of het verzekeringsaanbod beantwoordt aan de doorslaggevende beweegredenen van de verzekeringnemer om het verzekeringscontract te sluiten.

3. De verzekeraar die, geconfronteerd met een tegenstrijdigheid in het verzekeringsvoorstel, zonder een vraag tot opheldering of zonder enige informatie over het verschil tussen het verzekeringsvoorstel en het aanbod, toch het aanbod doet, handelt in strijd met haar informatieplicht en dus niet in overeenstemming met wat een normaal zorgvuldig verzekeraar, geplaatst in dezelfde omstandigheden, zou doen.

4. Een verzekeringnemer die een aan hem toegezonden verzekeringsaanbod, waarin een uitsluiting in duidelijke taal is geformuleerd, niet naziet op de overeenstemming met het door hem gedane verzekeringsvoorstel, begaat een fout en dient zelf de daardoor veroorzaakte schade te dragen.

V. t/ D. en N.V. G.B.

Het beroepen vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Tongeren van 8 november 1996 heeft de oorspronkelijke eis van appelland, de hoofdelijke veroordeling van beide

geïntimeerden, minstens de veroordeling van de ene bij gebreke van de andere, tot de betaling van de som van 575.000,- F, vermeerderd met de vergoedende interesten vanaf 19 juni 1991 en met de gerechtelijke interesten, ontvankelijk maar ongegrond verklaard, en heeft appelland verwezen in de gedingkosten.

Appelland stelde hoger beroep in bij verzoekschrift neergelegd ter griffie van het Hof op 24 januari 1997.

Overwegende dat het doel en de grondslag van de oorspronkelijke eis van appelland zowel in feite als in rechte blijken uit de inleidende dagvaarding van 5 september 1995 en uit het beroepen vonnis; dat het Hof hiernaar verwijst; dat appelland vordert zijn oorspronkelijke eis integraal gegrond te verklaren; dat beide geïntimeerden bij incidenteel beroep eisen de oorspronkelijke eis van appelland wegens verjaring van zijn vordering onontvankelijk te verklaren; dat zij, subsidiair, concluderen tot de bevestiging van het vonnis *a quo*; dat eerste geïntimeerde, meer ondergeschikt, vraagt hem in ieder geval niet meer dan één vierde van de aansprakelijkheid voor de door appelland gevorderde schade ten laste te leggen.

1. Incidenteel beroep – de ontvankelijkheid van de eis van appelland

Overwegende dat beide geïntimeerden bij incidenteel beroep vorderen dat de eis van appelland onontvankelijk zou worden verklaard, omdat zijn vordering zou zijn vervallen wegens verjaring; dat zij hun exceptie van verjaring baseren op art. 32 van de Verzekeringswet van 11 juni 1874, dan wel op art. 34 van de Wet Landverzekeringsovereenkomst; dat zij hierbij inroepen dat er bij het indienen van de eis van appelland bij dagvaarding van 5 september 1995 meer dan drie jaar, zonder nuttige stuiting noch schorsing, verstreken waren sinds de gebeurtenis waarop de eis was gebaseerd, namelijk de consolidatie op 19 juni 1991 van de verwondingen, die appelland opliep bij het ongeval van 30 april 1990;

Overwegende dat niet is betwist dat appelland en tweede geïntimeerde door bemiddeling van eerste geïntimeerde op 23 november 1989 een «persoonlijke ongevallen-» verzekeringsovereenkomst sloten;

Dat appelland echter aanvoert dat zijn eisen niet voortvloeien uit dit verzekeringscontract; dat hij inroept dat op zijn vordering de gemeenrechtelijke verjaringstermijn van toepassing is; dat onbetwist is dat deze termijn alleszins nog niet is verstreken; dat appelland uitdrukkelijk laat gelden dat zijn eis, in zoverre ingediend tegen eerste geïntimeerde, alleen is gebaseerd op de contractuele band die er tussen hen bestond met het oog op het sluiten van een verzekeringsovereenkomst tussen appelland en een derde-verzekeraar, namelijk tweede geïntimeerde; dat eerste geïntimeerde trouwens niet aanvecht dat tussen hem en appelland geen verzekeringsovereenkomst werd gesloten; dat dan ook niet blijkt dat de vordering van appelland tegen eerste geïntimeerde zou voortvloeien uit een verzekeringscontract;

Dat appelland ook ten aanzien van tweede geïntimeerde aanvoert dat hij zijn eis niet baseert op het verzekeringscontract van partijen, maar op de buitencontractuele aansprakelijkheid van tweede geïntimeerde, opgelopen ingevolge haar foutief optreden in de precontractuele fase; dat tweede geïntimeerde aanvoert dat er tussen haar en appel-

lant enkel een contractuele rechtsband bestond, namelijk het voormelde verzekeringscontract; dat een contractuele relatie echter niet uitsluit dat tussen de contractpartijen ook een buitencontractuele aansprakelijkheid kan ontstaan; dat het bestaan van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid zelfs niet noodzakelijk een vraagstuk van samenloop van aansprakelijkheden doet rijzen wanneer, zoals te dezen, aan de buitencontractuele aansprakelijkheid feiten ten grondslag liggen die werden begaan vooraleer het contract totstandkwam; dat de buitencontractuele fout van tweede geïntimeerde, zoals appelland althans beweert, werd begaan vóór het sluiten van het verzekeringscontract, zodat de verbintenis, waarvan appelland de nakoming vordert en die uit het onrechtmatig optreden van tweede geïntimeerde ontstond, niet voortvloeit uit de wil, m.a.w. uit het verzekeringscontract, van partijen, maar uit de wet (art. 1382 B.W.); dat geïntimeerden dan ook ten onrechte de verjaring van de vorderingen van appelland inroepen; dat hun incidenteel beroep ongegrond is.

2. De aansprakelijkheid van eerste geïntimeerde

Overwegende dat eerste geïntimeerde niet heeft betwist dat hij wist dat het de bedoeling was van appelland een «persoonlijke ongevallen-» verzekering te sluiten naar aanleiding van de aankoop en het in het verkeer brengen van een motorfiets; dat eerste geïntimeerde in zijn brief aan tweede geïntimeerde van 3 oktober 1990 letterlijk vermeldde: «Ik durf U in eer en geweten schrijven dat het wel degelijk de bedoeling was van cliënt en van mezelf een verzekering persoonlijke ongevallen voor het gebruik van een moto af te sluiten.»;

Dat appelland bewijst dat eerste geïntimeerde een verzekeringsvoorstel opstelde waarin hij expliciet onder «voorwaarden en waarborgen» vermeldde: «Te verzekeren formule – sportrisico – te verzekeren sport: motocycliste – toerist (geen koersen noch crossen)», maar waarin hij tevens opgave deed van een premieberekening die niet met het omschreven risico overeenstemde; dat niet is betwist dat eerste geïntimeerde dit voorstel, na ondertekening door appelland, verzond aan tweede geïntimeerde; dat eveneens vaststaat dat tweede geïntimeerde daarop een toezending van een verzekeringscontract ter ondertekening door appelland een verzekeringsaanbod deed, waarin de voorgestelde premieberekening weliswaar werd overgenomen maar waarin het voormelde risico van de verzekeringswaarborg was uitgesloten; dat eerste geïntimeerde blijkens zijn voormelde brief van 3 oktober 1990 toegeeft dat hij dit verzekeringsaanbod niet meer heeft nagezien («... Ik erken dat ik de fout heb gemaakt de polis bij ontvangst niet te controleren,...»), en zonder enige opmerking aan appelland ter ondertekening heeft aangeboden;

Overwegende dat appelland aanvoert dat eerste geïntimeerde door voormelde handelwijze een fout heeft begaan; dat hij betoogt dat eerste geïntimeerde is tekortgeschoten bij de uitvoering van de lastgeving die tussen partijen was overeengekomen; dat eerste geïntimeerde echter het bestaan van een lastgeving aanvecht; dat appelland in gebreke blijft te bewijzen dat hij eerste geïntimeerde volmacht had gegeven om in zijn naam een rechtshandeling, namelijk het sluiten van een verzekeringsovereenkomst, te stellen; dat appelland overigens zelf zowel het verzekeringsvoorstel als de polis

ondertekende en niet is gebleken dat eerste geïntimeerde namens appelland is opgetreden; dat appelland eerste geïntimeerde ten onrechte aanspreekt op grond van zijn niet-bewezen verplichtingen als lasthebber;

Dat appelland echter ook inroept dat eerste geïntimeerde is opgetreden als «bemiddelaar» en als «verzekeringsmakelaar»; dat appelland laat gelden dat eerste geïntimeerde als bemiddelaar fouten beging door op het verzekeringsvoorstel een onjuiste premieberekening te vermelden en door na te laten het verzekeringsaanbod van tweede geïntimeerde te onderzoeken en hem een polis ter ondertekening aan te bieden die precies die waarborg uitsloot met het oog waarop hij zich wenste te verzekeren; dat eerste geïntimeerde toegeeft dat zijn opdracht erin bestond appelland en tweede geïntimeerde bij elkaar te brengen, zodat het verzekeringscontract door zijn bemiddeling kon totstandkomen;

Dat eerste geïntimeerde, zelfs indien hij geen vertegenwoordigingsbevoegdheid had, als professioneel verzekeringsmakelaar de contractuele verbintenis had appelland juist in te lichten betreffende het verzekeringsaanbod, meer in het bijzonder betreffende de kwestie of dit aanbod beantwoordde aan de door hem goed gekende bedoeling van appelland, namelijk zich te verzekeren tegen persoonlijke ongevallen die hem zouden kunnen overkomen bij het gebruik van zijn motorfiets; dat eerste geïntimeerde in zijn brief van 3 oktober 1990 aan tweede geïntimeerde erkende dat hij geen nazicht meer deed van het verzekeringsaanbod van tweede geïntimeerde en dat hij appelland heeft «gerustgesteld dat hij goed was verzekerd»; dat eerste geïntimeerde dan ook door deze handelwijze een contractuele fout heeft begaan; dat hij als professioneel verzekeringsmakelaar de plicht had zijn cliënt in te lichten over de draagwijdte van het verzekeringsaanbod van tweede geïntimeerde; dat deze informatieplicht des te meer op eerste geïntimeerde woog, omdat dit verzekeringsaanbod niet beantwoordde aan de doorslaggevende beweegreden van appelland om het verzekeringscontract te sluiten;

Dat eerste geïntimeerde inroept dat appelland de aangeboden verzekeringspolis zelf ook niet heeft nagezien en zonder meer ondertekende; dat deze handelwijze van appelland eventueel aanleiding kan geven tot een gedeelde aansprakelijkheid, maar geen bevrijding van eerste geïntimeerde van zijn eigen contractuele aansprakelijkheid impliceert;

Dat de schade, die appelland ondergaat, namelijk het verlies van een kans op de verzekeringswaarborg naar aanleiding van het ongeval dat hem op 30 april 1990 overkwam, niet zou zijn ontstaan, zoals ze zich heeft voorgedaan, zonder de fout van eerste geïntimeerde;

3. De aansprakelijkheid van tweede geïntimeerde

Overwegende dat niet is betwist dat het verzekeringscontract van partijen in art. 5.12 de ongevallen voortvloeiende uit het gebruik van een motorfiets uitsluit van de verzekeringswaarborg; dat tweede geïntimeerde op grond van deze polis niet tot vergoeding is gehouden;

Dat appelland zijn eis tegen tweede geïntimeerde echter niet baseert op het verzekeringscontract van partijen, maar wel op de precontractuele aansprakelijkheid van laatstgenoemde; dat hij haar verwijt de uitbreiding tot het gebruik van een motorfiets niet onder de waarborgen van de polis te hebben opgenomen;

Dat tweede geïntimeerde inroept dat de handelingen die het sluiten van het verzekeringscontract voorafgaan geen bindende kracht hebben en dat zij geen zorgvuldigheidsnorm heeft veronachtzaamd; dat zij erop wijst dat het verzekeringsvoorstel een tegenstrijdigheid bevatte wat betreft de te verzekeren risico's, enerzijds, en de voorgestelde premie, anderzijds; dat zij tevens aanvoert dat appelllant op haar aanbod is ingegaan;

Overwegende dat vaststaat dat tweede geïntimeerde door tussenkomst van eerste geïntimeerde het verzekeringsvoorstel van 8 augustus 1989 ontving; dat zij aanvoert dat dit voorstel de voormelde tegenstrijdigheid bevatte, wat trouwens als bewezen voorkomt, dat zij daarop een verzekeringsaanbod heeft gedaan, waarbij zij de voorgestelde premies overnam, maar het risico van het gebruik van een motorfiets niet onder de dekking vermeldde en, integendeel, de uitsluiting ervan, zoals omschreven in de algemene verzekeringsvoorwaarden, behield;

Dat de omstandigheid, dat het gewraakte optreden van tweede geïntimeerde geschiedde in de periode dat partijen nog vrijblijvend onderhandelden en er nog geen contractuele verbintenissen waren ontstaan, er niet aan in de weg staat dat de *culpa in contrahendo* van tweede geïntimeerde betrokken is en dat zij op buitencontractuele grondslag ertoe gehouden is de schade te vergoeden die zij appelllant heeft berokkend door haar schuldig optreden;

Dat tweede geïntimeerde, geconfronteerd met de uitdrukkelijke vermelding op het verzekeringsvoorstel van de uitbreiding van de waarborg tot het gebruik van een motorfiets en met de tegenstrijdigheid ten aanzien van de voorgestelde premie, niet zonder een vraag tot opheldering, minstens niet zonder enige informatie over het verschil tussen het verzekeringsvoorstel en haar aanbod, dit laatste had mogen doen; dat de handelwijze van tweede geïntimeerde strijdig was met haar informatieplicht en niet overeenstemde met wat een normaal zorgvuldig verzekeraar, geplaatst in dezelfde omstandigheid, zou doen; dat deze buiten (pre-)contractuele fout van tweede geïntimeerde eveneens de voormelde schade heeft veroorzaakt waarvan appelllant vergoeding vordert.

4. De aansprakelijkheid van appelllant

Overwegende dat beide geïntimeerden aanvoeren dat er minstens medeaansprakelijkheid van appelllant bestaat; dat zij inroepen dat appelllant zelf heeft nagelaten het verzekeringsaanbod te onderzoeken vooraleer ermee in te stemmen en zijn instemming door de ondertekening ervan uit te drukken;

Dat appelllant niet heeft beweert dat hij een dergelijk onderzoek wel zou hebben verricht; dat hij tegenwerpt dat hij zich wendde tot specialisten, omdat hij zelf niet in staat is om een verzekeringspolis te analyseren en op zijn inhoud na te zien;

Overwegende dat de tekst van de polis, die de kwestieuze uitsluiting uitdrukt als volgt luidt: «Art. 5. Uitsluitingen. Naast het overlijden door zelfmoord, zijn niet gewaarborgd, de ongevallen:...12. voortvloeiend, behoudens tegenbepaling in de bijzondere voorwaarden:...- uit het gebruik, zelfs als passagier, van een motorfiets»; dat dit beding kan worden begrepen door ieder persoon met een normale leesvaardigheid, zonder bijzondere kennis van het verzekeringsrecht;

Dat appelllant heeft beklemtoond dat het juist zijn bedoeling was de ongevallen bij het gebruik van een motorfiets te verzekeren; dat hij nochtans het verzekeringsaanbod van tweede geïntimeerde, ondanks voormelde, in duidelijke taal uitgedrukte uitsluiting, zonder meer heeft aanvaard;

Dat een normaal zorgvuldige persoon in dezelfde omstandigheden nazicht zou doen van het aanbod dat hem wordt gedaan; dat appelllant deze plicht verzuimde, zodat wordt vastgesteld dat ook hij onzorgvuldig handelde bij het contracteren; dat het feit dat hij zijn recht op de verzekeringswaarborg bij een ongeval met zijn motorfiets ziet verloren gaan, mede aan zijn eigen onzorgvuldigheid is te wijten;

Dat bij de verdeling van de aansprakelijkheid evenwel in acht moet worden genomen dat appelllant, als volslagen leek in het verzekeringsvak, tijdens de onderhandelingen van partijen geplaatst was tegenover twee specialisten, namelijk eerste en tweede geïntimeerde; dat de aansprakelijkheid van de laatstgenoemden dan ook veel groter is dan die van appelllant zelf; dat appelllant slechts 1/5 van de aansprakelijkheid ten laste wordt gelegd; dat eerste en tweede geïntimeerde, gelet op hun onderscheiden fouten die dezelfde schade veroorzaakten, *in solidum* gehouden zijn tot de overige 4/5 van de schade.

5. De schade en de interesten

Overwegende dat geïntimeerden niet hebben betwist dat de waarde van de kans op vergoeding op grond van de verzekeringsovereenkomst, die voor appelllant mede door hun voormelde fouten verloren is gegaan, kan worden geraamd op de vergoeding waarop hij gerechtigd zou geweest zijn, mocht er een polis zijn aangegaan als door hem was bedoeld; dat deze vergoeding de som belooft van 575.000 fr. in hoofdsom, wat evenmin is betwist geworden;

Overwegende dat appelllant vergoedende interesten vraagt vanaf 19 juni 1991, zijnde de dag van de consolidatie van de verwondingen, die hij opliep bij het ongeval met zijn motorfiets op 30 april 1990;

Dat deze datum niet terzake dienend is, omdat appelllant zijn eisen niet baseert op het verzekeringscontract van 23 november 1989; dat appelllant na zijn ongeval jaren heeft gewacht om geïntimeerden in gebreke te stellen; dat hij slechts gerechtigd is op vergoedende interesten vanaf deze ingebrekestelling bij aangetekende brieven van 19 januari 1995 en op de gerechtelijke interesten.

NOOT – Informatie- en verificatieplichten bij de tussenkomst van een verzekeringsmakelaar

1. De feiten

N.a.v. de aankoop van een motorfiets sloot appelllant op 23 november 1989 met bemiddeling van een verzekeringsmakelaar (eerste geïntimeerde) een «persoonlijke ongevallen»-verzekering met de tweede geïntimeerde.

In het verzekeringsvoorstel dat werd opgesteld door de makelaar, werd het risico op persoonlijke ongevallen bij het gebruik van de motorfiets expliciet onder de waarborg opgenomen. In datzelfde voorstel werd echter een premieberekening opgenomen die niet overeenstemde met het omschreven risico. Het voorstel werd verzonden aan de

verzekeraar, die op zijn beurt een verzekeringsaanbod toezond waarin de voorgestelde premieberekening wel werd overgenomen, maar waarin het risico op ongevallen bij het gebruik van de motorfiets van de verzekeringswaarborg werd uitgesloten.

Wanneer de verzekerde op 30 april 1990 door een ongeval met de motorfiets wordt getroffen, beroept de verzekeraar zich op art. 5 van de polis, dat bepaalt ongevallen voortvloeiend uit het gebruik van een motorfiets, van de waarborg zijn uitgesloten.

In een brief van 3 oktober 1990 aan de verzekeraar, erkent de makelaar het door de verzekeraar opgestelde verzekeringsaanbod niet meer te hebben nagelezen vooraleer het door appellant werd ondertekend.

2. De vordering van de verzekerde

Appellant, tevens oorspronkelijk eiser, vordert de hoofdelijke veroordeling van de verzekeringsmakelaar en de verzekeraar tot betaling van de som van 575.000 frank, te vermeerderen met de interesten. Deze som vertegenwoordigt de schade begroot bij de consolidatie op 19 juni 1991 van de verwondingen die hij opliep n.a.v. het ongeval op 30 april 1990.

Eerste geïntimeerde trad op als verzekeringsmakelaar met het oog op het sluiten van een verzekeringsovereenkomst tussen eiser en een derde-verzekeraar. De vordering ingesteld tegen de eerste geïntimeerde is dan ook gebaseerd op de contractuele relatie met de kandidaat-verzekeringnemer (eiser-appellant). T.a.v. de verzekeraar (tweede geïntimeerde) volgt de vordering uit de precontractuele aansprakelijkheid.

De burgerlijke rechtbank te Tongeren verklaarde de vordering ontvankelijk, maar ongegrond.

3. De beoordeling door het Hof van Beroep

a. Incidenteel beroep

Bij wege van incidenteel beroep stellen beide geïntimeerden dat de vordering onontvankelijk is wegens het intreden van de verjaring. Het Hof oordeelt echter dat de korte verjaringstermijn op grond van art. 32 van de Verzekeringwet van 11 juni 1874 of art. 34 van de Wet Landverzekeringsovereenkomst niet van toepassing is, aangezien de vordering noch jegens eerste geïntimeerde, noch jegens de tweede gebaseerd is op het verzekeringscontract als zodanig (*infra*). Het incidenteel beroep is dan ook ongegrond.

b. De aansprakelijkheid van de verzekeringsmakelaar als tussenpersoon bij het verzekeringscontract

Het Hof komt tot de vaststelling dat de verzekeringsmakelaar als bemiddelaar contractuele fouten beging door in het verzekeringsvoorstel een premieberekening op te nemen die niet in overeenstemming was met de uitdrukkelijk gevraagde waarborg en bovendien na te laten het door de verzekeraar opgestelde verzekeringsaanbod nauwlettend na te lezen alvorens het ter ondertekening aan de kandidaat-verzekerde voor te leggen. Deze laatste fout erkende de makelaar overigens in zijn brief van 3 oktober 1990 aan de verzekeraar, waarin hij uitdrukkelijk bevestigde dat

hij appellant had «gerustgesteld dat hij goed was verzekerd». Volgens het Hof heeft de makelaar dan ook duidelijk een contractuele fout begaan, omdat hij als professioneel de plicht had zijn cliënt in te lichten over de draagwijdte van het verzekeringsaanbod, te meer omdat dit aanbod niet beantwoordde aan de doorslaggevende beweegreden van de cliënt om precies bij ongevallen met de motorfiets gedekt te zijn.

In het besproken arrest wordt aldus standpunt ingenomen betreffende de vraag naar de draagwijdte van de contractuele verplichtingen van een verzekeringsmakelaar, meer specifiek diens informatieplichten. Op de delicate maar zeer pertinente vraag naar de informatielastverdeling met de andere betrokken partijen (de verzekeraar en ook de verzekerde zelf) voor wat betreft de juiste omschrijving van het te dekken risico, zal respectievelijk onder de punten c en d worden ingegaan.

Alvorens de vraag naar de draagwijdte van de verplichtingen van de makelaar als tussenpersoon te kunnen beoordelen, dient een woord te worden gezegd over de aard van de contractuele verhouding met zijn cliënt-kandidaat verzekeringsnemer. De rechtsverhoudingen die ontstaan uit de verzekeringsmakelaardij worden door de algemene beginselen van het verbintenissen- en contractenrecht beheerst (M. Fontaine, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 1999, nr. 752). Net zoals in het geannoteerde arrest, wordt in de meeste gevallen geoordeeld dat geen lastgeving voorhanden is, maar het bijeenbrengen van verzekeringsnemer en verzekeraar en de daarmee gepaard gaande informatie- en begeleidingstaak als een aanneming van werk moet worden gekwalificeerd (H. Cousy, «De rol van de tussenpersoon», in *Verzekering en consument nu*, H. Cousy en H. Claassens (red.), Antwerpen, Maarten Kluwer, 1980, (27), 74; M. Fontaine, *o.c.*, nr. 757). De behoefte aan informatie, raad en bijstand in de voor de doorsnee-consument toch bijzonder ingewikkelde wereld van het verzekeringsbedrijf, maakt dat de stap naar de tussenpersoon wordt gezet.

Sinds de wet van 27 maart 1995 (*B.S.* 14 juni 1995) is de verzekeringsbemiddelingsactiviteit gereguleerd ter bescherming van de verzekeringsconsument door onder meer integriteits-, competentie- en solvabiliteitsvereisten. Hoewel de Verzekeringsbemiddelingswet *in se* de bedrijfsuitoefeningsvoorwaarden voor de verzekeringsbemiddelaar reguleert en niet beoogt de contractuele verhoudingen en aansprakelijkheden tussen de partijen te regelen, oefenen een aantal van haar bepalingen wel een rechtstreekse of onrechtstreekse invloed uit op deze verhoudingen en de daarmee gepaard gaande professionele verplichtingen. Zo kan zeker worden gezegd dat van de makelaar, als onafhankelijk tussenpersoon (zie hierover E. Wymeersch en J. Cerfontaine, «De verzekeringsmakelaars: de onafhankelijkheid «de jure en de facto». Een juridische benadering», in Y. Merchiers, J. Rogge en K. Bernauw (red.), *De verzekeringsbemiddeling en de verzekeringsdistributie*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 60-92), kan en mag worden verwacht dat hij de toegenomen eisen van vakbekwaamheid die de wet hem oplegt, aanwendt in zijn functie van raadgeving en bijstand jegens de verzekeringsnemer. Concreet betekent dit niet alleen dat de makelaar zijn vakbekwaamheid op verzekeringstechnisch vlak ten volle moet aanwenden, maar ook dat hij gehouden is tot naleving van de wetgeving tot bescherming van de consument en de handelspraktijken (in

die zin ook Y. Merchiers, «De verzekeringsmakelaars, de verzekeringsagenten, de subagenten, de personen belast met de distributie, de personen in contact met het publiek: juridisch statuut en aansprakelijkheid», in Y. Merchiers, J. Rogge en K. Bernauw (red.), *De verzekeringsbemiddeling en de verzekeringsdistributie*, geciteerd, (34), p. 58, nr. 60).

In de regel wordt gesteld dat de makelaar gehouden is tot een inspanningsverbintenis; de verzekeringnemer zal dus moeten aantonen dat hij zijn opdracht niet vervuld heeft met de bekwaamheid, spoed en nauwlettendheid die van een normaal zorgvuldige en redelijke tussenpersoon, geplaatst in dezelfde concrete omstandigheden, mag worden verwacht (G. Schoorens, «De professionele aansprakelijkheid van de verzekeringstussenpersoon», *R.W.* 1998-99, (313), p. 317, nr. 14). Wat de informatie- en bijstandsplicht betreft, moeten in elk geval een aantal factoren worden onderkend die pleiten voor een strenge beoordeling van het optreden van de tussenpersoon. Zo is de verzekeringsbemiddeling in de eerste plaats vaak een fulltime professionele bezigheid waarvoor de beroepskennis en -uitoefeningsvoorwaarden gereguleerd zijn. De makelaar-specialist wordt bovendien meestal geconfronteerd met een kandidaat-verzekeringnemer die geen of nauwelijks kennis heeft van de verzekeringstechniek (de concrete kennis en ervaring van de cliënt moet ons inziens de toetssteen zijn, los van de vraag of de verzekering voor particuliere of beroepsdoeleinden wordt gevraagd, daarmee ingaande tegen de meeste consumentenwetgeving en de rechtspraak; zie C. Van Schoubroeck, «Over het doen en laten van de verzekeringsbemiddelaar» (noot onder Rb. Ieper, 19 april 1993), *D.C.C.R.* 1993-94, 562, *contra*: A. De Boeck, *Informatierechten en -plichten bij de totstandkoming en uitvoering van overeenkomsten*, Antwerpen, Intersentia, 2000, nrs. 1000-1022). De hoedanigheid van de betrokkenen en het grote kennisonvenwicht in hun relatie, maakt dat we veelal worden geplaatst voor een vertrouwensrelatie waarin de leek, zich bewust zijnde van zijn onwetendheid, juist een beroep doet op de makelaar wegens van diens (vermeend) specialisme. Voorts mag men niet uit het oog verliezen dat van oudsher wordt erkend dat de goede trouw een geaccentueerde rol toekomt in het verzekeringsrecht (thans vooral ten voordele van de zwakker geachte verzekeringnemer) en dat de verzekeringsovereenkomst nog steeds als een toetredingscontract kan worden bestempeld (H. Cousy, «De rol van de goede trouw in het verzekeringscontract», in *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, 11-29).

De casuïstiek dwingt ons toch de vraag te stellen naar de grenzen van de ruime informatie- en bijstandstaak van de tussenpersoon (*infra*, punt d).

c. De aansprakelijkheid van de verzekeraar en de vraag naar de informatielast- en aansprakelijkheidsverdeling bij het optreden van een tussenpersoon

De eis die appellant jegens de verzekeraar formuleert, is gebaseerd op diens precontractuele aansprakelijkheid. Het Hof stelt dat een normaal zorgvuldig verzekeraar die wordt geconfronteerd met de tegenstrijdigheid in het verzekeringsvoorstel tussen enerzijds de uitdrukkelijke vraag tot uitbreiding van de waarborg tot ongevallen met de motorfiets en anderzijds een daarmee niet in overeenstemming zijnde premieberekening, zichzelf nader dient te in-

formeren omtrent dit probleem. Aangezien de verzekeringsmaatschappij nagelaten heeft informatie in te winnen alvorens een verzekeringsaanbod op te stellen waarbij ze de in het voorstel opgenomen premieberekening overnam, maar het gevraagde risico van de dekking uitsloot, acht het Hof de *culpa in contrahendo* bewezen.

De vraag naar de informatielastverdeling tussen de drie betrokkenen «partijen» – verzekerde, verzekeraar en verzekeringsbemiddelaar – kan naar aanleiding van dit arrest niet onbesproken blijven. Niemand zal betwisten dat de informatieplicht inzake verzekeringen fundamenteel is, ten einde de verzekeringsconsument niet te verschalken in zijn verwachtingen m.b.t. de verzekeringsdekking, die op haar beurt tot de essentie van de prestatie van de verzekeraar behoort.

Ons inziens heeft de rechter zeker juist geoordeeld wanneer hij én de makelaar én de verzekeraar *in solidum* aansprakelijk heeft gesteld jegens de verzekerde, die immers geconfronteerd wordt met één schade die is veroorzaakt door de precontractuele fout van de verzekeraar en de contractuele fouten van de makelaar. Maar waar kan de aansprakelijkheid tussen de makelaar en de verzekeraar onderling worden gesitueerd?

De in 1981 door de beroepsmiddelen uitgewerkte «Courtagagegebruiken inzake landverzekeringen» regelen op een niet-dwingende wijze weliswaar een aantal aspecten uit de verhouding tussen de makelaars en de verzekeringsondernemingen, maar de kwestie van de eventuele aansprakelijkheid(sverdeling) voor hun optreden jegens de verzekerde, blijft onbesproken (de tekst van deze gebruiken is te vinden in *J.T.* 1981, 516). Vanuit de positie van die verzekerde, kan worden vastgesteld dat deze wordt geconfronteerd met twee deskundige partijen: zowel de makelaar, die de cliënt begeleidt bij het opstellen van het verzekeringsvoorstel, als de verzekeraar die als contractpartij uiteindelijk de polis redigeert, zijn terzake deskundig. Naar ons oordeel is verdedigbaar dat wat de redactie van het aanbod betreft, de verzekeraar – die immers de contractpartij is bij het verzekeringscontract en als fundamentele taak heeft de kandidaat-verzekeringnemer behoorlijk te verzekeren, in tegenstelling tot de makelaar die geen partij is en zich dus niet persoonlijk verbindt tot het verzekeringscontract dat door zijn bemiddeling totstandkomt – in de regel in dezen de hoofdverantwoordelijkheid draagt. De daaropvolgende contractuele fout van de makelaar geen voldoende nazicht van de aangeboden polis meer te hebben verricht alvorens deze ter ondertekening aan de cliënt voor te leggen, is eerder «secundair» of «ondergeschikt» t.a.v. de door de verzekeraar begane fout. Ook de voorafgaande onzorgvuldigheid van de makelaar een niet met de gevraagde waarborg overeenstemmende premieberekening in het voorstel op te nemen, lijkt ons, hoewel «voorafgaand», toch ook eerder «ondergeschikt», omdat de verzekeraar als professioneel bij uitstek inzake het sluiten van verzekeringscontracten, deze incoherentie had moeten opmerken en verhelpen, eventueel na ondervraging van de makelaar.

In elk geval lijkt een onderzoek naar de juiste feitelijke toedracht en verhouding tussen de tussenpersoon en de verzekeraar te allen tijde raadzaam: indien men vaststelt dat de makelaar zelf een belangrijke onderneming voert die relaties onderhoudt met verschillende verzekeringsmaatschappijen en aan die verzekeraars door hemzelf opgestelde

contractvoorwaarden (de zogenaamde «makelaars-bedingen») oplegt, dan is het logisch dat de vraag naar de hoofdvantwoordelijkheid in een ander daglicht kan worden gesteld.

d. De aansprakelijkheid van de verzekerde wegens de tekortkoming aan de eigen onderzoeks- of verificatieplicht

Zowel de verzekeringsmakelaar als de verzekeraar werpen op dat de verzekerde zelf minstens mede-aansprakelijk is voor de schade op grond van het nietbetwiste feit dat deze heeft nagelaten zelf het verzekeringsaanbod na te lezen alvorens het te ondertekenen. De verzekerde van zijn kant wijst er dan weer op dat hij zich precies wendde tot specialisten omdat hij niet in staat zou zijn een verzekeringspolis te analyseren. Na de ontleding van de uitsluiting in art. 5 van de polis komt het Hof echter tot het besluit dat het beding begrepen kan worden door ieder persoon met een normale leesvaardigheid en zonder dat daartoe bijzondere kennis van het verzekeringsrecht vereist is. Het Hof is dan ook van oordeel dat een normaal zorgvuldig persoon, geplaatst in dezelfde omstandigheden, het aanbod wel zou hebben nagelezen, zodat de verzekerde een eigen fout, bestaande uit het niet-naleven van de eigen onderzoeks- of verificatieplicht, treft. In acht genomen dat de verzekerde *in casu* een volstrekte leek was op het terrein van het verzekeringsvak, die geplaatst was tegenover twee specialisten, komt het tot een verdeling van de aansprakelijkheid waarbij de verzekerde zelf voor 1/5 moet instaan en de twee verweerders *in solidum* voor 4/5 aansprakelijk worden gesteld.

De aanpak van de rechter is goed te keuren: eerst gaat hij na of de verzekeringnemer zich redelijkerwijs wel *kon* informeren, daarna toetst hij of van een normaal voorzichtig verzekeringnemer, geplaatst in dezelfde omstandigheden, ook *kan en mag worden verwacht* dat deze een eigen onderzoek (in dit geval bestaande uit een eenvoudige lezing van de polis alvorens deze te ondertekenen) instelt. Wat het eerste betreft, rijst binnen de verzekeringssector niet zelden een probleem van complexiteit en techniciteit, dat meebrengt dat een doorsnee-verzekeringnemer niet bij machte is de juiste betekenis van de polisvoorwaarden te achterhalen. De polisredactietechniek waarbij op basis van nieuwe wetgeving en rechtspraak louter amendementen worden aangebracht aan de bestaande algemene voorwaarden zonder een volledige herziening van de tekst met het oog op de coherentie, kan als één van de oorzaken van dit euvel worden aangeduid (K. Bernauw, «De bescherming van de consument in het verzekeringsrecht», in Y. Merchiers (red.), *Consumentenrecht*, Brugge, Die Keure, 1998, (221), p. 234-235, nr. 13). Wat de tweede vraag betreft, kunnen rechtseconomische overwegingen verhelderen (zie daaromtrent A. De Boeck, *Informatierechten en -plichten bij de totstandkoming en uitvoering van overeenkomsten*, nrs. 996-1008). Zo moet men vaststellen dat de verzekerde, *in casu* een leek, zichzelf wel degelijk had *kunnen* informeren door de polis nauwgezet na te lezen, maar uiteindelijk wel een beroep heeft gedaan op een makelaar, onder meer om deze informatielast van zich af te zetten. Rechtseconomisch uitgedrukt kan iemand «rechtmatig» onwetend zijn t.a.v. bepaalde informatie indien hij die informatie slechts tegen een hogere kost dan zijn wederpartij kan vergaren. In dit geval kan zeker worden

gesteld dat het voor de makelaar-specialist die wist waaraan zijn cliënt een bijzonder belang hechtte en vertrouwd is met de polisredactie, aanzienlijk minder moeite, tijd en kosten zou hebben gevergd om na te gaan of de polis de gewenste dekking inhield, in plaats van de leek de verplichting op te leggen de hele polis nauwgezet na te lezen. Daarnaast kan ook de hier aanwezige vertrouwensrelatie de legitieme onwetendheid «verantwoorden» in die zin dat de leek er mag van uitgaan dat de gespecialiseerde wederpartij het initiatief zal nemen hem te informeren. In dit verband is de erkenning van de makelaar in zijn brief aan de verzekeringsmaatschappij dat hij appellant had «gerustgesteld dat hij goed was verzekerd», veelbetekenend.

Is de aansprakelijkheid van de tussenpersoon, gelet op deze gegevenheden, dan ongelimiteerd? Moet de tussenpersoon bij de belangenbehartiging zo ver gaan dat hij zich in de plaats stelt van de verzekerde, ook al heeft hij daartoe geen uitdrukkelijke opdracht gekregen? In de (recente) rechtspraak is reeds meermaals geoordeeld dat de beroepsaansprakelijkheid van de tussenpersoon niet mag worden aangewend om de nalatigheid en onverschilligheid van de cliënt-leek in te dekken, nadat een vergelijkbare strengere houding t.a.v. de verzekerde reeds volop werd toegepast wanneer deze laatste als professioneel om een verzekering voor beroepsdoeleinden verzocht (zie b.v. Luik 6 februari 1968, *Pas.* 1968, II, 144 t.a.v. een professioneel-verzekerde; Antwerpen 3 oktober 1995, *A.J.T.* 1996-97, 6, met noot C. Van Schoubroeck t.a.v. een professioneel-verzekerde; Brugge 21 maart 1990, *De Verz.* 1990, 784; Bergen 12 oktober 1987, *De Verz.* 1989, 175, noot D. Dhaenens betreffende een gelijksoortig probleem van niet-dekking van een uitdrukkelijk gemeld risico en een «ervaren» verzekerde wiens eis ongegrond werd verklaard wegens tekortkoming aan de eigen verificatieplicht; Brussel 29 juni 1995, *De Verz.* 1998, 134, met noot, t.a.v. een professioneel-verzekerde; Rb. Luik 11 februari 1997, *De Verz.* 1998, 149, met noot H. De Sompel t.a.v. een leek-verzekerde; Rb. Charleroi 9 november 1994, *De Verz.* 1995, 650 t.a.v. een leek-verzekerde; Bergen 22 november 1988, *De Verz.* 1989, 758, met noot D. Dhaenens t.a.v. een professioneel-verzekerde; Luik 18 oktober 1990, *R.G.A.R.* 1992, nr. 12004 t.a.v. een professioneel-verzekerde; Bergen 26 mei 1997, *T.B.H.* 1998, 655, met noot G. Schoorens t.a.v. een professioneel-verzekerde).

De geannoteerde uitspraak is toe te juichen, in die zin dat ze een evenwicht nastreeft tussen de aansprakelijkheid van de betrokken professionelen en de verzekerde leek waarbij, zij het op een voorzichtige wijze, duidelijk wordt gemaakt dat overwegingen van bescherming van de zwakke partij deze laatste toch geen vrijbrief mogen geven voor onzorgvuldig gedrag, nadat *in casu* was vastgesteld dat de leek zelf de draagwijdte van de (leesbare) polis zonder al te veel moeite had kunnen verifiëren op het al dan niet voorhanden zijn van de gevraagde dekking.

e. De schade: het verlies van een kans of gehoudenheid voor het positieve belang met toepassing van de vertrouwensleer?

De eis van appellant strekt tot de betaling van 575.000 frank in hoofdsom, die de vergoeding vertegenwoordigt van de schade die hij opliep n.a.v. het ongeval met de motorfiets dat hem op 30 april 1990 overkwam.

Terecht wijst het Hof van Beroep erop dat de schade die is ontstaan ten gevolge van de verschillende tekortkomingen van alle betrokken partijen aan hun informatieplicht, meer precies bestaat uit het verlies van de kans op vergoeding conform de door de appelland gewenste verzekeringsdekking. Aangezien het zeer aannemelijk is dat, zonder de fouten de gewenste dekking zou zijn verkregen en dus ook een integrale vergoeding van de schade zou volgen, wordt die schade door het Hof geraamd op de integrale vergoeding waarop appelland gerechtigd zou geweest zijn mocht de polis zijn aangegaan zoals gewenst.

Het bereikte resultaat van de toewijzing van de vergoeding alsof men daadwerkelijk gedekt was voor het gerealiseerde risico, zou ook nog op een andere grondslag nog kunnen worden verkregen, namelijk wanneer men de verbintenis-scheppende werking van de vertrouwensleer aanvaardt (zie daarover meer uitgebreid A. De Boeck, *Informatierechten en -plichten bij de totstandkoming en uitvoering van overeenkomsten*, nrs. 329-337). In de hypothese dat het vertrouwen op het voorhanden zijn van de dekking in de persoon van de verzekerde rechtmatig is (waartoe men evenwel *in casu* niet zou kunnen besluiten, gelet op het aandeel eigen aansprakelijkheid van de verzekerde), neemt sommige rechtspraak aan dat de dekking waarop is vertrouwd, ook daadwerkelijk is verkregen (zie b.v. Brussel 26 mei 1992, *T.B.B.R.* 1993, 333, noot M.E. Storme).

4. Besluit

Dat de aansprakelijkheid voor de niet-dekking in deze zaak in de grootste mate aan de specialisten (makelaar en verzekeraar) wordt toegeschreven, is uiteraard een goede zaak: mag wie in deze onzekere wereld zekerheid nastreeft en daartoe de nodige stappen neemt, ook niet redelijkerwijs verwachten zekerheid te krijgen? Door evenwel een vijfde van de schade door de verzekeringnemer te laten dragen, geeft de rechter een duidelijk signaal dat het voorhanden zijn van beschermende wetgeving noch een relatie tussen een professioneel en een leek *a priori* een vrijbrief voor onzorgvuldig en nonchalant gedrag uitmaken. In dit opzicht verdient het arrest dan ook alle goedkeuring.

Het Hof heeft geen uitspraak moeten doen over de vraag naar de informatielastverdeling tussen makelaar en verzekeraar onderling. In elk geval lijkt het ons correct in de relatie tot de verzekeringnemer, de makelaar, die weliswaar strikt genomen geen wederpartij is bij het verzekeringscontract, in elk geval (en *in casu in solidum* met de verzekeraar) als (mede)aansprakelijke persoon aan te duiden voor fouten betreffende het correct verzekeren van het uitdrukkelijk vermelde risico. Men mag immers niet uit het oog verliezen dat de makelaar de enige partij is met wie de verzekeringnemer daadwerkelijk contact heeft; de verzekeraar is voor hem de vaak ver verwijderde, soms zelfs onbekende, papieren contractpartner. Voor de vraag naar de aansprakelijkheidsverdeling tussen de makelaar en de verzekeraar kan het anders liggen; immers, de verzekeraar is als contractant gehouden tot het correct formuleren van het verzekeringsaanbod dat van hem uitgaat.

De merites van het besproken arrest liggen, dank zij de aansprakelijkheidsverdeling waartoe is besloten, duidelijk op het vlak van de responsabilisering van *alle* betrokken

partijen, inclusief de verzekeringsconsument. Een zeker evenwicht – dat vreemd is aan een te eenzijdig benaderde consumentenbescherming – lijkt aldus te kunnen worden bewaard.

Ten slotte moet nog worden vermeld dat tegen het geannoteerde arrest geen voorziening tot cassatie werd ingesteld.

Annick De Boeck
Docent Universiteit Antwerpen (UFSIA)
Advocaat

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e KAMER – 25 SEPTEMBER 2000

Voorzitter: de h. Vanderwegen

Raadsheren: de hh. Boon en Moens

Advocaten: mrs. Cooreman loco Asscherickx, Craet loco Szulanski, Vanhamel loco Valvekens en Van Dievoet loco Hanotiau

1. Koop – Vrijwaring voor verborgen gebreken – Niet-vrijwaringsbeding – Geldigheid – Interpretatie – Tegenstrijdigheid met beding in onderhandse koopakte – 2. Onrechtmatige daad – Aansprakelijkheid – Deskundige aangesteld door bankier

1. In een koopovereenkomst mag geldig een niet-vrijwaringsbeding worden opgenomen voor een niet door de verkoper verborgen gebrek. Een dergelijk beding is voorhanden wanneer de notariële koopovereenkomst, gesloten met betrekking tot een woning die naderhand bleek te zijn aangetast door huiszwam, vermeldt dat «het goed wordt verkocht en aanvaard in de staat en de toestand waarin het zich op heden bevindt, en die kopers verklaren te kennen en er zich mee te vergenoegen». Dit beding bindt de kopers die ermee hebben ingestemd, zodat zij ten onrechte een tegenstrijdigheid invoeren tussen dit beding en een ander beding, opgenomen in de voordien gesloten onderhandse koopovereenkomst en luidende dat de verkoop gebeurt «onder de gewone waarborgen in rechte».

2. Een deskundige die, in het raam van een kredietverlening, door een bank werd aangesteld om de waarde van een woning te schatten, kan tegenover de kopers van die woning niet aansprakelijk worden gesteld als hij niet ontdekt dat die woning door een huiszwam was aangetast, omdat zijn opdracht beperkt was tot het informeren van de bank omtrent de omvang van het door deze te verlenen krediet en huiszwam pas ontdekt werd na het plaatsbezoek van de deskundige.

Van Den B. en P. t/ S., P., D. en N.V. B.

De relevante feiten

Overwegende dat de verkopers op 22 januari 1991 een oud huis uit de jaren 1920/1930 kochten dat vroeger een café was en vóór de verkoop lange tijd had leeggestaan; zij hadden de bedoeling dit huis te renoveren om er de schoonouders in te laten wonen; zij voerden bepaalde renovatiewerken uit op de gelijkvloerse verdieping en de

schoonouders namen hun intrek in september 1991; op een niet nader bepaald tijdstip verhuizen deze naar de kust en beslissen de verkopers om hun huis te verkopen; de kopers bezochten driemaal het huis en ondertekenden een compromis op 22 april 1992; op 27 april 1992 wordt het huis bezocht door de deskundige die op 30 april 1992 een verslag opstelde; volgens de verkopers namen de kopers hun intrek in het huis in juni 1992, volgens de kopers namen zij hun intrek pas einde juli 1992, nadat de notariële akte was verleden op 28 juli 1992; einde juli stelden de kopers – zo beweren zij – de aanwezigheid van huiszwam vast; zij verzenden een ingebrekestelling aan de verkopers op 7 augustus 1992, die door de verkopers wordt betwist bij brief van 20 augustus 1992, en dagvaarden op 14 september 1992 in kort geding, verkrijgen de aanstelling van een deskundige en dagvaarden op 11 januari 1993 ten gronde.

Beoordeling

Het verborgen gebrek

Overwegende dat de verkoper gehouden is tot vrijwaring voor de verborgen gebreken van de verkochte zaak, die deze ongeschikt maken tot het gebruik waartoe men ze bestemt, of die dit gebruik zodanig verminderen dat de koper, indien hij de gebreken had gekend, de zaak niet of slechts voor een mindere prijs zou hebben gekocht (art. 1641 B.W.).

Overwegende dat de verkopers zich beroepen op een niet-vrijwaringsbeding in de notariële akte, dat als volgt luidt: *«Het goed wordt verkocht en aanvaard in de staat en de toestand waarin het zich op heden bevindt, en dewelke kopers verklaren te kennen en er zich mee te vergenoegen.»*

Overwegende dat de verkoper mag bedingen dat hij tot geen vrijwaring zal gehouden zijn voor verborgen gebreken. Indien hij deze verborgen gebreken niet kende (art. 1643 B.W.).

Overwegende dat uit het deskundigenonderzoek blijkt dat het gebruik (namelijk de aanwezigheid van huiszwam) voorhanden was op het ogenblik van het sluiten van de onderhandse verkoopovereenkomst van 22 april 1992, en met zekerheid ook reeds veel vroeger.

Overwegende dat niet betwist wordt dat de uiterlijke tekenen van huiszwam niet zichtbaar waren op het ogenblik van het sluiten van de onderhandse verkoopovereenkomst van 22 april 1992 en ook niet voordien ter gelegenheid van de bezoeken die de kandidaat-kopers hadden gebracht aan de woning.

Overwegende dat aangenomen mag worden dat de verkopers de huiszwam ook niet eerder hebben gezien, zelfs niet ter gelegenheid van de renovatiewerken die zij hadden aangevat in de woning.

Dat de deskundige immers uitlegt: «merule of huiszwam zal alleen maar waargenomen worden door technici die kennis hebben van de kenmerken terzake. Het is best mogelijk dat men bij uitvoering van bepaalde werkzaamheden de aanwezigheid van huiszwam of merule niet zal waarnemen»; dat hij eraan toevoegt dat het best mogelijk is dat zelfs de deskundige van de bankier (weliswaar met een beperkte opdracht) ter gelegenheid van zijn bezoek de aanwezigheid van merule niet heeft waargenomen; dat hij ten slotte schrijft dat de verkopers weliswaar zeer belangrijke renovatiewerken hebben laten uitvoeren en het bijna uitge-

sloten is dat zij de aanwezigheid van merule niet opgemerkt zouden hebben, maar dat het ook niet uitgesloten is dat zij hieraan, als leken terzake, niet de nodige aandacht hebben gegeven.

...

Overwegende dat de aanwezigheid van de huiszwam dus een verborgen gebrek was, zowel voor de verkopers als voor de kopers.

Overwegende dat een niet-vrijwaringsbeding voor een niet door de verkoper gekend verborgen gebrek derhalve geldig mag worden opgenomen in de verkoopovereenkomst.

Overwegende dat de verkopers aanvoeren dat het niet-vrijwaringsbeding, zoals dit is opgenomen in de notariële verkoopovereenkomst ook slaat op de verborgen gebreken, en dat zulks de bedoeling was van zowel verkopers als kopers.

Dat zij daartoe volgende feiten aanwijzen:

- zij waren zelf slechts gedurende korte tijd eigenaars van de woning en wisten niets af van de aanwezigheid van huiszwam;
- zij hebben de woning niet zelf bewoond;
- zij zouden zeker geen renovatiewerken hebben laten uitvoeren, indien zij op de hoogte zouden zijn geweest van de aanwezigheid van huiszwam;
- de verkoopprijs was laag, gelet op de slechte toestand van de woning: het betreft een woning uit de jaren 1920/1930, die vroeger als café had dienst gedaan en sedert vele jaren leegstond;
- zij hebben de sleutels van de woning overhandigd, na ondertekening van de onderhandse verkoopovereenkomst van 22 april 1992, maar vóór de ondertekening van de notariële akte van 28 juli 1992, en wel «begin juni 1992», hetgeen zij zeker niet gedaan zouden hebben indien zij «iets te verbergen hadden»;
- het niet-vrijwaringsbeding heeft slechts zin als het ook slaat op verborgen gebreken.

Overwegende dat deze feiten begrijpelijk maken dat de verkopers in de verkoopovereenkomst hebben laten noteren dat zij de woning verkopen in de staat en de toestand waarin deze zich bevond op het ogenblik van de verkoop, en tevens hebben laten noteren dat de kopers deze staat en toestand kenden, en er zich «mee vergenoegen», dit wil zeggen er geen verdere beschrijving van wensten.

Dat de kopers, door de ondertekening van deze verkoopovereenkomst, te kennen hebben gegeven geen nadere onderzoeken naar bijvoorbeeld verborgen gebreken te verlangen van de verkopers.

Dat de kopers blijkbaar zelf ook geen initiatief hebben genomen door, vooraleer tot aankoop van de woning over te gaan, de «staat en de toestand» van de woning nader te onderzoeken of te laten onderzoeken (bijvoorbeeld door een architect) naar eventuele verborgen gebreken, zoals een huiszwam, die zich immers, zoals de deskundige uitlegt, ontwikkelt als er onder meer voldoende vocht is, te meer daar *de visu* kon worden vastgesteld dat de woning jaren had leeggestaan en vochtproblemen vertoonde en de deskundige duidelijk stelde dat de huiszwam reeds geruime tijd aanwezig moest geweest zijn.

Overwegende dat de kopers volledig ten onrechte beweren dat zij geen redenen hadden om een eigen deskundige aan te stellen, omdat de door hun bankier aangestelde deskundige geen ongunstige elementen had gevonden en verklaarde dat

de gevraagde prijs overeenstemde met de reële waarde van het huis.

Dat de opdracht aan de deskundige van de bankier, en in alle geval het plaatsbezoek van deze deskundige, immers dateert van *na* de ondertekening van de onderhandse verkoopovereenkomst, waarin geen enkele opschortende of ontbindende voorwaarde is opgenomen.

Dat de kopers met andere woorden reeds eigenaars waren op het ogenblik van het deskundigenonderzoek, dat werd uitgevoerd om de bankier in staat te stellen, op basis van de waarde van de woning, de executiewaarde van deze woning en dus de (hypothecaire) leningsmarge te bepalen ten behoeve van de kopers (zie hierna) ook de beoordeling van de aansprakelijkheid van de deskundige van de bankier, die door de kopers wordt ingeroepen, maar die zonder invloed is op de beoordeling van die contractuele relatie tussen de verkopers en de kopers).

Overwegende dat vastgesteld moet worden dat de kopers – ten principale – de rechtsgeldigheid van het niet-vrijwaringsbeding als zodanig niet betwisten, omdat zij enkel stellen dat een verkoper *te kwader trouw* geen vrijwaringsbeding kan invoeren (hetgeen op zijn beurt niet betwist wordt door de verkopers, die immers aanvoeren dat zij *niet* te kwader trouw zijn, zodat zij het niet-vrijwaringsbeding mogen invoeren).

Overwegende dat de kopers – subsidiair – eigenaardig genoeg aanvoeren dat, indien wordt aangenomen dat de verkopers te kwader trouw zouden zijn, er vastgesteld moet worden dat er «geen sprake kan zijn van enig vrijwaringsbeding», omdat «tussen partijen nooit werd overeengekomen dat de notariële akte enige wijziging aan de verkeerscompromis zou brengen».

Dat de kopers daarmee blijken te bedoelen dat er enig verschil is tussen de onderhandse verkoopovereenkomst (waarin wordt verklaard dat de verkoop gebeurt onder de gewone waarborgen in rechte) en de notariële verkoopovereenkomst (waarin de – betwiste? – vrijwaringsclausule voorkomt), met dien verstande dat de clausule in de notariële verkoopovereenkomst «niet geïnterpreteerd mag worden als een vrijwaringsbeding, niettegenstaande de goede trouw van de verkopers».

Overwegende dat deze argumentatie niet terzake dienend is, omdat de kopers de notariële verkoopovereenkomst hebben ondertekend en dus hun akkoord hebben betuigd met de erin voorkomende clausule, die hen tot wet strekt (zie art. 1134, eerste lid, B.W.), en deze clausule, zoals hiervoor geoordeeld, een rechtsgeldig niet-vrijwaringsbeding uitmaakt voor verborgen gebreken.

Overwegende dat om die redenen de verkopers met medeweten van de kopers rechtsgeldig hebben bedongen dat zij niet zouden instaan voor de verborgen gebreken, die achterhaald konden worden vooraleer tot aankoop over te gaan.

Overwegende dat de kopers, die hebben gekozen voor het behoud van de woning (zie art. 1644 B.W.), derhalve geen terugbetaling van een gedeelte van de koopprijs kunnen vorderen van de verkopers, wegens het rechtsgeldige niet-vrijwaringsbeding, dat ook slaat op verborgen gebreken en inzonderheid op huiszwam.

Overwegende dat de eerste rechter de vordering van de kopers tegen de verkopers op grond van art. 1641 e.v. B.W. ongegrond had moeten verklaren; dat het hoger beroep van de verkopers gegrond is.

De aansprakelijkheid van de deskundige aangesteld door de bankier

Overwegende dat de opdracht van de deskundige, aangesteld door de bankier, duidelijk beperkt was, namelijk tot het inlichten van de bankier om deze laatste in staat te stellen de hoegrootheid te bepalen van het krediet dat hij zou verschaffen aan de kopers ter financiering van hun aankoop.

Dat het met andere woorden niet tot zijn opdracht behoorde om de woning te onderzoeken op een verborgen gebrek zoals de huiszwam, waarvan niet bewezen wordt dat zij – zelfs door een deskundige – op het ogenblik van het plaatsbezoek ontdekt had kunnen worden door de deskundige, aangesteld door de bankier.

Dat de huiszwam immers verborgen was en zich pas heeft gemanifesteerd – dit is: zichtbaar werd – na het plaatsbezoek van de deskundige en nadat de kopers hun intrek hadden genomen in de woning.

Dat herhaald wordt dat de deskundige slechts zijn opdracht kreeg en ter plaatse ging (in opdracht van de bankier) nadat de kopers hadden gekocht (door de ondertekening van de onderhandse verkoopovereenkomst op 22 april 1992).

Overwegende dat om die redenen de vordering van de kopers tegen deze deskundige, op grond van art. 1382 B.W., niet gegrond is.

...

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

BESLAGRECHTER – 12 OKTOBER 1999

Rechter: mevr. Cooreman

Advocaten: mrs. Pauwels loco Hamels en Sturm loco Rymanans

1. Bevoegdheid en aanleg – Territoriale bevoegdheid – Beslagrechter – Rechter van de plaats van het beslag – Openbare orde – 2. Beslag en executie – Poging tot minnelijke schikking – Wet Hypothecair Krediet – Toepassingsgebied – Loonoverdracht – Sanctie – Relatieve nietigheid

1. De bepaling van art. 633 Ger. W. luidens welke de vorderingen inzake bewarende beslagen en middelen van tenuitvoerlegging uitsluitend worden gebracht voor de rechter van de plaats van het beslag, tenzij de wet anders bepaalt, is van openbare orde, zodat de partijen hiervan bij overeenkomst niet mogen afwijken.

2. De verplichting krachtens art. 59, § 1, Wet Hypothecair Krediet om de tenuitvoerlegging te laten voorafgaan door een poging tot minnelijke schikking heeft een algemene draagwijdte en geldt ook bij een loonoverdracht. De sanctie bij niet-naleving van deze bepaling is een relatieve nietigheid, zodat het aan de rechter staat te onderzoeken of het normdoel werd bereikt.

V. t/ N.V. A. en Belgische Staat

1. De feiten

De betekening van de loonoverdracht aan de Belgische Staat gebeurde op basis van een akte van hypothecaire le-

ning verleden op 7 december 1987 (...), waarbij eerste verweerster aan eiser en zijn echtgenote een lening van 2 miljoen frank verstrekke, met als waarborg onder meer een hypotheek op een woonhuis te Zoutleeuw, alsook een overdracht van loon in geval van niet-naleving door de leners van hun verbintenissen.

...

Op 4 december 1997 ging eerste verweerster over tot betekening van de loonoverdracht, waarna huidige procedure werd ingeleid.

...

3. Territoriale bevoegdheid

A. Standpunt van de partijen

Eerste verweerster werpt op dat de beslagrechter te Brussel onbevoegd is om van huidige betwisting kennis te nemen, gelet op art. 9 van de authentieke akte van hypothecaire lening van 7 december 1987. Dit artikel bepaalt: «Alle betwistingen die tussen de partijen zouden rijzen naar aanleiding van deze akte en aangehecht lastenkohier en reconstitutietabel, behoren uitsluitend tot de bevoegdheid van de rechtbanken van Antwerpen».

Eerste verweerster vraagt dan ook dat de zaak naar de Beslagrechter te Antwerpen verzonden zou worden. Eiser baseert zich op art. 633 Ger. W. Hij voert aan dat dit artikel van openbare orde is, zodat uitsluitend de beslagrechter te Brussel bevoegd is om van huidig geschil kennis te nemen.

B. Bespreking

Eiser verwijst terecht naar art. 633 Ger. W. teneinde de territoriale bevoegdheid van de beslagrechter te bepalen. Dit artikel bepaalt: «De vorderingen inzake bewarende beslagen en middelen tot tenuitvoerlegging worden uitsluitend gebracht voor de rechter van de plaats van het beslag, *tenzij de wet anders bepaalt*».

De bepalingen van art. 1390ter Ger. W. bevatten geen afwijking op deze algemene territoriale bevoegdheidsregel. Laatstgenoemd artikel handelt immers enkel over het *bericht* van overdracht (plaats van neerlegging ter griffie, tegenwerpbaarheid aan derden, verval, ...).

Art. 633 Ger. W. is bijgevolg van toepassing. Dit artikel is van openbare orde, zodat partijen hiervan bij overeenkomst niet mogen afwijken.

Aangezien de loonoverdracht te Brussel gebeurde, is de beslagrechter te Brussel als enige territoriaal bevoegd.

4. Toepasselijkheid van art. 59, § 1, eerste lid, van de Wet op het Hypothecair Krediet

A. Standpunt van de partijen

Eiseres vraagt allereerst «de uitvoering van authentieke akte loonoverdracht teniet te doen» wegens niet-naleving van art. 59, § 1, eerste lid, van de Wet op het Hypothecair Krediet van 4 augustus 1992. Dit artikel luidt: «Elke tenuitvoerlegging of beslag dat plaatsheeft krachtens een vonnis of een andere authentieke akte, moet in het kader van deze wet, op straffe van nietigheid, worden voorafgegaan

door een poging tot minnelijke schikking, die op het zittingsblad wordt aangetekend, voor de beslagrechter».

B. Bespreking

Eerst moet worden onderzocht of art. 59, § 1, eerste lid, van de Wet op het Hypothecair Krediet *in casu* van toepassing is.

De hypothecaire leningen die zijn aangegaan vóór 1 januari 1993 ressorteren in beginsel onder de bepalingen van het genummerd K.B. nr. 225 van 7 januari 1936 tot reglementering van de hypothecaire leningen en tot inrichting van de controle op de ondernemingen van hypothecaire leningen (zie art. 55, eerste lid, van de Wet op het Hypothecair Krediet van 4 augustus 1992), met dien verstande dat de artikelen 55, tweede lid en 56 van de wet van 4 augustus 1992 een aantal bepalingen van laatstgenoemde wet tevens van toepassing verklaren op hypothecaire leningen die reeds vóór 1 januari 1993 zijn totstandgekomen (zie Byttebier, K., *Voorrechten en hypotheek in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1997, 608).

Er is in deze artikelen 55 en 56 geen sprake van de toepasselijkheid van artikel 59. Daarom was er destijds discussie over het antwoord op de vraag of art. 59 niettemin eveneens toepassing vindt op de kredietovereenkomsten die zijn onderworpen aan het K.B. nr. 225. Spijts het feit dat de structuur van de wet tot het tegendeel zou doen besluiten, wordt aangenomen dat zulks inderdaad het geval is (zie Cousy, H., «Hypothecair krediet op de wip tussen oud en nieuw», in Braeckmans, H., Storme, M. en Wymeersch, E. (red.), *Handels-, Economisch en Financieel Recht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 348).

Vervolgens dient te worden nagegaan wat verstaan moet worden onder «elke tenuitvoerlegging of beslag» in art. 59, § 1, Wet Hypothecair Krediet. De bewoordingen van dit artikel hebben aanleiding gegeven tot heel wat interpretatiewesties.

Sommige auteurs menen dat de verplichting tot het organiseren van een poging tot minnelijke schikking enkel moet gebeuren wanneer de kredietgever de bedoeling heeft om over te gaan tot tenuitvoerlegging» en dus om een procedure van uitvoerend beslag te starten». Zij leiden hieruit af dat er geen poging tot minnelijke schikking moet gebeuren in geval van loonoverdracht. Loonoverdracht is immers een overeenkomst waarbij een schuldenaar (de kredietnemer) zijn schuldvordering op de werkgever met betrekking tot zijn loon, aan zijn schuldeiser (de kredietgever) overdraagt tot zekerheid van zijn schuld (voortvloeiend uit de kredietovereenkomst). De loonoverdracht kan niet worden aangemerkt als een vorm van uitvoerend beslag en valt bijgevolg buiten het toepassingsgebied van de verplichte poging tot minnelijke schikking (zie Meulemans, D., «Poging tot minnelijke schikking» in Meulemans, D. en Schepers, G. (red.), *De nieuwe wet op het hypothecair krediet*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1993, 368 en 371).

Deze stelling kan niet worden bijgevallend. Allereerst dient men voor ogen te houden dat de wet op het hypothecair krediet tot doel heeft de kredietnemer te beschermen in geval van zijn wanbetaling. Door de verplichte poging tot minnelijke schikking wordt vermeden dat bij de geringste wanbetaling door de kredietnemer op basis van de grosse van de notariële kredietakte onmiddellijk tot de grove middelen

wordt overgegaan, zonder eerst een andere oplossing na te streven. Niet enkel de tegeldemaking van het hypothecaire goed is een zeer drastische maatregel. Ook een loonoverdracht heeft zeer verstrekende gevolgen voor de schuldenaar wanneer zij, zoals *in casu*, wordt uitgevoerd in combinatie met de vervroegde opeisbaarheid van de lening. Bovendien heeft art. 59, § 1, eerste lid, Wet Hypothecair Krediet het uitdrukkelijk over «elke tenuitvoerlegging of beslag». Naast beslag is er dus ook sprake van tenuitvoerlegging. Het gebruik van het woord «of» duidt aan dat de term «tenuitvoerlegging» niet zonder meer verengd mag worden tot «beslag».

Men spreekt van tenuitvoerlegging of executie ingeval een schuldenaar die niet vrijwillig tot de uitvoering van zijn verbintenis overgaat, *in casu* tot betaling op de vervaldag van het verschuldigde bedrag, hiertoe door de schuldeiser wordt gedwongen.

De gemeenrechtelijke loonoverdracht is een zekerheids-overeenkomst die hierop neerkomt dat de schuldeiser, wanneer hij de wanprestatie van de debiteur vaststelt, op eerste verzoek tot uitwinning van het vermogen van de debiteur kan overgaan, namelijk van zijn loonvordering, zonder rechterlijke tussenkomst krachtens zijn authentieke akte die een uitvoerbare titel uitmaakt (zie Beslagrechter Antwerpen 5 december 1989, *R.W.* 1990-91, 95). Het gaat hier dus om een tenuitvoerlegging op het vermogen van de schuldenaar, zodat er met toepassing van art. 59 van de Wet Hypothecair Krediet wel een poging tot minnelijke schikking moet gebeuren in geval van loonoverdracht in het raam van deze wet.

Deze poging tot minnelijke schikking is voorgeschreven op straffe van nietigheid.

Algemeen wordt aangenomen dat het hier gaat om een relatieve nietigheid, waarop de bepalingen van art. 861 en 867 Ger. W. van toepassing zijn (zie Cousy, H., *l.c.*, *Handels-, Economisch en Financieel Recht*, 348, en Meulemans, D., *l.c.*, *De nieuwe wet op het hypotheccair krediet*, 372).

Met toepassing van art. 861 Ger. W. kan de nietigheid slechts effectief worden uitgesproken «indien het aangeklaagde verzuim of de aangeklaagde onregelmatigheid de belangen schaadt van de partij die de exceptie opwerpt».

Er dient dus te worden nagegaan of het normdoel van art. 59 van de Wet op het Hypothecair Krediet werd bereikt, zijnde dat er een ernstige poging geweest zou zijn om de verzoening tussen partijen te betrachten.

...

Op geen enkel ogenblik heeft eerste verweerster op een ernstige manier getracht tot een verzoening met eiser te komen. In deze omstandigheden zijn de belangen van eiser wel degelijk geschaad door de niet-naleving van art. 59, § 1, eerste lid, Wet op het Hypothecair Krediet, zodat de nietigheid van de betekening van de loonafstand moet worden uitgesproken.

...

VREDEGERECHT TE LEUVEN

2e KANTON – 30 MAART 1999

Rechter: mevr. Maertens

Advocaten: mrs. Hoschet en Van Bellinghen

1. Alimentatie – Meerderjarig kind – Omvang – Materiële behoeften – Recht op informatie van de ouders – 2. Maatschappelijk welzijn – Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn – Bestaansminimum – a) Bestuurshandeling – Motiveringsverplichting – b) Terugvordering van onderhoudsplichtigen – Motivering – Zorgvuldigheidsverplichting

1. De verplichting van de ouders om levensonderhoud te verschaffen aan hun kinderen loopt door tot na de meerderjarigheid van het kind, indien diens opleiding niet is voltooid. Indien de meerderjarige verder studeert, is deze onderhoudsplicht beperkt tot het instaan voor de materiële behoeften, waarbij rekening dient te worden gehouden met de financiële mogelijkheden van de ouders en de inspanningen van het kind tijdens zijn studie.

Op grond van de wederkerige plicht van eerbied, hebben de ouders in dat geval recht op informatie.

2. a) Als het O.C.M.W. een bestaansminimum toekent, verricht het een bestuurshandeling die onderworpen is aan de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van bestuurshandelingen.

b) Als het O.C.M.W. een bestaansminimum toekent en dat nadien terugvordert van de onderhoudsplichtige ouders, moet het als voorzichtig bestuur een betwisting voor een rechtscollege voorzien en moet het, rekening houdende met de rechten van verdediging van de onderhoudsplichtige ouders, de beslissing tot toekenning van het bestaansminimum met afdoende motieven verwoorden en met stukken onderbouwen, om de bevoegde rechter in staat te stellen een oordeel te vellen.

O.C.M.W. te Leuven t/ N.

Gelet op de dagvaarding van 10 augustus 1998 waarbij eiser de veroordeling vordert van verweerders tot betaling van 58.362 fr.

Gelet op de conclusie van verweerders van 5 november 1998 strekkende tot afwijzing van de gestelde eis.

Gelet op de conclusie van eiser van 9 november 1998 waarbij de vordering wordt staande gehouden.

Gelet op de aanvullende conclusie van verweerders van 13 januari 1999 en van eiser van 4 februari 1999.

...

1. In feite

Verweerders zijn de ouders van Steve N., geboren op 27 maart 1976.

Steve N. ontving van het O.C.M.W. Leuven bestaansminimum vanaf 13 december 1996 tot en met 30 april 1997, categorie III voor een totaal bedrag van 70.776 fr.

Onder aftrek van kinderbijslag, op 15 april 1997 uitbetaald 12.414 fr., vordert eiser 58.362 fr. van de ouders. De kinderbijslag werd zeker uitbetaald tot einde maart 1997.

2. In rechte

Overwegende dat het bestaansminimum een uitkering is die wordt toegekend aan wie geen toereikende bestaansmiddelen heeft, noch in staat is deze hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven (Bestaansminimumwet, hierna te noemen B.M.-wet, art. 1,

§ 1; Cass., 8 oktober 1990, *Arr. Cass.*, 1990-91, nr. 64); dat het bestaansminimum een vast bedrag is dat waardevast en welvaartsvast is; het verschilt naar gelang van de gezinstoestand van de aanvrager; zoals het gewaarborgd inkomen voor bejaarden wordt het toegekende bedrag verminderd met de bestaansmiddelen van de behoeftige en zijn echtgenoot, wanneer de middelen een bepaald bedrag overtreffen (B.M.-wet art. 5; K.B. 30 oktober 1974, art. 12-23);

dat het bestaansminimum wordt toegekend door het O.C.M.W., waarvan de helft minstens door het Ministerie van Volksgezondheid aan het O.C.M.W. wordt terugbetaald.

Overwegende dat eiser *in concreto* de zoon van verweerders niet verwezen heeft naar verweerders die in staat zijn hun onderhoudsplicht na te komen, maar een bestaansminimum heeft toegekend vanaf 13 december 1996; dat de zoon van verweerders op dat ogenblik laatstejaarsleerling was van het middelbaar onderwijs, sportafdeling Koninklijk Atheneum Leuven, 21 jaar op 27 maart 1997; dat de kinderbijslag over de maanden januari, februari en maart werd uitbetaald aan de zoon;

Overwegende dat verweerders terecht stellen dat er grote onenigheid blijft over het antwoord op de vraag of en onder welke voorwaarden studerende gerechtigd zijn op bestaansminimum; dat in ieder geval omzichtig dient gehandeld te worden bij onderhoudsgerechtigden die een beroep kunnen doen op de familiale solidariteit; dat, indien deze niet strijdig is met de menselijke waardigheid, een dergelijke hulp voor een korte periode zeker kan verantwoord zijn (Algemene richtlijn Vlaams Gewest van 7 november 1979, *B.S.*, 18 december 1979);

dat sinds de inwerkingtreding van het volmachtsbesluit nr. 244 van 31 december 1983 een principiële verplichting bestaat tot terugvordering ten laste van de ouders, wat verweerders overigens niet betwisten, wat evenwel niet inhoudt dat de O.C.M.W.'s systematisch een dienst worden voor het uitkeren van studiebeurzen aan wie niet aan de voorwaarden voldoet of voor het ter beschikking stellen van gemeenschapsgeld aan fuivende jongeren uit begoede gezinnen;

Overwegende dat het verhaalrecht – eigen recht van eiser – op de ouders van de rechthebbende op het bestaansminimum werd beperkt – sinds mei 1987 – tot de kosten van het bestaansminimum tot de leeftijd van achttien jaar of zolang dit na de leeftijd van achttien jaar het recht opent op kinderbijslag als student; dat de wetgever alzo duidelijk heeft gesteld dat het de bedoeling is het verhaal op de ouders te beperken tot zolang de plicht van de ouders loopt om aan hun kinderen levensonderhoud, opvoeding en een passende opleiding te bezorgen, overeenkomstig art. 203, § 1, B.W., eventueel na de meerderjarigheid indien de opleiding niet voltooid is;

dat het O.C.M.W. de gemaakte kosten inzake bestaansminimum slechts kan verhalen tot beloop van het bedrag waartoe het gehouden kon zijn gedurende de tijd dat de hulp werd verstrekt (art. 13, tweede lid, 1°, B.M.-wet); dat verweerders dan ook alle excepties kunnen tegenwerpen die zij destijds tegen hun zoon hadden kunnen opwerpen (Cass., 17 december 1990, *R.W.*, 1990-91, 1173);

dat de bewijslast bij het terugvorderen van de bijstandskosten op de onderhoudsplichtigen bij het O.C.M.W. ligt

krachtens de algemene beginselen (art. 1315 B.W., 870 Ger. W.); dat het niet volstaat louter te refereren aan de hoedanigheid van de onderhoudsplichtige (Hof Antwerpen, 28 november 1978, 1978-79, 2736).

Overwegende dat de verplichting tot het verschaffen van het levensonderhoud van ouders tegenover hun niet zelfstandige kinderen werd gewijzigd door de wet van 31 maart 1987 betreffende de afstamming; dat, indien de opleiding niet voltooid is, de verplichting doorloopt na de meerderjarigheid (art. 203 B.W. die art. 205 B.W. opslorpt voor de ouders); dat, indien de meerderjarige verder studeert, deze onderhoudsplicht beperkt is tot het materiële aspect, het instaan van de materiële behoeften; dat op grond van de wederkerige plicht van eerbied, de ouders recht hebben op informatie (Senaeve, P. «Vader, moeder of het O.C.M.W.? Familierechtelijke aspecten van het recht op onderwijs», *Jura Falc.*, 1989-90, 475-503); dat de wet enkel verplicht een passende opleiding te geven aan het kind, waarbij rekening dient te worden gehouden met de financiële mogelijkheden van de ouders, de inspanningen van het kind tijdens zijn studie en dergelijke.

Overwegende dat het bepaalde in art. 203 B.W. betekent dat de verplichting op de ouders rust om een opleiding te verschaffen die aangepast is aan de financiële mogelijkheden van het gezin; dat het integratiecontract voor gerechtigden jonger dan 25 jaar verplicht te sluiten en na te leven, evenmin wordt overgelegd.

Overwegende dat het enig en onvolledig verslag van sociaal onderzoek enkel bewijskracht heeft, behoudens tegenbewijs van de aanvrager, voor feitelijke vaststellingen die op tegenspraak zijn opgetekend, dit verslag moet volgens het verslag van de Kamercommissie, door de hulpvrager ondertekend worden, wat trouwens in de lijn van de praktijk ligt, en wordt *in concreto* evenmin overgelegd (Memorie van toelichting, *Parl. St.*, Kamer, 1991-92, nr. 630/1, 9);

dat bij seksueel misbruik verwacht mag worden van een overheid, die hiervan kennis neemt, dat ze de zaak doorzendt aan de bevoegde dienst.

Overwegende dat bij gebrek aan motivering en invullen van de bewijslast waardoor de rechten van verdediging van de ouders werden miskend, de ouders blijkens het overgelegde dossier niet in staat werden gesteld zich rekenschap te geven van de feitelijke appreciatie die tot de beslissing heeft geleid;

dat eiser zichzelf de bewijslast heeft bemoeilijkt door de aanvrager niet bij te staan in een procedure tegen de onderhoudsplichtigen voor de bevoegde vrederechter; de vrederechten kennen in de regel geen achterstal, en het O.C.M.W. als overheid motiveringsplicht heeft, omdat het toekennen van het bestaansminimum een bestuurshandeling is; door de opgelegde motiveringsplicht moet de akte de juridische en feitelijke overwegingen vermelden die aan de beslissing ten grondslag liggen (Arbrb. Antwerpen, 1 april 1993, *J.T.T.*, 1994, 273; algemeen: wet van 29 juli 1991, gepreciseerd door de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde).

Overwegende dat eiser een kopie van een summier sociaal verslag overlegt, opgesteld door Lili C., van 7 januari 1997, niet tegengetekend door de aanvrager, verwijzend naar een vorig verslag, niet overgelegd; dat uit dit enig stuk blijkt – dat de aanvrager van huis weging wegens seksueel misbruik van de vader rond 17 oktober 1996;

– dat de aanvrager sedert 18 december 1996 een studio huurde in Leuven, komende van Jodoigne, het O.C.M.W. Jodoigne de eerste huur betaalde na het bestaansminimum te hebben toegekend, om op 6 januari 1997 deze te herzien en stop te zetten na contact met de ouders;

– dat de aanvrager in december niet aan de examens deelnam, bijna 21 jaar, zonder medisch attest;

– dat het raadslid zijn of haar akkoord gaf tot 1 februari 1997, mits voorleggen integratiecontract en regelmatig volgen van studie enerzijds en anderzijds de door het kind behaalde resultaten;

dat de verplichting van de ouders ophoudt wanneer het kind in die opleiding niet slaagt, tenzij het, na begane vergissingen en falen blijf geeft van de vaste wil zich te herpakken;

dat wanneer geen bewijs noch zelfs aanwijzing voorhanden is dat de ouders ergens tekort zijn geschoten of het samenwonen onmogelijk was, het kind niet kan eisen dat de onderhoudsplicht op een andere plaats dan thuis zal worden uitgevoerd;

dat er evenmin sprake is van onderhoudsplicht wanneer het kind zelf kan instaan voor zijn levensonderhoud, maar door luiheid, wangedrag of verkwisting nalaat dit te doen (Hof Brussel, 3 december 1971, *J.T.*, 1972, 374, impliciet).

Overwegende dat eiser op 5 februari 1997 verweerders heeft uitgenodigd als onderhoudsplichtige standpunt te nemen, waarop verweerders betwist hebben, allereerst dat het O.C.M.W. gebonden was tot tussenkomst, minstens onzorgvuldig heeft gehandeld, en voorts dat ze zelf als ouder nog langer gehouden waren;

dat eiser geen enkel gemotiveerd antwoord heeft gegeven betreffende het onderhoudsgerechtigd zijn van de zoon, waarop de regresvordering steunt, terwijl dit optreden in rechte van het O.C.M.W. zeer delicaat is, omdat zij het persoonlijk karakter van het onderhoudsrecht miskent;

dat een voorzichtig bestuur de betwisting voor een rechtscollage moet voorzien en, rekening houdende met de rechten van verdediging van de onderhoudsplichtige ouder, in het nemen van beslissing zelf de afdoende redengeving moet verwoorden en met stukken onderbouwen om zowel in rechte als in feite de bevoegde rechter in staat te stellen een oordeel te vellen, zo nodig, na de genomen beslissing in het raam van zijn wettelijke opdracht van dienstverlening.

NOOT – Bovenstaand vonnis is in kracht van gewijsde gegaan.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer) 19 mei 1999

Stedenbouw – Herstel van de plaats in de vorige staat – Aard van de maatregel – Gevolgen

Het bestreden arrest van het Hof van Beroep te Bergen van 6 oktober 1998 verwijst in zijn veroordelende uitspraak niet naar art. 66 van het Waals Wetboek van ruimtelijke

ordering, stedenbouw en patrimonium en maakt dus geen melding van de wetbepalingen die de bestanddelen van het aan de beklaagde ten laste gelegde misdrijf vermelden. Het Hof vernietigt dit arrest op grond van de volgende overwegingen:

«Overwegende dat, wanneer de gemachtigde ambtenaar het strafgerecht vordert om het herstel van de plaats in zijn vorige staat te bevelen, de beslissing van de strafrechter waarbij die vordering wordt toegewezen, onder de strafvordering valt, niettegenstaande het burgerlijk karakter van de maatregel, waarvan de uitspraak in een dergelijk geval door de wet wordt voorgeschreven als een verplichte aanvulling van de strafrechtelijke veroordeling;

«Overwegende dat het bestreden arrest, nu het geen melding maakt van de wettelijke bepaling die de bestanddelen opsomt van het aan de beklaagde ten laste gelegde misdrijf, te dezen van art. 66 van het Waals Wetboek van ruimtelijke ordening, stedenbouw en patrimonium, zoals het op het ogenblik van de feiten van toepassing was op eiser, art. 195 Sw. schendt»

(Voorzitter: de h. Ghislain – Rapporteur: de h. Batselé – Openbaar ministerie: de h. Spreutels – Advocaat: mr. Draps – In de zaak: R. t/ Openbaar ministerie).

NOOT – 1. Zie voor het Vlaams Gewest wat de stedenbouwmisdrijven en de herstelmaatregelen betreft, art. 146 e.v. van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening (*B.S.* 8 juni 1999, eerste uitgave, in werking getreden op 1 mei 2000).

2 Zie voor de aard van de herstelmaatregel inzonderheid het principiële arrest van het Hof van Cassatie van 26 april 1989 (*Arr. Cass.* 1989, 994, *Pas.* 1989, I, 888, met conclusie van advocaat-generaal E. Liekendaal, *R.D.P.* 1989, 767, met noot J.S.), en wat de praktische gevolgen van deze kwalificatie betreft, inzonderheid G. Debersaques en P. Lefranc, «Handhavingsmaatregelen» in *Het nieuwe decreet op de ruimtelijke ordening*, B. Hubeau (red.), Brugge, Die Keure, 1999, (523) 559-560.

Hof van Cassatie (1e kamer), 5 november 1999

Gerechtsdeurwaarder – Tuchtrect – Rechtspleging – Wraking

De voorziening tegen een arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 21 juni 1999 wordt om de volgende redenen verworpen:

«Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat: 1) verweerder, gerechtsdeurwaarder, opgeroepen is geweest voor de arrondissementskamer in het raam van een tuchtonderzoek; 2) verweerder een wrakingsakte heeft neergelegd op 3 juni 1999, waarop de gewraakte leden de dag zelf te kennen hebben gegeven dat zij zich van de zaak niet zouden onthouden; 3) de akte werd verzonden aan de procureur des Konings op 4 juni 1999 en door toedoen van de procureur-generaal op 8 juni 1999 neergelegd ter griffie van het Hof van Beroep te Antwerpen; 4) het hof van beroep zich bij het bestreden arrest onbevoegd heeft verklaard en de zaak

verwezen heeft naar de Raad van Beroep voor Gerechtsdeurwaarders;

...

«Overwegende dat krachtens art. 838 Ger. W. over de wraking uitspraak wordt gedaan door de rechtbank van eerste aanleg, door het hof van beroep, door het arbeidshof of door het Hof van Cassatie, naar gelang van het geval, op de conclusie van het openbaar ministerie, nadat de partijen behoorlijk zijn opgeroepen om hun opmerkingen te horen;

«Dat ingevolge de wijzigingen aangebracht door vorengenoemd art. 838 bij de wet van 12 maart 1998 aan de regelen over de wraking, de beoordeling van wrakingsgronden niet meer behoort aan de rechtsinstantie waarvan de leden worden gewraakt, maar aan de onmiddellijk hogere rechtsinstantie;

«Dat die bepaling die de wetgever beschouwt als een belangrijk element van het recht van verdediging, een algemene strekking heeft en ook van toepassing is op de tuchtrechtspleging van gerechtsdeurwaarders, die hierover geen afwijkende regeling inhoudt;

«Overwegende dat, als een tuchtzaak aanhangig is voor de arrondissementskamer, de onmiddellijk hogere rechtsinstantie de Raad van Beroep voor Gerechtsdeurwaarders is;

«Dat het dan ook die instantie is die uitspraak moet doen over de vorderingen tot wraking;

«Dat terzake niet doet dat het openbaar ministerie niet aanwezig is voor de raad van beroep; dat art. 838 Ger. W. slechts in de mate kan worden toegepast dat die bepaling verenigbaar is met de vereisten van de rechterlijke organisatie die ook in het Gerechtelijk Wetboek worden gedefinieerd.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete – Openbaar ministerie: de h. De Swaef – In de zaak: Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen t/ L.).

NOOT – De vernieuwde wrakingsprocedure

1. Over de wraking doet niet langer het rechtscollege waartoe de gewraakte rechter behoort, uitspraak. De beoordeling van de wrakingsgronden behoort thans aan de onmiddellijk hogere rechtsinstantie. Art. 838 Ger. W. werd in die zin bij de wet van 12 maart 1998 (*B.S.* 2 april 1998) gewijzigd (Vgl. onder vigeur van het oude art. 838 Ger. W.: J. Laenens, «Wraking van een vrederechter», *R.W.*, 1997-98, 1088).

2. Terecht acht het Hof van Cassatie in bovenstaand arrest de nieuwe regeling van toepassing op de tuchtrechtspleging van gerechtsdeurwaarders, die hierover geen afwijkende regeling inhoudt. De artikelen 828 e.v. Ger. W. vormen inderdaad het gemene recht inzake wraking en verschoning (E. Brems, *Comm. Ger.*, art. 2 (1994), nr. 27; S. De Coster, *Comm. Ger.*, art. 828-847 (1997), nr. 15).

De vernieuwde wrakingsprocedure geldt bijgevolg ook voor de tuchtraden van de Orde van Advocaten (S. De Coster, *o.c.*, nr. 18; J. Stevens, *Comm. Ger.*, art. 465 (1998), nr. 19).

3. De nieuwe regeling lijkt echter te zwaar en te vormelijk. Het Hof van Cassatie heeft zelfs de algemene indruk dat de rechtzoekende de verliezende partij is. In zijn jaarverslag

1999 wijst het erop dat het nieuwe art. 838 Ger. W. tot een moeilijkheid heeft geleid waarvan de wetgever zich niet bewust was: «het voordeel van een toegenomen bescherming van de wrakende partij (aangezien een rechter, die helemaal niets te maken heeft met de rechtbank of het hof, van de wraking moet kennisnemen), moet worden afgewogen tegen de kosten die dergelijke procedures voor de maatschappij en voor de rechtzoekende meebrengen, en tegen de traagheid die voornoemde procedures veroorzaken» (*Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*, 1998-99, 63; zie in dezelfde zin: H. Boularbah, «Dessaisissement, récusation et impartialité du juge: évolutions récentes en matière civile», *P.&B.* 1999, (287), p. 295, nr. 28).

Jean Laenens

Hof van Cassatie (3e Kamer) 7 februari 2000

Deskundigenonderzoek – Burgerlijke zaken – Onderzoek van een persoon die geen procespartij is

Het arrest, dat op 24 februari 1998 door het Arbeidshof te Antwerpen werd gewezen, wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat krachtens art. 962 Ger. W. de rechter, ter oplossing van een voor hem gebracht geschil, deskundigen kan gelasten vaststellingen te doen of een technisch advies te geven;

«Dat die wetbepaling noch enige andere voorschrijft dat de rechter geen deskundigenonderzoek kan bevelen als de persoon die door de deskundige moet worden onderzocht, niet in het geding is betrokken;

«Overwegende dat het arrest oordeelt dat niet tot de aanstelling van een college van deskundigen kan worden overgegaan omdat de getroffene in hoger beroep niet in de zaak werd betrokken;

«Dat het aldus art. 962 Ger. W. schendt;»

(Voorzitter: de h. Boes – Rapporteur: de h. Waûters – Openbaar ministerie: mevr. De Raeve – Advocaat: mr. Bützler – In de zaak: Stad Antwerpen t/ Landsbond der Christelijke Mutualiteiten).

NOOT – Het deskundigenonderzoek werd gevraagd in een geschil over de terugvordering door een ziekteverzekeringsinstelling tegen wie voor het arbeidsongeval schade-loosstelling of vergoedingen verschuldigd is, van de bedragen die zij aan haar verzekerde heeft uitgekeerd. Het onderzoek betrof de verzekerde die geen partij in hoger beroep was.

Hof van Cassatie (3e Kamer) 10 april 2000

Gemeentebelasting – Voorziening in cassatie – Inwerkingtreding gewijzigde procedureregeling

Op volgende gronden verwerpt het Hof de voorziening tegen een arrest van het Hof van Beroep te Luik van 13 januari 1999:

«Overwegende dat art. 7, tweede lid, van de wet van 23 december 1986 betreffende de invordering en de geschillen

terzake van provinciale en plaatselijke heffingen bepaalt dat de voorziening in cassatie tegen het arrest van het hof van beroep wordt geregeld zoals inzake rijksinkomsten-belastingen;

«Overwegende dat uit het onderling verband tussen de artikelen 97, negende lid, van de wet van 15 maart 1999 betreffende de beslechting van fiscale geschillen en 11, eerste lid, van de wet van 23 maart 1999 betreffende de rechterlijke inrichting in fiscale zaken volgt dat inzake inkomstenbelastingen, en derhalve, inzake directe gemeentebelastingen, voorzieningen in cassatie tegen de arresten gewezen op de voorzieningen die vóór 1 maart 1999 bij het hof van beroep zijn ingesteld, volledig beheerst worden door de artikelen 386 en 391 van het W.I.B. 1992, zoals ze bestonden vóór hun opheffing bij artikel 34 van de wet van 15 maart 1999;

«Overwegende dat de voorzieningen van verweerster bij het hof van beroep zijn ingesteld op 4 september 1995, dus vóór 1 maart 1999;

«Overwegende dat art. 388, tweede lid, W.I.B. 1992 bepaalt dat het tot het Hof van Cassatie gerichte verzoekschrift dat vooraf aan de verweerster werd betekend en het exploit van de betekening op straffe van verval ter griffie van het hof van beroep worden afgegeven; dat eiseres haar verzoekschrift dat vooraf aan verweerster was betekend en het exploit van de betekening heeft afgegeven op de griffie van het Hof van Cassatie;

«Dat de voorziening niet ontvankelijk is».

(Voorzitter: de h. Marchal – Rapporteur: de h. Verheyden – Openbaar ministerie: de h. Leclercq – Advocaten: mrs. Hody en Bolle – In de zaak: Stad Luik t/ N.V. D.).

Hof van Cassatie (1e Kamer) 20 oktober 2000

Rechtsmiddelen – Burgerlijke zaken – Hoger beroep – Devolutieve kracht

De voorziening tegen een arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 28 september 1998 wordt op de volgende gronden verworpen:

«Overwegende dat krachtens art. 1068, tweede lid, Ger. W. de rechter in hoger beroep de zaak alleen dan naar de eerste rechter verwijst indien hij, zelfs gedeeltelijk, een in het aangevochten vonnis bevolen onderzoeksmaatregel bevestigt; dat hij in dat geval geen uitspraak hoeft te doen over punten die niet onafhankelijk zijn van de bevolen onderzoeksmaatregel;

«Overwegende dat de appèlrechters de door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel bevestigen en vervolgens oordelen dat de vordering van verweerster «thans reeds gegrond voorkomt voor een provisioneel bedrag van 7.500.000 frank; dat zij derhalve een beslissing nemen die vreemd is aan de door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel;

«Dat de appèlrechters door aldus te oordelen art. 1068, tweede lid, Ger. W. niet schenden;»

(Voorzitter: de h. Verougstraete – Rapporteur: de h. Dirix – Openbaar ministerie: de h. Dubrulle – Advocaat: mr. Simont – In de zaak: S.A. V. t/ N.V. C.B. en N.V. B.).

BOEKEN

M.N. BOEVE en R. UYLENBURG, **Het milieurecht van de compacte stad**. Deventer, Tjeenk Willink, 1997, 105 p.

Deze bundel verscheen naar aanleiding van een door het Centrum voor Milieurecht van de Universiteit van Amsterdam op 10 december 1996 georganiseerde studiedag. De bundel besteedt aandacht aan de belemmeringen die het milieurecht veroorzaakt bij het verwezenlijken van de compacte stad en tevens aan de oplossingen om deze juridische belemmeringen weg te nemen. De bundel is weliswaar al enige tijd geleden verschenen, maar het zou jammer zijn als hij aan de aandacht van geïnteresseerden zou ontsnappen.

De eerste bijdrage is van de hand van H.A.P.M. Pont. Pont schetst in zijn bijdrage de problematiek die de compacte stad meebrengt aan de hand van een analyse van het project Stad & Milieu. De oplossing die in het raam van dit project voor het probleem van de compacte stad wordt aangedragen, bestaat uit drie stappen en wordt de Stad & Milieu-benadering genoemd. De derde stap, die inhoudt dat een afwijking van procedures en normen mogelijk moet zijn indien dit noodzakelijk is voor het bereiken van de optimale stedelijke leefkwaliteit, is zonder meer het meest interessant.

Vervolgens bespreekt J.B. Saris in de volgende bijdrage de paradox van de compacte stad. Volgens Saris is het allerm minst zeker dat milieuwetten een duurzame toekomst kunnen waarborgen. Hij betoogt onder meer dat de Wet Milieubeheer in feite meer een kortetermijnbenadering hanteert, dan garant staat voor een duurzame toekomst. Naar zijn mening is de leefbaarheid in een stad niet alleen afhankelijk van de milieukwaliteit, maar dient ook rekening te worden gehouden met andere factoren. Zijns inziens valt nog maar te bezien of er daadwerkelijk sprake is van een paradox van de compacte stad.

De stadsstolpmethode is het onderwerp van de bijdrage van de hand van J. de Boer en H. Verbruggen. Aan de hand van de welvaarts theorie bespreken zij de economische aspecten van de stadsstolpmethode. Kern van hun benadering is dat zij een breed welvaartsbegrip hanteren, waarvan de diverse componenten uitwisselbaar zijn. Aangezien de huidige milieuwetgeving een dergelijke uitwisseling niet mogelijk maakt, is een wijziging van het milieubeleid volgens de auteurs noodzakelijk. Op de eerste plaats is een meer geïntegreerde benadering van de milieukwaliteit en de overige ruimtelijke kwaliteiten nodig. Ook moet de milieukwaliteit die op dit moment aanwezig is, als een voorraad worden beheerd. Om deze voorraad te bepalen, moet in figuurlijke zin een stomp over de stad worden geplaatst. De stomp fungeert vervolgens als referentiekader aan de hand waarvan men een verandering van de milieukwaliteit als winst of verlies kan kwalificeren. Als bepaalde woningen een lagere milieukwaliteit krijgen dan de referentiewaarde van de stomp, is er sprake van een verlies en moeten aanvullende maatregelen worden genomen om dit verlies te compenseren. De stadsstolpmethode maakt op die manier een geïntegreerde milieubenadering mogelijk.

L. de Wit plaatst in zijn bijdrage een aantal kanttekeningen bij het project Stad & Milieu. Zo betreurt hij dat het project zich voornamelijk concentreert op het milieubeleid en de procedures en dat de knelpunten in de financieringssystematiek nauwelijks onderzocht zijn. Ook moet zijns inziens de inzet van brongericht beleid meer aandacht krijgen en is het nodig om brongerichte en effectgerichte maatregelen te combineren.

In hoofdstuk 6 bespreekt N.S.J. Koeman de compacte stad naar huidig recht. Hij concludeert dat in principe zowel de Wet op de Ruimtelijke Ordening als de milieuwetgeving voldoende ruimte bieden voor het realiseren van een compacte stad. Wel acht hij het noodzakelijk dat de wetgeving terzake van geluidhinder versoepeld wordt teneinde bouwplannen die bijdragen aan de compacte stad vaker mogelijk te maken. Ook is het zijns inziens wenselijk om in circulaire en algemene maatregelen van bestuur rekening te houden met de mogelijkheid om ook in stedelijke gebieden inrichtingen op te richten.

P.C.E. van Wijmen onderzoekt in de volgende bijdrage de mogelijkheden om het verlies van milieuwaarden te compenseren, terwijl Ch.W. Backes in hoofdstuk 8 het compensatiebeginsel in het raam van de compacte stad bespreekt. Van Wijmen bespreekt twee

mogelijkheden tot compensatie. Men zou kunnen kiezen voor compensatie binnen het eigen milieucompartiment, maar het is ook mogelijk om het ene milieucompartiment (bijvoorbeeld geluid) te salderen met het andere (bijvoorbeeld bodem). Met name de laatste mogelijkheid kan problematisch zijn. Afgezien van de vraag of een dergelijke compensatiemogelijkheid wenselijk is, zal naar alle waarschijnlijkheid wetswijziging noodzakelijk zijn om saldering mogelijk te maken.

Backes bespreekt in zijn bijdrage in de eerste plaats de verschillende betekenissen van het begrip «compensatie». In het raam van de discussie over de compacte stad wordt zijns inziens meestal compensatie van normoverschrijding bedoeld. Dit betekent dat overschrijding van bepaalde milieunormen gecompenseerd moet worden door het milieu bijvoorbeeld op een ander terrein een voordeel te bieden. Zo zou overschrijding van bepaalde geluidsnormen bijvoorbeeld gecompenseerd kunnen worden door de luchtkwaliteit te verbeteren. Vervolgens bespreekt hij de compensatie van natuurwaarden op grond van het natuurbeschermingsrecht en op grond van het ruimtelijke ordeningsrecht. Compensatie van natuurwaarden op grond van het natuurbeschermingsrecht is mogelijk op basis van de Natuurbeschermingswet en het Structuurschema Groene Ruimte (hierna: SGR). De mogelijkheden voor compensatie op grond van de Natuurbeschermingswet zijn echter beperkt. Volgens Backes speelt het compensatiebeginsel in deze vorm in de praktijk op dit moment nauwelijks een rol. Het SGR stelt compensatie verplicht voor ruimtelijke ingrepen in gebieden waarin de natuurfunctie centraal staat, mits het Rijk verantwoordelijk is voor de inbreuk op een dergelijk gebied. Compensatie op basis van het SGR dient ertoe om ervoor te zorgen dat van bepaalde gebieden geen nettoverlies van natuurwaarden optreedt. In tegenstelling tot de compensatie op grond van de Natuurbeschermingswet, is er bij compensatie op grond van het SGR altijd sprake van een compensatieverplichting. In de praktijk blijkt het SGR volgens de auteur echter gevoelig voor politieke overwegingen, waardoor van de compensatieverplichting weinig terecht komt. Na een korte bespreking van compensatie van natuurwaarden op grond van het ruimtelijke ordeningsrecht, sluit de auteur zijn bijdrage af met een viertal opmerkingen over de toepassing van de compensatiedachte in de compactestadbenadering.

De laatste bijdrage aan deze bundel is van de hand van M.N. Boeve, die de planologische en beleidsmatige aspecten van het concept van de compacte stad bespreekt. Het compactestadconcept wordt omschreven als het streven naar verbetering van het stedelijk functioneren door meer concentratie van functies in de stad dan tot nu toe door benutting van de overcapaciteit. Na een bespreking van de paradox van de compacte stad bespreekt de auteur in de rest van haar bijdrage welke oplossingsrichtingen denkbaar kunnen zijn voor de paradox van de compacte stad.

Het geheel is een interessante bundel geworden, waarin de problematiek die de compacte stad meebrengt, in de diverse bijdragen op heldere wijze onder woorden wordt gebracht.

Stefan Ubachs

A.A.M. SCHRAUWEN (red.), **Flexibility in Constitutions. Forms of closer cooperation in federal and non-federal settings**, Amsterdam, Hogendorp Centre for European Constitutional Studies, 1999, 140 p.

Op 1 mei 1999 trad het Verdrag van Amsterdam in werking. Een van de belangrijkste nieuwigheden van dat verdrag bestaat erin dat het een grotere flexibiliteit mogelijk maakt. Zo biedt het bijvoorbeeld de mogelijkheid voor een aantal lidstaten om in bepaalde materies een meer intense samenwerking tot stand te brengen en daarbij een beroep te doen op de instellingen van de Unie.

Flexibiliteit is op zichzelf weliswaar geen nieuwigheid – het concept werd ook al gehanteerd bij de toepassing van sommige richtlijnen of bij de opstelling van het Sociaal Handvest –, maar het belang ervan wordt natuurlijk groter in het licht van de toekomstige uitbreiding van de Unie. Zo wordt er in het zgn. rapport-Dehaene van 18 oktober 1999 uitdrukkelijk op gewezen dat het binnen een meer heterogene groep van lidstaten niet te vermijden is dat sommige lidstaten sneller of verder willen gaan dan andere. De flexibiliteitsbepalingen in het Verdrag van Amsterdam maken dat moge-

lijk, maar onder academici heerst er behoorlijk wat verwarring over de juridische consequenties van die bepalingen.

Het is de verdienste van het Hogendorp Centre for European Constitutional Studies (Universiteit Amsterdam) het belang van deze problematiek te hebben ingezien en er in mei 1998 een colloquium aan te hebben gewijd. De bijdragen tot dat colloquium zijn zopas gebundeld.

In deel I van het bundel worden diverse contexten van flexibele samenwerking besproken: van het historische perspectief met de republiek van de Verenigde Provinciën (dr. Roel Pieterman), over het Duitse federale (prof. dr. G.J.M. van Wissen) en het Zwitserse confederale model (dr. Flora Goudappel) tot de flexibiliteit in de VS (dr. Timothy J. Conlan). België komt, samen met o.m. Spanje en Frankrijk, slechts marginaal aan bod (in een bijdrage van prof. Bruno de Witte).

In deel II gaat drs. Annemarie Lansdaal nader in op de institutionalisering van flexibiliteit, terwijl dr. Annette Schrauwen de verdragsbepalingen met betrekking tot de versterkte samenwerking bespreekt. Dr. Flora Goudappel gaat dan weer nader in op de invloed die een en ander dreigt te hebben op het institutionele evenwicht binnen de EU.

In nagenoeg alle bijdragen worden een gebrek aan transparantie en (politieke) verantwoordelijkheid als de meest waarschijnlijke dreigingen gezien.

Bruno De Witte merkt op dat complexiteit twee vormen kan aannemen: een symmetrische en een asymmetrische. Flexibiliteit leidt tot een asymmetrische vorm van complexiteit en dus tot minder transparantie.

Flora Goudappel wijst dan weer op het belang van de verantwoordelijkheid in een context van nauwere samenwerking. Zij wijst erop dat de invloed van de flexibiliteitsbepalingen sterk afhangt van de «pijler» waarbinnen de beslissingen worden genomen. In het algemeen is zij niet erg optimistisch wat de accuraatheid van de flexibiliteitsbepalingen betreft. Zij sluit niet uit dat zich onverwachte evenwichtsverstoringen kunnen voordoen, die onder meer de versterking van de positie van het Europese Parlement op de helling dreigen te zetten.

Toch krijgt men bij het lezen van de diverse bijdragen uit dit zeer nuttige bundel de indruk dat de stap naar meer flexibiliteit niet zozeer een stap in het ijle is, maar veeleer een noodzakelijk kwaad. Nu de kans op een meer verregaande centralisering definitief (?) verkeken lijkt te zijn ingevolge het Britse verzet tegen het «terrible f-word», wordt de flexibiliteit immers een noodzakelijke stap op de weg naar meer Europese integratie, al geven alle auteurs ruiterlijk toe dat niemand weet waar die weg uiteindelijk toe zal leiden...

Marc Van der Hulst

N. COIPEL-CORDONNIER, **Les conventions d'arbitrage et d'élection de for en droit international privé**, Parijs, L.G.D.J., 1999, 420 p.

Dit doctoraatsproefschrift, verdedigd aan de U.C.L., wil de IPR-regelen verwoorden die van toepassing zijn op clausules van rechterkeuze en op arbitragebedingen (de «conventions de juridictions»). De stelling, die als een rode draad doorheen het boek loopt, luidt in een notedop als volgt: de totstandkoming («formation») van forum- en arbitrage-overeenkomsten wordt geregeerd door de *lex contractus*; de uitwerking op de rechtsmacht («admissibilité») wordt bepaald door het recht van de rechter, die over deze uitwerking moet oordelen («*lex fori*»).

De auteur hecht groot belang aan de *lex fori*, aangezien de «jurisdictionele dimensie» van de forum- en arbitrage-overeenkomst primeert.

De rechtsgeleerde studie is uitvoerig gemotiveerd en gedocumenteerd. De auteur had evenwel voor de praktijk iets preciezere conclusies kunnen trekken uit haar uitgebreid onderzoek. De auteur maakt bijv. een mooie analyse van de verschillende ladingen die het begrip «arbitreerbaarheid» dekt (p. 232-244). Wanneer zij evenwel al deze vormen opnieuw herleidt tot de vraag naar de «admissibilité» van de arbitrage-overeenkomst onderworpen aan eenzelfde recht, mist zij m.i. een kans tot rechtsverfijning.

De opzet van de auteur was een rechtsvergelijkende benadering vanuit het Belgische, Franse en Duitse recht. De Belgische Nederlandstalige rechtsleer en rechtspraak werden echter zeer beperkt onderzocht. Ook het Duitse recht kwam slechts beperkt aan bod.

Het is bijv. jammer dat de Duitse problematiek m.b.t. de geldigheid van een arbitragebeding m.b.t. aandelenkoop niet beter werd uitgewerkt. In feite wordt vooral het Franse recht geanalyseerd en wordt van daaruit nagegaan in welke mate het Belgische recht – en minder het Duitse recht – hierbij aansluit.

Het is evenwel de vraag in welke mate de auteur niet het slachtoffer is geworden van haar eigen premissen. Bij de gelijkstelling van forum-keuze en arbitrageovereenkomst gaat de auteur bijv. soms te ver: zo stelt de auteur – tegen de tekst van de Alleenverkoopwet (1961) in – dat niet alleen de arbitrageovereenkomst, maar ook de keuze van een buitenlandse (niet EEX/EVEX) rechter geldig zou zijn als deze de Alleenverkoopwet zou toepassen (p. 165). Het is niet steeds mogelijk gebleken om rechter-keuze en arbitrageovereenkomst over eenzelfde kam te scheren. Bij de arbitrageovereenkomst wordt stelselmatig het onderscheid gemaakt tussen de uitwerking van deze overeenkomst t.o.v. de arbiter die wordt geadieerd, en t.o.v. de rechter bij wie de zaak in weerwil van het arbitragebeding wordt aanhangig gemaakt; m.b.t. het forumbeding wordt een soortgelijk onderscheid niet gemaakt t.a.v. de geadieerde rechter en de rechter die wordt geadieerd in weerwil van het forumbeding. Bovendien is – wegens de verschillende regelgeving – de controle naar de rechtsmacht bij de erkenning en executie van een buitenlands vonnis anders dan bij de erkenning en executie van een arbitrageuitspraak. Een enkele keer wordt de parallelle behandeling trouwens noodgedwongen doorbroken en beperkt de analyse zich tot de arbitrageovereenkomst (bijv. p. 197, p. 201). Het EEX/EVEX, het Verdrag van New York (1958) en het Europees Verdrag (1961) bevatten trouwens voor respectievelijk voor het forumbeding en voor de arbitrageovereenkomst specifieke regelingen die een rechtsvergelijkende analyse vertroebelen.

N. Coipel-Cordonnier stelt – naar Frans voorbeeld – dat de rechter volgens zijn *lex fori* de werking van het forum- en arbitragebeding moet waarderen. Hierbij pleit zij *de lege ferenda* voor het Belgische recht (p. 178), dat het Belgische recht meer soepele regelen zou hanteren voor de internationale handelsarbitrage. De vraag naar het recht van toepassing op forumbeding en arbitrageovereenkomst, is immers geen academische oefening, maar moet functioneel tot een geschikt resultaat leiden. Wanneer de *lex fori* beslissend is voor de werking van een forumbeding en arbitrageovereenkomst, mag dit recht geen instrument worden om buitenlandse rechtsmacht en arbitrage te weren tegen behoeften van dat internationaal rechtsverkeer in!

H. Van Houtte

G.J. LOONSTRA. **De kantonrechter als arbeidsrechter**, Deventer, Kluwer, Deventer 2000, 46 blz.

Die uitgave betreft de rede uitgesproken door de auteur bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in het arbeidsrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

De Nederlandse kantonrechter, tegenhanger van onze vrede-rechter en politierechter, neemt ook «kennis van alle rechtsvorderingen betreffende tot een arbeidsovereenkomst».

De auteur gaat allereerst na hoe de arbeidsovereenkomst zich onderscheidt van de «normale» overeenkomst. Hij noemt vier aspecten: het persoonrechtelijk element (gezagsverhouding), de institutionele inbedding (binnentreden in organisatie), de ongelijkheidscompensatie (beschermende regelgeving) en de doorwerking van collectieve afspraken (b.v. C.A.O.).

Dan onderzoekt hij of er veel kritiek geleverd werd op het functioneren van de kantonrechter in civiele arbeidszaken.

Dit blijkt niet het geval te zijn. De enige kritiek betrof in 1909 de sociale afkomst van de kantonrechter en in 1954 zijn ondeskundigheid. Pogingen om hem te laten bijstaan of om advies te vragen aan paritair samengestelde organen, hebben weinig succes geogenst.

Maar bij het onderzoeken of de kantonrechters behoorlijk hebben gefunctioneerd, komt de auteur aan de hand van voorbeelden tot de vaststelling dat zich te veel tegenstrijdige uitspraken voordoen, wat zorgwekkend is door de aan die situatie inherent verbonden rechtsonzekerheid en rechtsongelijkheid, en dat er een ontoereikend arbeidsrechtelijk redeneren vast te stellen is.

Hij komt als conclusie tot de vaststelling dat de positie van de kantonrechter als civiele arbeidsrechter politiek niet bedreigd is,

maar dat op jurisprudentiële vlak zich tendensen voordoen die de vraag doen rijzen of civiele arbeidsgeschillen aan de kantonrechter onttrokken moeten worden.

Tot zover komt de auteur niet. Hij formuleert drie voorstellen om aan de gedane vaststellingen te remediëren: de cassatie in het belang van de wet, de verplichte scholing en het instellen bij het gerecht van een wetenschappelijk bureau, belast op verzoek van de rechter te beschrijven hoe in de jurisprudentie en de literatuur over een bepaald probleem wordt geoordeeld en om de rechtspraak te bestuderen en de tegenstrijdige tendensen bloot te leggen.

Van de in Nederland bestaande gewoonte bij de kring van kantonrechters om aanbevelingen uit te vaardigen die het mogelijk maken een eenheid van interpretatie te bereiken (bv. bij vergoeding bij ontslag), is de auteur geen voorstander, daar het als een daad van wetgeving te beschouwen is.

Op langere termijn denkt hij, op grond van het eigenstandige karakter van het arbeidsrecht, aan rechters die uitsluitend arbeidszaken behandelen en het invoeren van de alternatieve geschillenbeslechting in het procesrecht.

J. Petit

ERRATA

XXXIXe Congres Vlaamse Juristenvereniging

Het op p. 1539 van huidige jaargang gepubliceerde verslag van sectie A: Familierecht werd geschreven door E. Torfs.

Doctoraat Rechten – U. Maastricht

De aankondiging van de doctoraatsverdediging van de heer Tom van den Borre (*R.W.* 00-01, p. 1544) dient te worden gelezen als volgt: «Op vrijdag 29 juni 2001 om 12u. zal de heer Tom van den Borre in de Aula van de Universiteit Maastricht, Minderbroedersberg, Maastricht zijn proefschrift verdedigen met het oog op het behalen van de graad van doctor in de rechten. De titel van het proefschrift luidt: «Efficiënte preventie en compensatie van catastroferisico's – het voorbeeld van schade door kernongevallen». *Promotor is prof. dr. M.G. Faure LL.M.*»

MEDEDELINGEN

Opleidingen Milieurecht, Ruimtelijke Ordeningsrecht en Energierecht

Tijdens het academiejaar 2001-2002 worden door het Instituut voor Milieu- en Energierecht van de KU Leuven weerom de opleidingen *Milieurecht* (90 uur, gespreid over 30 maandagnamiddagen, vanaf 01/10/01), *Ruimtelijke Ordeningsrecht* (60 uur, gespreid over 20 woensdagnamiddagen, vanaf 03/10/01) en *Energierecht* (30 uur, gespreid over 10 vrijdagvoormiddagen, vanaf 22/02/02) georganiseerd. Nadere info kan worden verkregen bij Prof. Dr. Kurt Deketelaere, IMER, KU Leuven, tel. 016/32.51.87, fax 016/32.54.82, kurt.deketelaere@law.kuleuven.ac.be.

Doctoraat Rechten – U. Maastricht

Op woensdag 27 juni 2001 om 12u. zal de heer David Roef in de Aula van de Universiteit Maastricht, Minderbroedersberg, Maastricht, zijn proefschrift verdedigen met het oog op het behalen van de graad van doctor in de rechten.

De titel van het proefschrift luidt: «Strafbare overheden». Promotoren zijn prof. dr. M.G. Faure LL.M. en prof. mr. Th. De Roos.

Beslag- en executierecht. Naar een collectief beslagrecht.

ED.: ERIC DIRIX EN PIET Taelman

VERSCH. SEPT. 2001; ISBN 90-5095-175-9; CA. 300 BLZ.; CA. 2.550 BEF

Gaandeweg heeft ons beslagrecht een meer collectieve dimensie gekregen. Stond voorheen het verhaalsrecht van een individuele schuldeiser op zijn debiteur op de voorgrond, dan wordt thans meer nadruk gelegd op respect voor het gelijkheidsbeginsel tussen crediteuren.

De verplichte consultatie van de beslagberichten en het Cassatiearrest van 11 april 1997 waren belangrijke stappen in die evolutie. Het (voorlopig?) sluitstuk levert de recente Wet van 29 mei 2000 (B.S. 9 augustus 2000). Deze wet leidt niet enkel tot een grotere transparantie en betere informatieverstrekking omtrent de beslagen. Zij creëert meteen ook het kader waarbinnen het beslag werkelijk een collectieve invorderingsprocedure wordt.

Deze belangrijke hervorming was voor de Rechtsfaculteiten van de Universiteiten van Gent en Leuven vol-

doende reden om aan het 'nieuwe' beslagrecht een gezamenlijke studienamiddag te wijden. Dit boek bevat de uitgewerkte tekst van de referaten die daar werden gehouden. Achtereenvolgens komen aan bod: de hervorming van het huidige stelsel der 'manuele' beslagberichten naar het nieuwe 'bestand van berichten', ontwikkelingen en wetwijzigingen inzake derdenbeslag, nieuwigheden inzake het onroerend beslag, knelpunten betreffende de W. 5 juli 1998 inzake collectieve schuldenregeling en diverse aspecten van de reële executie, o.m. de recente wet inzake de uithuiszetting.

Het boek beoogt bij te dragen tot een betere kennis van het beslag- en executierecht, via het aanreiken van adequate antwoorden aan de praktijkjuristen op de vele vragen die de recente regelgeving doet rijzen.

Bestel nu!

bel
03/680 15 50

fax
03/658 71 21

@
mail@intersentia.be

stuur onderstaande coupon in een voldoende gefrankeerde envelop naar Intersentia uitgevers Churchillaan 108 - 2900 Schoten

Antwoordcoupon

☐ Ja, ik bestel ... ex. van het boek *Beslag- en executierecht* (ISBN 90-5095-175-9) aan de prijs van ca. 2.550 BEF per exemplaar. Ik betaal pas na ontvangst van de factuur, die mij samen met mijn bestelling bezorgd wordt.

Uw persoonsgegevens worden opgeslagen in de databank van Intersentia uitgevers en uitsluitend door Intersentia uitgevers gebruikt voor eigen commerciële doeleinden. Ze worden niet doorgegeven aan derden. Conform de wet op de persoonsgegevens van 8/12/90 hebt u recht op inzage en correctie van deze gegevens.

Dhr./Mevr. (schrappen wat niet past)

Naam, voornaam

Firma

BTW-nr.

Functie

Straat + nr.

Postcode + Gemeente

Tel.

Fax

E-mailadres

Datum

Handtekening

Het statuut van de preventieadviseurs in interne en externe diensten Le statut des conseillers en prévention dans les services internes et externes

ED.: VEERLE DE SAEDELEER

AUTEURS: V. DE SAEDELEER, M. BECQUEVORT, K. DE MEESTER, W. DONCEEL, F. LADRIÈRE, J.-M. LAMOTTE, J. MARCHAL, B. MELCKMANS, F. MELIS, W. RAUWS, O. VANACHTER, R. VANDEN EEDE, A. VAN REGENMORTEL

2001, ISBN 90-5095-172-4; 233 BLZ., 1.950 BEF; 110 NLG

De Welzijnswet Werknemers is intussen een vijftal jaar van kracht. Interne en externe diensten zijn bijna twee jaar operationeel. Tijd om stil te staan bij de personen die "Welzijn" in de praktijk moeten waarmaken: de preventieadviseurs.

Dit handboek schenkt aandacht aan het statuut van deze preventieadviseurs.

In het handboek worden drie grote thema's vanuit juridisch oogpunt benaderd.

Het eerste thema betreft een vergelijkende analyse van het statuut van preventieadviseurs in interne en externe diensten, toetsing aan het gelijkheids- en discriminatiebeginsel.

Het tweede thema behandelt de aansprakelijkheid van de preventieadviseurs.

Het laatste thema handelt over de impact van de overlegorganen op de aanstelling, het doen en laten van de preventieadviseurs.

Naast een juridische benadering, bevat het handboek ook per thema het standpunt van twee of drie praktijkmensen. Verantwoordelijken van de externe diensten, werkgevers, werknemers enz... brengen vanuit hun praktijkervaring, hun reactie op de behandelde thema's.

Bestel nu!

bel

03/680 15 50

fax

03/658 71 21

mail@intersentia.be

stuur onderstaande coupon in een voldoende gefrankeerde envelop naar Intersentia uitgevers Churchillaan 108 - 2900 Schoten

Antwoordcoupon

☐ Ja, ik bestel ... ex. van het boek *Het statuut van de preventieadviseurs in interne en externe diensten (ISBN 90-5095-172-4)* aan de prijs van 1.950 BEF per exemplaar. Ik betaal pas na ontvangst van de factuur, die mij samen met mijn bestelling bezorgd wordt.

Uw persoonsgegevens worden opgeslagen in de databank van Intersentia uitgevers en uitsluitend door Intersentia uitgevers gebruikt voor eigen commerciële doeleinden. Ze worden niet doorgegeven aan derden. Conform de wet op de persoonsgegevens van 8/12/90 hebt u recht op inzage en correctie van deze gegevens.

Dhr./Mevr. (schrappen wat niet past)

Naam, voornaam

Firma

BTW-nr.

Functie

Straat + nr.

Postcode + Gemeente

Tel.

Fax

E-mailadres

Datum

Handtekening